

ΑΙ Ξ Ω Ν Η

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

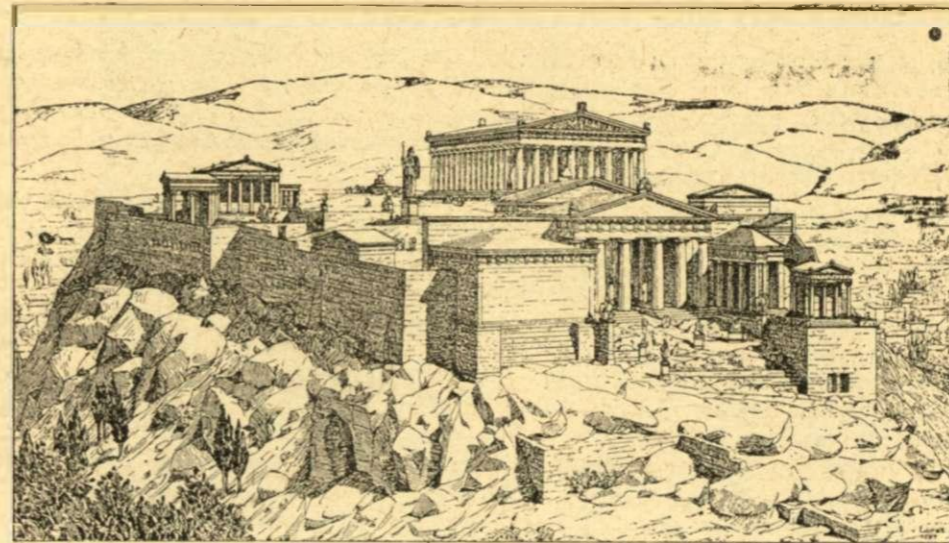
Συνδρομή ἔτησια Ἑσωτερικοῦ δρχ. 60.—Ἐξωτερικοῦ Δολλ. 5—
Διὰ τὴν Αἴγυπτον Λίρ. Αἰγύπτ. 2

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ὁδὸς Νίκης 20, Ἀθῆναι. Τηλεφ. 24.106

Æ X O N I

REVUE MENSUELLE DE LA CULTURE INTELLECTUELLE HELLÉNIQUE
ADRESSE DE LA REDACTION: 2 RUE NIKIS, ATHÈNES—GRÈCE. TEL. 24.106

ΑΘΗΝΑΙ: ΤΥΠΟΙΣ Ε. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ἀναπαράστασις τῆς Ἀκροπόλεως.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΑΙ ΔΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΠΟ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΧΡΟΝΩΝ

Ἡ 26η Σεπτεμβρίου εἶναι ἡμέρα ἀποφράς· ὄχι μόνον δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ διὰ πάντα τὰ ἔθνη, ἅτινα καταυγάζει ὁ λεγόμενος Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς, διὰ τὸν ὅποιον ἡ σημερινὴ 268η θλιβερὰ ἐπέτειος, ἀποτελεῖ στίγμα αἰώνιον καὶ ἀνεξίτηλον.

Τὴν 26ην Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1687, τὰ χριστιανικὰ στρατεύματα τῆς γαληνοτάτης Βενετικῆς δημοκρατίας, ἀποτελούμενα ἐξ ἐκπροσώπων πάντων σχεδὸν τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης, ὑπὸ τὸν ἀρχιστράτηγον Φραγκίσκον Μοροζίνην τὸν Πελοποννησιακόν, καὶ τὸν Σουηδὸν στρατηγὸν κόμητα Ὅθωνα Γουλιέλμον Καίνιξμαρκ, πολιορκοῦντα τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν ἀνετίναξαν τὸν Παρθενῶνα, τὸν ὅποιον οἱ Τούρκοι εἶχον χρησιμοποίησει ὡς ἀποθήκην πυρίτιδος.

Ἡ πράξις αὕτη, ἣτις δὲν ἐγένετο τυχαίως, ἀλλὰ ἐν πλήρει ἐπιγνώσει, ἀποτελεῖ ἐν τῶν μεγαλυτέρων ἀντιπολιτιστικῶν γεγονότων, ἅτινα ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ ἱστορία· τὸ μὲν, διότι κατεστράφη τὸ ἀριώτερον καὶ ἀντιπροσωπευτικώτερον τῶν ἔργων τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, τὸ ὅποιον ὁ χρόνος, αἱ ἀδυσώπητοι δυνάμεις τῆς φύσεως καὶ αἱ δηώσεις τῶν ὀρδῶν λαῶν θαρβάρων, εἶχον ἐπὶ δισχίλια καὶ πλέον ἔτη σεβασθῆ σχεδὸν ἄθικτον, τὸ δέ, διότι τὸ πλῆγμα κατεφέρθη ὑπὸ πεπολιτισμένων Εὐρωπαίων, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο ὡς δῆθεν ἀπελευθερωταὶ τῆς ἐκπροσωπούσης τὸ ἀνθρωπιστικὸν ἰδεῶδες χώρας καὶ τῶν κατοίκων τῆς, οἱ ὅποιοι, ἐνῶ ἐστέναζον ὑπὸ τὸ κράτος στυγνῆς καὶ ἀπανθρώπου δουλείας, ἠγωνίζοντο διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ ἔθνους των, διὰ τὴν διατήρησιν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῶν εὐγενῶν ἰδεῶν, ἃς ἡ Ἑλλάς, ὡς σύμβολον τῆς ἡμερώσεως κατὰ τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς βίας ἐκπροσωπεῖ.

Δὲν ἠσθάνθησαν δὲ αἰσχύνην καὶ θνείδος διὰ τὴν πράξιν των ταύτην οἱ Βένετοι καὶ οἱ συμπολεμισταὶ των, Γερμανοὶ, Γάλλοι, Ἑλβετοὶ, Σουηδοὶ, Μαλτέζοι, στρατιῶται τοῦ Πάπα καὶ ἄλλοι, ἀλλὰ τούναντίον, ὡς φαίνεται, ἐσεμνύνοντο καὶ ἐκόμπαζον διὰ ταύτην.

Διότι, ὅτε τὴν ἐσπέραν τῆς 26ης Σεπτεμβρίου εἰς τῶν βενετικῶν ὄλων ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ, ἀνέφλεξε τὴν πυρίτιδα καὶ ποταμοὶ πυρὸς ἐξερράγησαν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ δράχου τῆς θεᾶς τῆς σοφίας, καὶ τὸ μέγιστον τοῦ περικαλλοῦς ναοῦ μέρος, καὶ κυρίως τὸ μέσον αὐτοῦ, κατε-

Ὁμιλία ἐκφωνηθεῖσα, ἐν Πειραιεὶ τὴν 26ην Σεπτεμβρίου 1955, ἐπὶ τῇ 268ῃ ἐπετείῳ τῆς ἀνατίναξως τοῦ Παρθενῶνος ὑπὸ τοῦ Μοροζίνι τὴν 26ην Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1687ου καὶ ἐπαναληφθεῖσα, συμπληρωμένη, ἐν Ἀθήναις τὴν 14ην Νοεμβρίου, ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ «Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου» τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ.

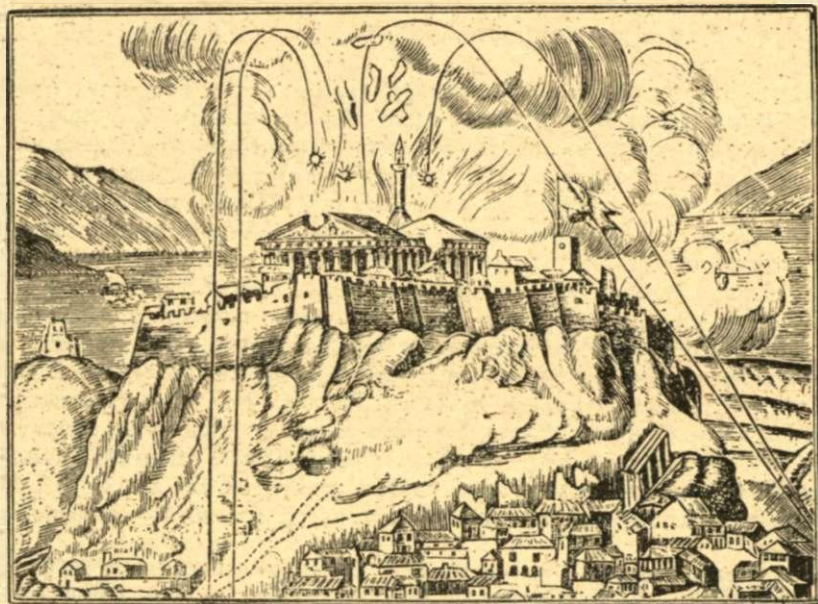
στρέφεται, οι πεπολιτισμένοι οδοί Ευρωπαίοι πολιορκηται της 'Ακροπόλεως, αποθαυμάζοντες το άπείσιον θέαμα όπερ αύτοι είχαν προξενήσει, έζητωκραύγασον έν έξάλλη ένθουσιασμή ύπερ των κραταιών όπλων της γαληνοτάτης Βενετικής δημοκρατίας, και των γενναίων άρχηγών των, του άρχιστρατήγου Φραγκίσκου Μοροζίνη του Πελοποννησιακού και του στρατηγού κόμιστος 'Οθωνος Γουλιέλμου Καίνιξμαρκ.

Καταλαβόντες δέ την 'Ακρόπολιν και άναχωρούντες μετά έξάμηνον κατοχήν εκ ταύτης, παρελάμβανεν έκαστος ό,τι ήδύνατο εκ των λειψάνων του Παρθενώνος ως άνάμνησιν, αύτος δέ ο Μοροζίνη, θελήσας να αποκομίτη ως τρόπαιον διά την νίκην του, μερικά άγάλματα εκ του δυτικού άετώματος του ναού, διέταξε να άποσπάσουν ταύτα, άλλ' οι άναλαβόντες να σκυλεύσουν τα λείψανα του Ιερού τούτου τεμένους έργάται, έξ άνεπιτηδείτητος, δέν ήδυνήθησαν να καταδιβάσουν ταύτα μετ' άσφαλείας· τα φειδικά καλλιτεχνήματα διέφυγον εκ των χειρών των και κρημνισθέντα συνετρίβησαν.

'Αποτυχών εις την άρπακτικήν του προπάθειαν ταύτην ο Μοροζίνη, διά να κοσμήση το τρόπαιον της νίκης του έν Βενετία, απέσπατε τρεις μαρμαρίνους λέοντας· δύο μόν έξ 'Αθηνών, τρίτον δέ τον περιώνυμον μαρμαρίνον λέοντα του Πειραιώς, ο όποιος Ιταλίμενος εις τον μυχόν του λιμένος της πόλεως ταύτης επί αιώνας—εις ην θέσιν περίπου έγείρεται νυν το Δημρχεϊον—έβιθε το όνομα εις αυτόν κατά τους μεσαιωνικούς χρόνους, Porto Leone.

'Ο λέων ούτος του Πειραιώς εύρίσκειται έκτοτε, μέχρι σήμεραν, άριστερά τή εισερχομένη εις τον παλαιόν ναύσταθμον της Βενετίας, φέρον έπιγραφήν δηλούσαν μετά πρωτοφανούς κομπορρημοσύνης, ότι, ο «Φραγκίσκος Μαυρόγένης ο Πελοποννησιακός, έκπορθήσας τας 'Αθήνας και τας λιθίνους εικόνας των λεόντων, οι όποιοι έκόσμησαν την 'Αττικήν 'Αθηναν, άποσπάσας εκ Πειραιώς διά χειρός τροπαιούχου, μετέφερον εις την έαυτου πατρίδα, διά να αποτελέσουν κόσμημα του Βενετικού λέοντος». 'Ετέρα δέ έπιγραφή επί του δεξιά τή εισερχομένη λέοντος διαλαλεί, ότι είναι «Τρόπαια του βενετικού στόλου έξ 'Αθηνών διά ψηφίσματος της βενετικής γερουσίας καθιδρυθέντα έν τη εισόδω του ναυστάθμου τή σωτηρίω έτει 1687».

Πλήν της άνατινάξεως και της δηώσεως του Παρθενώνος, κατεστράφησαν, διά βομβαρδισμού έπίσης, και τα Προπύλαια ύπό των Βενετών κατά την αυτην πολιορκίαν· ύπό δέ των Τούρκων, πρό της έναρξεως των έχθροπραξιών, είχε διαλυθή ο κομψότατος ναϊσκος της 'Αθηνάς Νίκης και διά των άρχιτεκτονικών αυτου μελών είχε κατασκευασθή πυροβολειον.

Εικών του βομβαρδισμού του Παρθενώνος ύπό των Βενετών, κατά σχέδιον του Βενετού μηχανικού 'Ιωάννου Βερνέδα.

'Ο άπαχθείς τή 1687 μαρμαρίνος λέων του Πειραιώς, εις ην θέσιν εύρίσκειται νυν άριστερά τή εισερχομένη εις τον παλαιόν ναύσταθμον της Βενετίας. (Κατά φωτογραφίαν εκ του Πειραικού 'Αρχείου 'Ιω. 'Αλεξ. Μελετοπούλου).

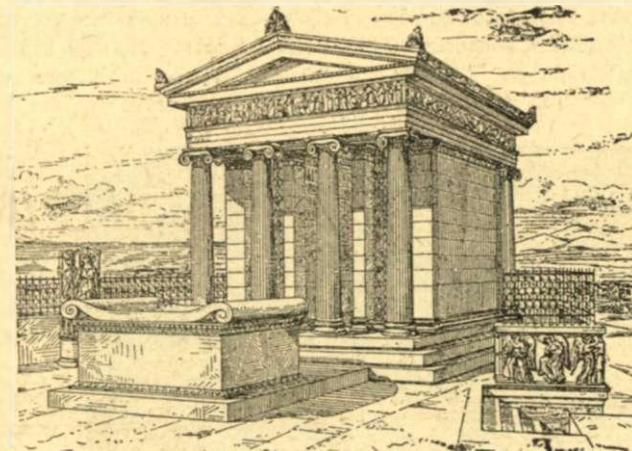
Αύτος είναι έν γενικαίς γραμμίαις ο άπολογισμός της έκστρατείας των Βενετών κατά των Τούρκων έν 'Αθήναις τή 1687. Δηλαδή, ή μεγαλυτέρα καταστροφή καλλιτεχνικών έργων, συμβολων του πνευματικού πολιτισμού, ηεις έσημειώθη ποτέ εις τους αιώνας, διά την όποίαν συνήργησαν θάρδαροι και πεπολιτισμένοι.

'Αλλ' ή καταστροφή αυτη των μνημείων της 'Ακροπόλεως, ή προξενηθείσα ένεκα του πολέμου, ύπό των πολιορκηθέντων τότε Μωαμεθανών και των πολιορκητών χριστιανών Ευρωπαίων, δέν είναι ή μόνη· είχαν και άλλαι καταστροφαι, δηώσεις και συλήσεις προηγηθή και ήκολούθησαν έπίσης πλείστοι, και έν πολέμω ύπό θαρβύρων κατακτητών και έν ειρήνη ύπό δήθεν φιλοτέχνων έραστών της αρχαίας 'Ελλάδος και των Ιστορικών της μνημείων, μέχρι και των καθ' ήμας χρόνων.

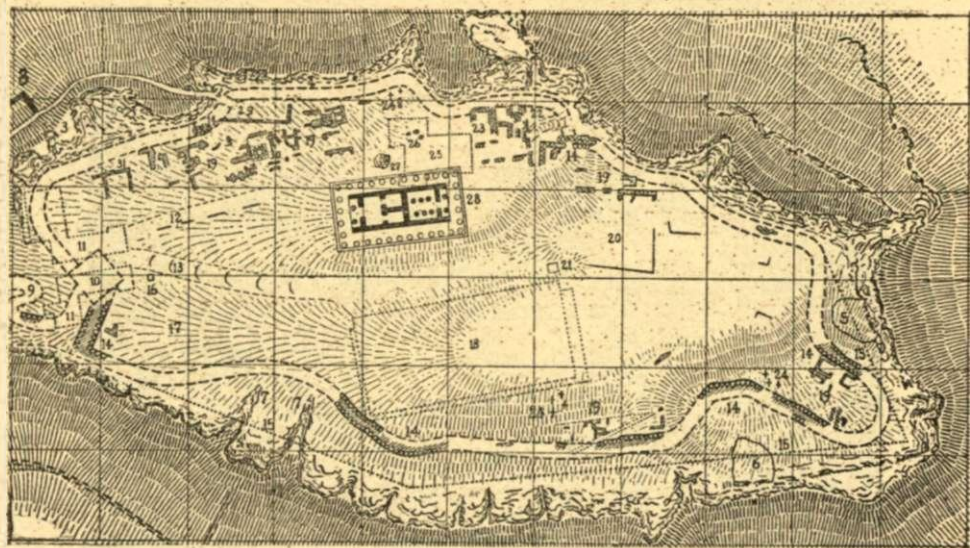
'Η πρώτη Ιστορικώς παραδιδόμενη καταστροφή και δηώσις της 'Ακροπόλεως διά πυρός και σιδήρου, έγένετο τή 480 π. Χρ. ύπό των Περσών, οι όποιοι «... το Ιερόν συλήσαντες ένέπησαν πασαν την άκρόπολιν» ('Ηρόδοτ. Η' 53).

'Αλλ' οτε, μετά την έν Σαλαμίνη ναυμαχίαν, επέστρεψαν νικηται και τροπαιούχοι οι 'Αθηναίοι εις την πόλιν των και εύρον αυτην εις σωρόν έρειπίων, ήρχισαν πυρετωδώς την άνοικοδόμησιν και την όχύρωσιν δι' Ισχυρού τέλους αυτης και του Πειραιώς, τον όποιον τότε κατέστησαν έπίγειον των 'Αθηνών, αντί του Φαλήρου.

Τήν δέ 'Ακρόπολιν, το Ιερόν τούτο τέμενος της θεάς 'Αθηνάς, εις την όποίαν, ως έπίστευον οι

'Αναπαράστασις του ναού της 'Αθηνάς Νίκης.

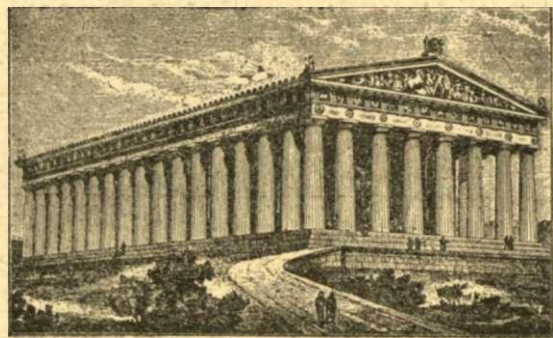
Κάτοπις τῆς Ἀκροπόλεως ὡς εἶδον αὐτὴν οἱ Πέρσαι τῷ 480 π. Χρ.

Ἄθηναίσι ὄφειλετο ἡ μεγάλη νίκη τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων Περσῶν, ἀφοῦ ἐκαθάρισαν ἐκ τῶν σωρῶν τῶν ἐρειπίων καὶ ἐναπέθεσαν εὐσεβάστως εἰς ἀποθέτας τὰ ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς καὶ τῆς θραύσεως ἐναπομεινάντα λείψανα τῶν σεβασμάτων τῶν πατέρων των, ὠχύρωσαν ἐκ νέου καὶ ἐκαλλώπισαν αὐτήν, διὰ τῆς ἀνοικοδομήσεως ἐκ βάθρων ἔτι λαμπροτέρων καὶ περιφανεστέρων ἱερῶν, ναῶν, βωμῶν, ἀγαλμάτων καὶ παντὸς εἶδους πολυτελῶν ἀφιερωμάτων, ὥστε ὀλόκληρος ὁ ἱερός οὗτος δῶρος τῆς Ἀκροπόλεως, διὰ τῆς εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ἀναθέσεως αὐτοῦ, νὰ ἀποτελεῖ τὸ μεγαλοπρεπέστερον, ἀλλὰ καὶ σεμνότερον, τρόπιον τῆς νίκης τῶν Πανελλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων Περσῶν.

Ἡ κατασκευὴ τῶν ἔργων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἤρχισεν ἐπὶ τοῦ Θεμιστοκλέους, ἐσυνεχίσθη ἐπὶ τοῦ Κίμωνος καὶ ἐπερατώθη ἐπὶ τοῦ Περικλέους, διὰ χρημάτων καὶ παντὸς εἶδους προσφορῶν, ὅχι μόνον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν, ἀλλὰ τῶν Πανελλήνων, πρὸς ἔνδειξιν ἐδγνωμοσύνης πάντων τῶν ἀγωνισθέντων Ἑλλήνων πρὸς τοὺς θεοὺς ἀκριβῶς ἐκείνους, τῶν ὁποίων τὰ ἱερά ὑπέστησαν τὴν ἀνηλεῆ τῶν ἐχθρῶν καταστροφὴν.

Παρερχομένων δὲ τῶν ἐτῶν ὁ ἱερός δῶρος τῆς Ἀκροπόλεως καὶ οἱ ἐπ' αὐτοῦ ἀνεγερθέντες ναοὶ διαρκῶς ἐπλουτίζοντο διὰ μικρῶν καὶ μεγάλων ἀφιερωμάτων, ἔργων τῆς τέχνης, τὰ ὅποια ἡ εὐσέβεια τῶν πιστῶν ἀνέθετεν εἰς τὴν θεὰν τῆς σοφίας, τὴν πολιούχον παρθένον καὶ πρόμαχον Ἀθηνᾶν καὶ τοὺς μετ' αὐτῆς συλλατρευομένους θεοὺς καὶ ἥρωας.

Τὴν ὁμαλὴν ταύτην ἐξέλιξιν τοῦ ἱεροῦ τεμένους διετάραξε πρῶτος ὁ τύραννος τῶν

Ἀναπαράστασις τοῦ Παρθενῶνος.

Ἀθηνῶν Λαχάρης τῷ 296/5 π. Χρ., ὅτε ἀφῆρεσε τὰ περιαιρετὰ χρυσὰ τμήματα τοῦ χρυσελεφαντίνου λατρευτικοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου, καὶ τὰς 300 χρυσᾶς περσικᾶς ἀσπίδας, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀφιερῶσει εἰς τὸν Παρθενῶνα ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην.

Ἐτέραν πάλιν δῆλωσιν καὶ καταστροφὴν ὑπέστη ἡ Ἀκρόπολις καὶ τὰ περίεξ αὐτῆς μνημεῖα καὶ κατὰ τὸ ἔτος 87 π. Χρ. κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου στρατηγοῦ Σύλλα, ὅστις ἔκαυσε τότε καὶ τὸ περίφημον Ὀδεῖον τοῦ Περικλέους. Μετὰ τὴν πλήρη κατάληψιν τῶν

Ἀθηνῶν καὶ τὴν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καταστροφὴν τῆς πόλεως, ὁ Σύλλας ἐστρεψε τὴν μανίαν του καὶ κατὰ τοῦ Πειραιῶς καὶ τὰ πλεῖστα κατέκαυσε, ὧν ἦν καὶ ἡ Φίλωνος ὀπλοθήκη, θαυμαζόμενον ἔργον, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Πλουτάρχου. Ἐπίσης καὶ ὁ Νέρων, κατὰ τὴν καλλιτεχνικὴν περιοδείαν του εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὰ ἔτη 66 καὶ 67 μ. Χρ. ἀνήρπαξε τοὺς πλείστους τῶν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ἀνδριάντων καὶ μετέφερεν αὐτοὺς εἰς Ῥώμην, κατὰ τὴν τότε συνθήθειαν τῶν Ῥωμαίων κατακτητῶν, οἱ ὁποιοὶ κατὰ χιλιάδας ἀνήρπαζον τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα ἐξ Ἑλλάδος καὶ τὰ μετέφερον εἰς τὴν αἰώνιον πόλιν.

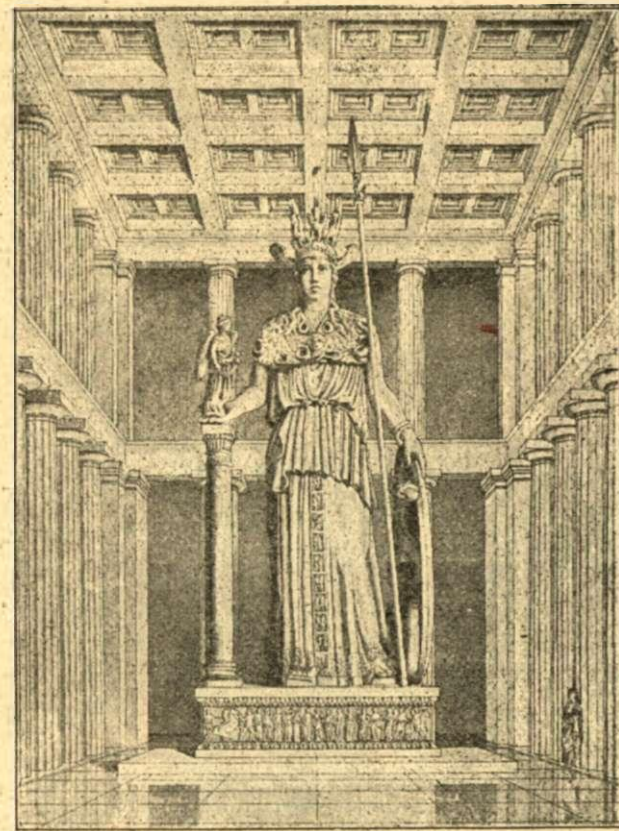
Παρὰ ταῦτα ὁμως, ἐκ τῆς ἐκτενοῦς περιγραφῆς τοῦ περιηγητοῦ Πausανίου, ὅστις ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθῆνας ὀλίγον πρὸ τοῦ ἔτους 161 μ. Χρ. συνάγεται, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἡ Ἀκρόπολις ἦτο πλήρης ἀγαλμάτων καὶ ἀναθημάτων.

Ἡ παρακμὴ τῆς ἐθνικῆς θρησκείας καὶ ἡ ἐπικρατήσις τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπληξε καὶ τὴν παναρχαίαν αἰγλήν τῆς Ἀκροπόλεως ἀλλὰ τὰ κυριώτερα τῶν ἐπ' αὐτῆς οἰκοδομημάτων δὲν ἐκηρηνίσθησαν ὑπὸ τῶν φανατικῶν ὁπαδῶν τῆς νέας θρησκείας, ἀλλὰ μετετράπησαν εἰς

χριστιανικὰ ἐκκλησία καὶ οὕτω προεφυλάχθησαν ἀπὸ τὴν τελείαν καταστροφὴν. Πρῶτος μετετράπη εἰς ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας ὁ Παρθενῶν, κατὰ τοὺς χρόνους πιθανῶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Κατὰ τὴν μεταβολὴν ταύτην ὁ ναὸς ὑπέστη μετατροπὰς συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς χριστιανικῆς λατρείας, καὶ ὁποῖα ἐβλάψαν σημαντικῶς τὸ μεγαλοπρεπὲς κτήριον, ἀλλ' ἀσχέτως πρὸς αὐτὰς καὶ ὑπὸ τὴν νέαν του μορφήν ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι ὁ ὀραιότερος καὶ μεγαλοπρεπέστερος ναὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἦτο ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς πόλεως καὶ ἐλατρεύετο εἰς αὐτὸν ἡ Παναγία, ὡς ἐλέχθη, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ἀθηνιώτισσα.

Οἱ χριστιανοὶ μετέτρεψαν εἰς ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἐρέχθειον καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης καὶ τὴν Κλεψύδραν, μικρὰ δὲ ἐκκλησία ἐκτίσθη καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν σιάν τῶν Προπυλαίων, τὸ δὲ ὑπόλοιπον μέρος αὐτῶν ἐχρησιμοποιήθη, πιθανῶς, ὡς κατοικία τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, ἴσως δὲ καὶ τοῦ φρουράρχου ἢ ἄλλου τινὸς ἐπισήμου κρατικοῦ λειτουργοῦ. Ἐκ τῶν ἀφθόνων ἀφιερωμάτων τὰ πλεῖστα ἀνήρπασαν ἢ συνέτριψαν οἱ χριστιανοί, πλὴν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ κτήρια, ὡς ἀναπόσπαστα κοσμήματα τούτων. Τοιοῦτοτρόπως ἐσώθησαν τότε αἱ Καρατίδες τοῦ Ἐρεχθείου, τὰ ἀετώματα, ἡ ζωφόρος καὶ αἱ μετόπαι τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἄλλα γλυπτὰ καὶ ἐπιγραφαί.

Τῷ 1204 ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία κτελεύθη ὑπὸ τῶν Φράγκων (δηλ. Ἰταλῶν, Γάλλων, Γερμανῶν καὶ ἄλλων ἐκ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης) καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ἔτους ἡ Ἀττικὴ, τὰ Μέγαρα, καὶ αἱ Θῆβαι ἀπετέλεσαν ἐπαρχίαν δοθεῖσαν εἰς τὸν ἐκ Βουργουνδίας τῆς Γαλλίας ἱππότην Ὀθων de la Roche. Οὗτος καὶ οἱ διάδοχοί του διετέλεσαν ἄρχοντες τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ ἑκστὴν καὶ πλέον ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1205 μέχρι τοῦ 1311, ὅτε αἱ Ἀθῆναι μετὰ τῆς Βοι-

Ἀναπαράστασις τῆς ἐν τῷ ἑκατομπεδῷ τοῦ Παρθενῶνος ἱσταμένης χρυσελεφαντίνης Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου.

ωτίας υπετάγησαν εις τους Καταλανούς, δηλ. μισθοφόρους ὧν οἱ πλείστοι κατήγοντο ἐκ τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Καταλανίας. Τούτους ἐνίκησε τῷ 1387 καὶ ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ὁ ἐκ Φλωρεντίας Νέριος Ἀτζαϊόλης, ἀπὸ πολλοῦ ἀρχῶν τῆς Κορίνθου, μετὰ 70 δὲ ἔτη, ἦτοι τὸν Ἰούνιον τοῦ 1458 ἐξήρχετο τῆς Ἀκροπόλεως διὰ συνθήκης ὁ τελευταῖος Φράγκος ἡγεμὼν τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰσῆρχοντο εἰς αὐτὴν οἱ Τούρκοι, οἱ νέοι οὗτοι στυγεροὶ καὶ αἰμοδιψεῖς τῆς Ἑλλάδος δεσπότης.

Οἱ Φράγκοι, βάρβαροι καὶ ἀμαθεῖς, καταλαβόντες τὴν Ἀκρόπολιν καὶ διαμείναντες εἰς αὐτὴν ἐπὶ 250 ἔτη, διήρπασαν τὰ ἱερά σκευὴ τῶν ἐκκλησιῶν, διεσκόρπισαν τὴν βιβλιοθήκην τοῦ λογίου καὶ πεπαιδευμένου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου, ἐξεδίωξαν τὸν ὀρθόδοξον κληρὸν ἐκ τοῦ Παρθενῶνος καὶ μετέτρεψαν αὐτὸν εἰς καθολικὴν ἐκκλησίαν. Ἦτο δὲ τότε ἡ Ἀκρόπολις φρούριον ἐντὸς τοῦ ὁποῦ διέμενε πάντοτε στρατιωτικὴ φρουρά, διὸ ἐνισχύθησαν τὰ ὀχυρώματα αὐτῆς καὶ ηὔξηθησαν διὰ νέων ἔργων. Καὶ ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἐπήλθον ἱκαναὶ κατατροφαὶ καὶ παραμορφώσεις τοῦ ἱεροῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀξία ἰδιαίτερας μνείας εἶναι ἡ μετατροπὴ τῶν

Μαρμάρινον ἀντίγραφον τῆς χρυσελεφαντίνης Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου.
(Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον)

Προπυλαίων εἰς μεγαλοπρεπῆ κατοικίαν τοῦ Καταλανοῦ φρουράρχου, κατέπιν δὲ καὶ τῶν δουκικῶν τῶν Ἀθηνῶν Ἀτζαϊόλη καὶ ἡ τῆς Πινακοθήκης τῶν Προπυλαίων μεταβολὴ εἰς δουκικὸν παρεκκλήριον.

Πλὴν τῶν δουκικῶν δὲ καὶ τῆς ἀκολουθίας τῶν καὶ τῆς ἀναγκαίας φρουρᾶς, ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως κατέκει καὶ ὁ Λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἄλλοι ἱερεῖς, ἐξ οὗ συνάγεται, ὅτι ἡ Ἀκρόπολις ἦτο πλήρης οἰκιῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κυριαρχίας τῶν Τούρκων ἡ Ἀκρόπολις ὑπέστη τὰς μεγαλυτέρας καταστροφάς, δηλώσεις καὶ συλήσεις. Οἱ Τούρκοι ἐκδιώξαντες ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τοὺς Φράγκους ἐγκατέστησαν φρουρὰν ἰδικὴν τῶν. Εἰς τὰ Προπύλαια, ἐντὸς τοῦ δουκικοῦ μεγάρου, κατέκρησεν ὁ Δισδάρης, ὁ φρούραρχος, ἐντὸς τοῦ Ἐρεχθείου ἐγκατεστάθη τουρκικὸν χαρέμιον, ὁ δὲ Παρθενὼν ὑψίστατο νέαν μετατροπὴν εἰς τζαμί, χάριν τοῦ ὁποῦ ἐκτίσθη τότε καὶ μινάρης εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν αὐτοῦ γωνίαν. Ὑπῆρχον δὲ καὶ πολλαὶ νεώτεραι οἰκίαι καὶ ἀθλιαὶ μικραὶ καλύβαι, κατεσκευασμέναι ἐξ ἀρχαίων μαρμάρων καὶ πολυάριθμα ἀγάλματα, ἀνάγλυφα καὶ ἐπιγραφαὶ ἀρχαῖαι, ἀνυπολόγιστου ἱστορικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς σημασίας εἶχον θραυσθῆ ἢ μεταβληθῆ εἰς ἄσβεστον.

Πλὴν τούτων, τῶν μικροτέρας σημασίας καταστροφῶν τῆς Ἀκροπόλεως, συνέβησαν ἐκ τύχης, ἐκ τῶν πολέμων ἢ ἐκ τῆς ἀρπακτικῆς μανίας τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ ἐξῆς ἄλλαι, κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας.

Ἡμέραν τινα τοῦ 1656, παραμονὴν μεγάλης ἐορτῆς τῶν Τούρκων, ὁ τότε Δισδάρης τῆς Ἀκροπόλεως ὀνόματι Ἰουσοῦφ ἀγάς, ἐπεθύμησε, διὰ νὰ πανηγυρίσῃ λαμπρότερον τὴν ἐορτὴν αὐτῆν, νὰ κανονισθῇ τὴν ἐπομένην πρωτῆν τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ὑπὸ τὸν λόφον τοῦ Φιλοπάππου. Τὴν νύκτα δ-

μως, κεραυνὸς πεσὼν εἰς τὰ Προπύλαια, ὅπου ἦτο ἡ κατοικία τοῦ Δισδάρη, ἀνέφλεξε μεγάλην πυρρίτιδος, ἣτις εἶχεν ἐκεῖ συσσωρευθῆ καὶ ἐκ τῆς ἐκρήξεως ἡ ὁποία ἠκολούθησε, κατέπεσεν ἡ μεσαία στοὰ τῶν Προπυλαίων καὶ ἐφρονεύθη ὁ φρούραρχος μετὰ τῆς οἰκογενείας του.

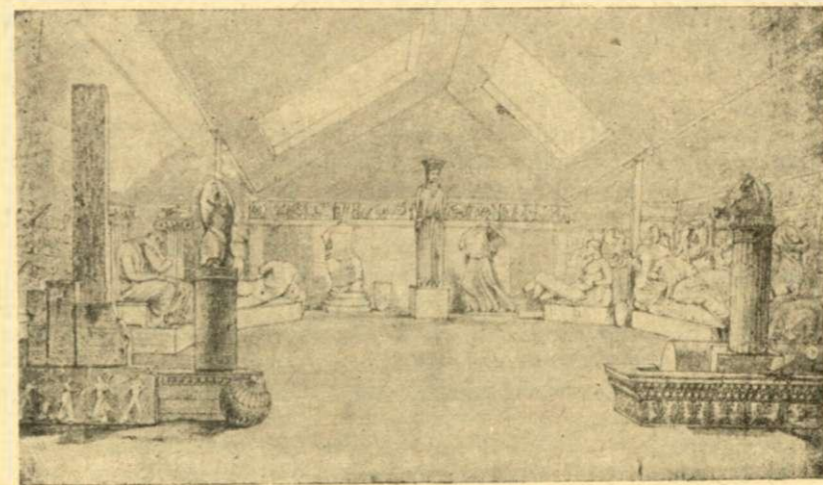
Τῷ 1687 ἐγένοντο αἱ μέγιστα τῶν καταστροφῶν τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τοῦ Μοροζίνη, περὶ ὧν ὠμίλησα ἐν ἀρχῇ ἐκτενῶς, καὶ ἐκ τῆς ἐπετείου τῆς ἀνατινάξεως τοῦ Παρθενῶνος ὑπὸ αὐτοῦ τότε, ἔλαβον τὴν ἀφορμὴν νὰ ἐμφανισθῶ καὶ πάλιν σήμερον, φιλόμουσοι καὶ φιλόρχειοι Πειραιεῖς, εἰς τὸ φιλόξενον τοῦτο βῆμα τῆς προσφιλεστάτης πόλεώς σας.

Τὴν πρωτοφανῆ καὶ ἀνυπολόγιστου οὐσιαστικῆς καὶ ἠθικῆς σημασίας καταστροφῆν τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τοῦ Μοροζίνη καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀντιπροσώπων τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν τῆς Εὐρώπης, τῆς ὁποίας φέρεται ὑπὸ τινῶν ὡς ἀσθενῆς δικαιολογία ἡ μανία καὶ αἱ συνθήκαι τοῦ πολέμου, ἦλθε νὰ συμπληρῶσθαι ἐν καιρῷ εἰρήνης τὸ ἀκόρεστον καλλιτεχνικὸν καὶ συλλεκτικὸν πάθος εὐγενοῦς τέκνου τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, τοῦ λόρδου Θωμᾶ Ἐλγιν.

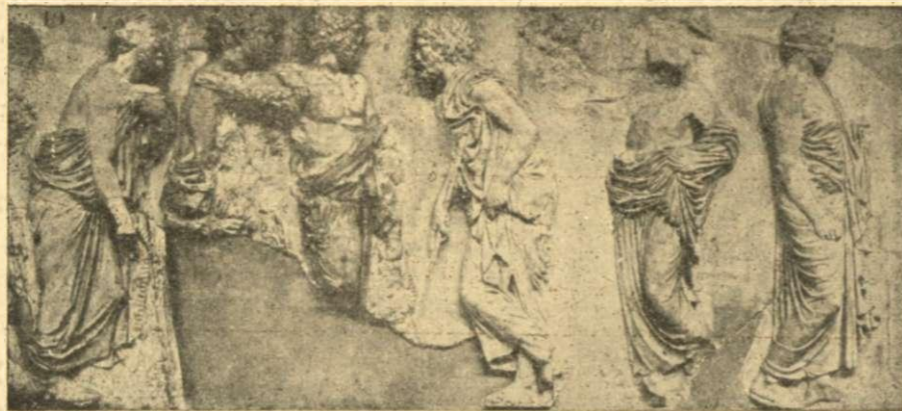
Οὗτος περὶ τὸ ἔτος 1800, ἐνῶ ἦτο πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἤσκησε πᾶσαν τὴν ἐκ τῆς θέσεώς του ταύτης ἐπιρροὴν παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ καὶ ἔλαβε φερμάνιον, διὰ τοῦ ὁποῦ ἡ Πύλη ἐπιθυμοῦσα «νὰ ἐκδηλώσῃ τὸ σέβας αὐτῆς πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, τῆς σεπτῆς καὶ ἀρχαίας συμμάχου αὐτῆς»—ὡς λέγει τὸ φερμάνιον—πρεῖχεν εἰς αὐτὸν ἀπερίοριστον ἄδειαν νὰ ἀφαιρέσῃ ἐκ «τοῦ ναοῦ τῶν εἰδώλων», δηλαδὴ τὸν Παρθενῶνα, κατὰ βούλησιν ὅτι ἐπεθύμει καὶ νὰ ἀπαγάγῃ πάντα λίθον φέροντα γράμματα ἢ μωρφάς.

Ὁ Ἐλγιν κατήρτισε συνεργεῖον ἐκ καλλιτεχνῶν, τοὺς ὁποίους ἀπεζημίωον δι' ἐξόδων του, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ ζωγράφος Giovanni Battista Lusieri, ὁ ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ Ἐλγιν William Richard Hamilton, ὁ ἰχνογράφος σχεδιαστῆς Feodor Iwanovich, Τάταρος ἐξ Ἀστραχάν, μετὰ δύο βοηθῶν του εἰδικῶν εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ Sebastian Ittar καὶ τοῦ Vincenzo Balestra, καὶ δύο ἔργατῶν γυψουργῶν ἐμπειρῶν εἰς τὴν κατασκευὴν ἐκμαγαίων. Ἐπεσκέψθη δὲ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλγιν τὰς Ἀθήνας τὸν Μάρτιον τοῦ 1802 καὶ ἔδωκεν ὀδηγίαν διὰ νὰ ἐπιτεύσουσιν τὸ ἔργον τῆς ἀποσπάσεως τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν εἰς Ἀγγλίαν.

Ἐπὶ δώδεκα δλόκληρα ἔτη οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Ἐλγιν ἀπέσπασαν καὶ ἀπέστειλαν εἰς Λονδῖνον 253 τεμάχια, ἐκ τῶν ὁποίων 96 ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα, 4 ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, 18 ἐκ τοῦ Ἐρεχθείου, ἐν οἷς καὶ ἡ μία Καρυάτις καὶ πλῆθος ἄλλων ἀγαλμάτων, ἀναγλύφων, ἐπιγραφῶν, ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, χαλκῶν καὶ ἄλλων μικροτέρων ἀντικειμένων. Τὴν συλλογὴν ταύτην ἐξέθεσεν ὁ Ἐλγιν εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ ἐκίνησε τὸν θαυμασμόν τῶν καλλιτεχνῶν, τῶν λογίων, τῶν ἐρασιτεχνῶν καὶ τῶν συλλογῶν «περιέργων ἀντικειμένων». Ἀφοῦ δὲ παρέμειναν τὰ γλυπτὰ ταῦτα ἀποθηκευμένα ἐπὶ τινῶν ἐπιπέδων σκοτεινῶν καὶ ἀκάθαρτον ὑπόστεγον, ἤρχισεν ὁ Ἐλγιν νὰ διαπραγματεύεται τὴν πώλησίν των εἰς τὴν Ἀγγλικὴν κυβερνή-

Ἡ πρώτη ἐκθεσις τῶν «Ἐλγινεῶν μαρμάρων» ἐν Λονδίῳ τῷ 1810.

Μαρμάρινοι πλάκες εκ τῆς ἀνατολικῆς

σιν, λέγων ὅτι δυστυχῶς δὲν δύναται νὰ δωρήσῃ συλλογὴν, ἥτις ἐστοίχισεν εἰς αὐτὸν δεκαεξέτων κόπους καὶ δαπάνην 46.000 λιρῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ τόκος ἐπὶ δώδεκα ἔτη ἀνεβίβαζε τὴν δαπάνην εἰς 73.600 λίρας.

Μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἐν τῇ Ἀγγλικῇ βουλῇ ἐνθὰ ἐρρίφθησαν ὑπὸ βουλευτῶν Ἀγγλων τὰ πρῶτα σπέρματα περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν μνημείων καὶ τῆς ἀποκαταστάσεώς των ἐν καιρῷ «ὅθεν ἀπρεπῶς ἐλήφθησαν», ἀπερσίσθη ἡ ἀγορὰ των ἀντὶ 35.000 λιρῶν καὶ ἡ τοποθέτησις των εἰς εἰδικὴν αἴθουσαν τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου, ὅπου εὑρίσκονται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1816 μέχρι τοῦ νῦν.

Τὸ ἀξιοσημείωτον εἶναι, ὅτι ὁ λόρδος Ἑλγιν εἶχε θεαίως τὸ πάθος τοῦ συλλέκτου, ἀλλ' ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴν Πύλην τὸ φερμάνιον, ὅχι ὡς ἰδιώτης, ἀλλ' ὡς ἐπίσημος ἐκπρόσωπος τῆς Μεγάλῃς Βρεταννίας, ὡς πρεσβευτῆς. Διὸ καὶ ἐξηγέρθησαν ἐναντίον αὐτοῦ καὶ ἐστιγμάτισαν τὴν βανδαλικὴν του πράξιν, πλὴν ἄλλων, οἱ πατριῶται του ἰδίως.

Καὶ ὅτε μὲν συνεζητεῖτο ἐν τῇ βουλῇ αἴτησις τοῦ Ἑλγιν περὶ ἀγορᾶς τῆς συλλογῆς, εἰς τῶν βουλευτῶν, ὁ Sir John Newport, εἶπε πλὴν ἄλλων τὰ ἑξῆς: «Ὁ εὐγενὴς λόρδος... ἐπωφελήθη τῶν πλέον ἀδικαιολογητῶν μέσων καὶ διέπραξε τὰς μάλιστα καταφύρους διαρπαγὰς. Φαίνεται ὡς νὰ ἐπέπρωτο ἀντιπρόσωπος τῆς χώρας ἡμῶν ταύτης νὰ ἀρπάσῃ ὅσα οἱ Τούρκοι καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι ἀνέκαθεν ἐθεώρησαν ὡς ἱερά...», ὁ δὲ πρόεδρος τῆς βουλῆς ἐκείνης συνοψίζων ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του, ἔγραψεν: «Ἡ αἴτησις τοῦ λόρδου Ἑλγιν ὑπεβλήθη. Ἡ συλλογὴ ἐπληρέθη. Ἡ διαγωγὴ τοῦ λόρδου Ἑλγιν καὶ τὸ ἐπὶ τῆς συλλογῆς δικαίωμα αὐτοῦ ὡς περὶ ἰδίου κτήματος λίαν διημφισθητήθη».

Ἄλλος δὲ βουλευτῆς Hugh Hammersley, ἐλέγξας τὸ ἄτιμον τῆς συμφωνίας, δι' ἧς ἀπεκτήθη ἡ συλλογὴ, «Δὲν ἔπρεπεν, —εἶπεν— ἡ βουλὴ νὰ ἐρωτευθῆ μὲ τὰς κόρας τοῦ ἀετώματος λησμονοῦσα ἑτέραν δέσποιναν, τὴν Δικαιοσύνην. Ὁ Ἑλγιν ὤφειλε νὰ σεβασθῆ τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα δι' οὗ ἦτο τότε περιβεβλημένος». Προέτεινε δὲ τότε ὁ Hammersley, νὰ ἀγορασθῆ ἡ συλλογὴ ἀντὶ 25.000 λιρῶν καὶ νὰ φυλαχθῆ ἀσφαλῶς ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ, ἵνα ἀποδοθῆ, ὅθεν ἀπρεπῶς ἐλήφθη, ἅμα ἐζητεῖτο ὑπὸ τῆς τότε ἡ ὑφ' οἰασθήποτε ἐν τῷ μέλλοντι κυβερνήσεως τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἀνευ ἄλλης τινὸς διατυπώσεως ἢ διαπραγματεύσεως.

Παραλλήλως πρὸς τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τοῦ Ἑλγιν κοινὴν γνώμην, ἡ ὁποία ἐνίσχυετο καὶ ἐκ τῆς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον συνηγορίας τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς ὑπὲρ ἀποδόσεως πάντων τῶν ἔργων τῆς τέχνης, ἅτινα εἶχε λαφυραγωγῆσαι ὁ Μέγας Ναπολέων ἐκ Ῥώμης καὶ τῶν ἄλλων πρωτευουσῶν τῆς Ἑβρώπης, καὶ τὰ ὁποία τότε ἀπεδόθησαν, καὶ οἱ ἐξ Ἀθηνῶν διερχόμενοι ξένοι περιηγηταὶ ἐκαυτηρίαζον δριμύτατα τὴν πράξιν ταύτην τοῦ εὐγενοῦς Ἀγγλοῦ διπλωμάτου. Καὶ ἐπ' αὐτῆς μὲν τῆς Ἀκροπόλεως ἐχαράχθη τὸ γνωστὸν ἐπίγραμμα,

Quod non fecerunt Goti hoc fecerunt Scoti,

τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν λόρδον Βύρωνα, ὅστις καὶ διὰ νὰ καταγγείλῃ εὐρύτερον τὴν βδελυρὰν

πλευρᾶς τῆς ζυφόρου τοῦ Παρθενῶνος.

(Ἐκ τῶν «Ἑλληνικῶν μορμάρων», νῦν ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ).

πράξιν τοῦ συμπατριώτου του ἔγραψε καὶ τὰ δύο ἐμπνευσμένα ποιήματά του, τὸν Child Harold καὶ τὴν «Κατάραν τῆς Ἀθηνᾶς», τὰ ὁποία συνετέλεσαν σπουδαίως εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῆς διεθνούς, καὶ εἰδικώτερον τῆς Ἀγγλικῆς κοινῆς γνώμης, ἐναντίον τοῦ Ἑλγιν καὶ τοῦ πρωτοφανοῦς βανδαλισμοῦ τὸν ὁποῖον διέπραξεν οὗτος κατὰ τῶν ἔργων τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίας, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς... διασώσεώς των!

Διὰ νὰ παράσχω δὲ πληρεστέραν κατὰ τὸ δυνατόν ἰδέαν τῆς δριμύτητος τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Βύρωνος κατὰ τοῦ Ἑλγίνου, διὰ τὴν σύλησιν τῶν μνημείων τῆς ἱεράς Ἀκροπόλεως, ἔκρινα σκόπιμον νὰ παραθέσω ἐνταῦθα χαρακτηριστικὰ τινὰ ἀποσπάσματα ἐκ τῆς «Ἀρᾶς τῆς Ἀθηνᾶς», κατὰ παλαιὰν μετάφρασιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὑπὸ Ο. Ἰ. Ἰασονίδου (ἐν Ἀθῆναις 1888), ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς ἡ πιστοτέρα κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ τὸν ποιητικὸν χαρακτήρα, ἐξ ὧν μέχρι τοῦδε ἐπεχειρήθησαν:

Ἐπὶ μακρὸν ἐθαύμαζον, τὰ ἴχνη θησαυρίζων
τοῦ ναυαγίου σου, Ἑλλάς, κ' εἰς ταῦτα ἀτενίζων,
Ὅτε ἰδοῦ! γιγάντειος μορφή μὲ ἀτενίζει,
κ' εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἡ Παλλᾶς ἀβρῶς μὲ χαιρετίζει.

Ναί! ἦτο ἡ Παλλᾶς, πλὴν φεῦ! πόσον ἠλλοιωμένη,
ἀφ' οὗτο ἦτο ἔνοπλος κ' εἰς μάχην τεταγμένη,
οὐχὶ τοιαύτη ὡς ποτέ, δὲ ἀπὸ τὸν Φειδίαν
ἐπλάσθη ἔνοπλος θεά, κατ' ἐντολήν τῆς θεῖαν.

Τὸ δλέμμα τῆς δὲν ἐσπείρε φόβον ἀλλ' οὔτε νίκην
καὶ ἡ αἰγίς τῆς δὲν εἶχε Γοργόνος τῶρα φρίκην.
Τὸ κράνος τῆς εἶχε πληγᾶς, κ' ἡ λόγχη τεθραυσμένη,
ἀνευ κοντοῦ, ἐφαίνετο ἀλκῆς ἐστερημένη.
Ἐφαίνετο ὡς μαρνανθεὶς ὁ κλάδος τῆς ἐλαίας,
ὡς ὀλισθάνων ἀπ' αὐτῆς τὰς χεῖρας τὰς γενναίας.

Καὶ φεῦ! εἰ καὶ λαμπρότατα βλεμμάτων οὐρανίων
τὰ δμματὰ τῆς ἔβρεχε βροτὴ ὑγρῶν δακρῶν.
Περὶ τὸ κράνος τῆς ἡ γλαυῆ βραδέως ἐπλανᾶτο
τὴν δέσποιναν τῆς ἔκλαιε καὶ κρώζουσ' ὠδυνᾶτο!
«Θνητέ!» —οὕτως ὠμίλησεν— ἐρύθημα αἰσχύνης
σὲ ἀναγγέλλει Βρεττανόν' πρὶν τύπον σωφροσύνης,
ἄλλοτε δνομ' εὐγενές, πρῶτον τῶν ἐλευθέρων,
καὶ τῶν γενναίων, ἀλλὰ φεῦ! τῶρα τῶν κατωτέρων

εἰς τὴν τιμὴν, καὶ παρ' ἐμοῦ οὐδόλως τιμωμένων.
 Εἰς τοὺς ἐχθρούς τῆς ἡ Παλλάς σὲ ἔχει τεταγμένον.
 Θέλεις νὰ μάθῃς διατί; τὸ δλέμμα στρέφον πέριξ
 καὶ θὰ σοὶ εἴπῃ διατί τοῦ οἴκου μου ἡ πτέρυξ.
 Ἴδού! ἐδῶ μετὰ πολλοὺς πολέμους καὶ θυσίας
 ἐσδέσθη διαδοχικῶς τὸ πῦρ τῆς τυραννίας,
 κ' ἐκ τῶν χειρῶν διέφυγε Γότθων καὶ Τούρκων ἔτι
 τὸ τέμενός μου, ἀλλὰ εἰς, χείρων αὐτῶν προσέτι
 ἐπήλθεν ἐκ τῆς χώρας σου συλήσας τὸν ναόν μου.
 Ἴδέ, ὅποσα λείψανα μένουσιν εἰς τὸν θωμόν μου,
 ἐξ ὧσιν μοῦ ἀπέσπασε καὶ μένουσιν ἐρριμένα,
 καὶ σκέψαι πόσα ἐξ αὐτῶν ἔχει κατεστραμμένα.
 Αὐτὰ δὲ Κέκροψ ἔθεσεν, ὁ Περικλῆς ἐκέῖνα
 ἐκόσμησε μὲ τῶν τεχνῶν τὴν λάμπουσαν ἀκτίνα.
 Ἐκεῖνον δὲ Ἀδριανὸς εἶχεν οἰκοδομήσει
 ὅτε τῶν φώτων ὁ φανὸς προσήγγιζε νὰ δύσῃ.
 Ὅ, τι εἰς ἄλλους χρεωστῶ, ἔχω εὐγνωμοσύνην.
 Ἐλγίνος καὶ Ἀλάρικος μένουσιν εἰς τὴν αἰσχύνην.
 Ὅπως οἱ πάντες μάθωσι ποῖαν πατρίδα εἶχε,
 τὸ τοῦ Ἐλγίνου ὄνομα ὁ τοῖχος τὸ κατεῖχε.

Ἐδῶ ὑποσημειῶ δὲ Βύρων, «τὸ ὄνομα τοῦ λόρδου Ἐλγίνου καὶ ἄλλου τινός, ὅστις δὲν φέρει αὐτὸ πλέον—δηλαδὴ τῆς συζύγου του, τὴν ὁποίαν βραδύτερον διεζεύχθη—εἶναι ἐπιφανῶς κεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος ὑπεράνω, εἰς μέρος οὐχὶ πολὺ ἀπέχον αὐτῶν, ὑπάρχουν τεθραυσμένα λείψανα ἀναγλύφων, ἅτινα κατεστράφησαν κατὰ τὴν ἀπόπειραν τῆς μεταφοράς αὐτῶν». Καὶ ἀκολουθοῦν αἱ ἐξῆς στροφαί.

Τὴν φήμην του ὡς Ἀθηνᾶ εὐγνωμονοῦσα λέγω
 ὅτι τὰ ἔργα του λαλοῦν, κ' ἐκεῖνον καταλέγω
 εἰς τοὺς ληστὰς· κ' ἰσότημος τοῦ Γότθου τοῦ βαρβάρου
 εἶναι ὁ Πικτων εὐγενής, ὁ κλέπτης τοῦ μαρμάρου.
 Ὁ πρῶτος μὲ τὰ ὄπλα του κατέκτησε τὸν τόπον
 ὁ δεῦτερος τὸν ἐκλεψε μὲ θάρραρον τὸν τρόπον.

«Θηγέ!» (πάλιν ἐφώνησεν ἡ κόρη ἡ γλαυκῶπις).
 Ὅταν εἰς τὴν πατρίδα σου τοῦ πλοίου σου ἡ τρόπις
 σὲ φέρῃ, τὸ παράγγελμα αὐτό μου νὰ κομίσης.
 Εἰ καὶ πεσοῦσα, φεῦ! ποτέ, ποτέ νὰ μὴ νομίσης
 ὅτι ἱκανοποιήσιν ἐγὼ δὲν θὰ ζητήσω
 τῶν φώτων τῆς φρονήσεως τὴν γῆν σας θὰ στερήσω.
 Ἀκουσον τώρα ἐν σιγῇ, στυγνὸν τὸ κέλευσμά μου,
 καὶ πιστεύσον, θὰ πληρωθῇ πιστῶς τὸ θέλημά μου.
 «Καὶ πρῶτον ἡ κατάρρα μου ἔς τὴν κεφαλὴν ἐκείνου
 θὰ πέσῃ, ὅστις ἔπραξε τὴν πράξιν, τοῦ Ἐλγίνου.
 Κ' εἰς δὴν του τὴν γενεάν, χωρὶς τοῦ νοῦ σπινθήρα
 τὰ τέκνα του νὰ ζήσωσι τῆς εὐφυΐας στεῖρα,
 ὡς ὁ πατὴρ των· καὶ ἂν φῶς μεγάλης διανοίας
 ἐν τούτων δείξῃ, πιστεύσον αὐτὸ βλαστὸν νοθείας
 ἀλλ' ὁ Ἐλγίνος μεταξὺ μισθάρνων του ἄς χαίρῃ,
 ἂν ἡ Μωρία τὸν ὕμνη, τὸ Πνεῦμα τὸν ἐχθαίρει,
 ἄς λέγουν ὅτι κέκτηται πνεῦμα καλαισθησίας
 οἱ ἔχοντες τὸ αἶσθημα ἀγοραπωλησίας·
 Ἀγοραστὰ καὶ πωλητὰ ἀρχαίων, ὦ αἰσχύνῃ!
 Κλεπταποδόχος ἱερῶν Κυβέρνησις νὰ γείνη!

Εἰς τὴν ζωὴν του μισητὸς συγγνώμην νὰ μὴ ἔχῃ,
 ὅταν τὴν κόριν του αὐτὴν ὁ θάνατος κατέχῃ,
 τὴν ἱερόσυλον κλοπὴν αὐτοῦ νὰ στέγῃ μῖσος,
 κ' ἡ μνήμη του ἐφάμιλλος, στυγερωτέρα ἴσως,
 τοῦ Ἡροστράτου τοῦ δεινοῦ εἰς στυγεράν μανίαν,
 νὰ φλέγηται εἰς φλογερῶν βασάνων τὴν ἀνίαν.
 Ἐπὶ τοῦ δάθρου ἀγάλμα τῆς χλεύης τῶν αἰώνων,
 ἄς ἴσταται διὰ παντὸς μέχρι μελλόντων χρόνων.

Καὶ ἀπόπειραι μὲν πρὸς ἀπόδοσιν τῶν «Ἐλγινείων μαρμάρων», ὡς ἀποκαλεῖται διεθνῶς ἡ πρωτοφανὴς αὕτη λεία, ἐγένοντο ἱκαναί, ἀλλ' ὡς ἦτο φυσικόν, ἡ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ ἐκώφευσε καὶ κωφεύει μέχρι τοῦδε εἰς τὴν φωνὴν τοῦ δικαίου αἰτήματος τούτου σύμπαντος τοῦ ὀρθοφρονουμένου πεπολιτισμένου κόσμου.

Ἡ νεωτέρα Ἑλλάς, ἐν ἐπιγνώσει τῆς μεγίστης αὐτῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς εὐθύνης ἣν φέρει ἐνώπιον τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ὡς θεματοφύλαξ τῶν γνησίων στοιχείων, αὐτῶν τούτων τῶν θεμελίων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἔθεσεν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, τὸ αἶτημα τῆς ἀποδόσεως τῶν «Ἐλγινείων μαρμάρων» εἰς τὴν μεγάλῃν τῆς σύμμαχον Ἀγγλίαν, διὰ νὰ τοποθετηθοῦν καὶ πάλιν εἰς τὴν φυσικὴν των θέσιν, τοῦλάχιστον τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τοῦ Παρθενῶνος.

Εἰδικώτερον μάλιστα, τὴν 12ην Μαΐου τοῦ ἔτους 1842, ὅτε οἱ ἑταῖροι τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας συνήλθον ἐν Ἀκροπόλει, πρὸ αὐτοῦ τοῦ Παρθενῶνος, ὁ Ἀλέξανδρος Ρίζος Παγκαθῆς, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ Γραμματέως τῆς Ἐταιρείας, πρῶτος ἔθεσεν ἐπισήμως τὸ αἶτημα τῆς ἀποδόσεως, εἰπὼν πλὴν ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς: «Ἡ τῶν μεγάλων πράξεων φίλη Ἀγγλία, ἂν δὲν δύναται νὰ μεταφέρῃ ὀλόκληρον τὸν ναὸν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν τῆς, καὶ μετ' αὐτοῦ δὲ νὰ μεταφέρῃ καὶ τὸν κυανοῦν οὐρανόν, ἐφ' οὗ κατάλευκος διαγράφεται, καὶ τὴν διαφανῆ ἀτμοσφαιρὰν μας, εἰς τὴν λούεται, καὶ τὸν λαμπρὸν ἥλιόν μας, ὅστις τὸν ἐπιχρυσοῖ, εἰς τὸ ὑπερδύρειον κλίμά τῆς, τότε, ὡς ἄλλοτε βασιλεῖς καὶ λαοὶ ἐσεμνύνοντο πέμποντες ἀπὸ τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα ἀναθήματα εὐλαθείας πρὸς τὸν Παρθενῶνα καὶ τὴν Ἀκρόπολιν, ἄς πέμψῃ καὶ αὐτὴ ὡς φόρον τοῦ σεδαμνοῦ τῆς πρὸς τὸ λίκνον τοῦτο τοῦ πολιτισμοῦ τὰ ἀρπαγέντα κοσμήματά του, ἃ μακρὰν αὐτοῦ ἔχουσι μικρὰν μόνον καὶ μερικωτάτην ἀξίαν, ὡς καὶ αὐτὸς χωρὶς ἐκείνων μένει κολοβός καὶ ἀμωρός· ἄς συντελέσῃ δὲ γενναϊότερον μᾶλλον ἢ ἰδιοτελέστερον ἔννοουσα τὰ ἀληθῆ τῆς τέχνης συμφέροντα, ἄς συντελέσῃ, ὥστε ὀναὸς οὗτος ν' ἀποβῇ καὶ πάλιν παγκόσμιον τῶν ὑποκόρων τεχνῶν σπουδαστήριον καὶ γενικὸν ὑπόδειγμα τοῦ καθόλου καλοῦ, ὅθεν οἱ καλλιτέχναι ν' ἀρύωνται τὰς ὑψηλοτέρας ἐμπνεύσεις των. «Πῶς» ἔφαλλον ἐπὶ τῶν ἀθανάτων αὐτῶν ἔργων ὁ Βύρων εἰς στίχους ὡς αὐτὰ ἀθανάτους, «πῶς Βρεταννικὴ γλῶσσα θέλει προφέρει ποτὲ ὅτι τὸ Ἄλδιον ἐντροπῆ εἰς τῶν Ἀθηνῶν τὰ δάκρυα; ... ἡ θαλασσοκράτωρ ἐλευθέρη Βρεταννία ἀρπάξῃ: τὰ ἔσχατα πενιχρὰ λάφυρα τῆς ψυχορραγούσης Ἑλλάδος!» Ἄς ἐλπίσωμεν—λέγει ἐν συνεχείᾳ ὁ Παγκαθῆς—ὅτι οἱ εὐγενεῖς οὗτοι λόγοι (τοῦ λόρδου Βύρωνος), ὅτινες ἀντηχοῦσιν εἰς παντὸς Ἀγγλοῦ καρδίαν, θέλουσι βλαστήσει ποτὲ τὸν ὠραῖον καρπὸν των καὶ ἄς πιστεύσωμεν ὅτι κί ἐργασίαι τῆς ἀνεγέρσεως, εἰς ἄς τόσον ἐπιτυχῶς ἀσχολούμεθα, θέλουσιν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐπιταχύνει καὶ καταστήσει πιθανὴν τὴν πλήρωσιν τῶν θερμότερων εὐχῶν καὶ ἡμῶν καὶ τῶν φίλων δλων τῆς τέχνης».

Δυστυχῶς δμως, ἂν καὶ παρῆλθον ἔκτοτε 113 ἔτη μέχρι σήμερον, αἱ ἐλπίδες αὐταὶ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἐπηληθεύθησαν καὶ αἱ εὐχαὶ «τῶν φίλων δλων τῆς τέχνης» δὲν ἐτελεσφόρησαν ἀκόμη. Οἱ πατριῶται τοῦ λόρδου Ἐλγίν, ἐξακολουθοῦν νὰ κατέχουν τὴν καλλιτεχνικὴν λείαν, παρὰ τὸ «ἄξιμον τῆς συμφωνίας, δι' ἧς ἀπεκτῆθη ἡ συλλογὴ», ὡς διεκήρυξε πρῶτος ὁ Ἀγγλὸς βουλευτῆς Hammersley, καὶ νὰ φυλάσσουν αὐτὴν ὡς τὸ πολυτιμότερον κειμήλιον τοῦ Βρεταννικοῦ Μουσείου, μὲ τὴν δικαιολογίαν, ὅτι ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἑλληνας «δὲν εἴμεθα ἱκανοὶ φύλακες τῶν ὧσιν ἀπέμειναν ἡ δῶν ἐκείναι ἀνευρίσκονται ἀρχαιοτήτων».

Ἡ κατηγορία αὕτη τῶν Ἀγγλων εἶναι ἀσφαλῶς ὑπερβολικὴ καὶ ἀποτελεῖ χονδροειδῆ πρόφασιν, διὰ νὰ παραμένουν ἐπὶ μακρὸν ἴσως ἔτι τὰ «Ἐλγινεία μάρμαρα» εἰς τὴν κατοχὴν των. Διότι τὸ αἶτημα εἶναι σαφές καὶ ἀνακύπτει ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Τὰ φυλασσόμενα εἰς τὸ Βρεταννικὸν Μοσεῖον γλυπτὰ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον μέλη ἀρχιτεκτονικὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν Παρθενῶνα, τὸ Ἐρέχθειον καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἀπτέρου

Νίκης. Συνεπώς δέ, αποδιδόμενα εις τὴν Ἑλλάδα, καὶ τοποθετούμενα εις τὴν φυσικὴν των θέ-
σιν, τῇ φροντίδι τῆς διεθνούς ἐπιστήμης, δὲν κινδυνεύουν πλέον νὰ πάθουν τίποτε ἐὰν δὲν ἐμφα-
νισθῇ νέος τις Ἑλγιν ἢ Μοροσίνι.

Ἄλλ' ὁμοίως, παρὰ τὸ πικρὸν τῆς ἀληθείας, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ κατηγο-
ρία δὲν φροντίζομεν διὰ τὴν διάσωσιν τῶν τυχαίως ἀνευρισκομένων ἀρχαίων μνημείων καὶ
τὴν διατήρησιν καὶ καλυτέραν ἐμφάνισιν πάντων ὧτων ἀπέμειναν, δὲν εἶναι τελείως ἀστήρικτος
καὶ ἀβάσιμος.

Εἶναι ἀναριθμητὰ τὰ παραδείγματα καταστροφῆς ἀρχαίων μνημείων, ἐξ ὧτων τῶν μερῶν
τῆς Ἑλλάδος, κατ' ἐξοχὴν δὲ τῶν Ἀθηνῶν, τυχαίως ἀνευρισκομένων εἰς ἐκσκαφὰς οἰκισπέδων,
εἰς ἀγρούς, καὶ εἰς ἔργα ὁδοποιίας, πολλὰ τῶν ὁποίων ἐκτελοῦνται χάριν τοῦ «τουρισμοῦ». Καὶ
ἀρχαιολογικοὶ χώροι ἐπίσης, γνωστοὶ καὶ ἐπίσημοι ἔχουν ἐγκαταλειφθῆ εἰς τὴν τύχην των,
μέχρι καὶ τοῦ σημείου νὰ καθίσταται ἀδύνατος ἡ ἐπίσκεψις των.

Διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν καθημερινῶς ἀνευρισκομένων τυχαίως ἀρχαίων μνημείων καὶ
τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν γνωστῶν εἰς τὴν τύχην των, ὡς καὶ διὰ τὴν παραποίησιν τῶν ἐπισημο-
τέρων τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαιότητος δι' ὑπερβολικῶν καὶ ἀντανδεικνυομένων δῆθεν ἀναστη-
λώσεων, ἀναπληρώσεων καὶ ἀνεξελέγκτων ἐκ θάβρων ἀνοικοδομήσεων καὶ παρεμφερῶν ἐργα-
σιῶν παντός εἶδους, φέρει ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην ἀπέναντι τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου καὶ τῶν
ἐπερχομένων γενεῶν, ἡ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία καὶ ἡ ἐκπαίδευσις, ἡ ὁποία, δὲν ἐσκέφθη οὐδέ-
ποτε νὰ καλλιεργήσῃ συστηματικῶς τὴν ἀγάπην πρὸς τ' ἀρχαία μνημεῖα καὶ ν' ἀναπτύξῃ
ἰδιόμορφον σύστημα ἀρχαιολογικῆς ἀγωγῆς, ὡς ἐπιβάλλεται ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων.

Λέγω δὲ ταῦτα ἐπειδὴ φρονῶ, ὅτι οἱ διεκδικούντες ὑψηλὰ αἰτήματα ἐν ὀνόματι τῶν
ἰδεῶν τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἐλευθερίας, καὶ τῆς ἠθικῆς τάξεως πρὸς ἐφαρμογὴν καὶ διατήρη-
σιν τῶν πολιτιστικῶν ἀξιών, ὀφείλουν νὰ εἶναι γενναίφρονες καὶ παρρησιασταί· νὰ προβάλλουν
καθαρὰν, κρυσταλλίνην, εἰ δυνατόν, τὴν ἀλήθειαν, καὶ νὰ ἐλέγχουν πρῶτους τοὺς ἑαυτοὺς των
χάριν αὐτῆς ταύτης τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τῶν διεκδικησέων των.

Παραλλήλως πρὸς τὴν σχολικὴν ἐκπαίδευσιν, ἡ ἀρχαιολογικὴ ἀγωγή, πρέπει νὰ ἐπε-
κτείνεται, οἷον ἐπιμορφωτικῶς καὶ φρονηματικῶς, καὶ εἰς πάσας τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ μας,
ἀδιαφόρως ἡλικίας, μορφώσεως καὶ ἐπαγγέλματος.

Εἰς ἐπαρχιακὰς πόλεις, ὅπου ὑπάρχουν ἀρχαία μνημεῖα γνωστά, ἡ διατηρεῖται ἀπλῶς
μόνον ἐν ἔνδοξον τοπωνύμιον καὶ ὑπάρχει ἐλπίς, νὰ ἀποκαλυφθῶν μίαν ἡμέραν ἐρείπια ἀρχαία·
εἰς συνοικίας ἐργατικὰς, ἐν ὑπαίθρῳ πρὸ τῶν ἀρχαίων ἐρειπίων, ἢ εἰς αἰθούσας σχολείων, ἐργο-
στασίων ἢ συλλόγων, εἰς χωρία, εἰς κωμοπόλεις καὶ ὁπουδῆποτε ἄλλου, μέχρι τῆς ἀπωτάτης
γωνίας τῆς Ἑλλάδος, νὰ ἀποστέλλωνται δόκιμοι καὶ ὑψηλόφρονες μυσταγωγοὶ τῆς Ἐπιστήμης,
ἀσκούντες ὡς ὕψιστον κοινωνικὸν λειτουργήμα τὴν ἰδιότητα αὐτῶν ταύτην, ὅχι ἔνδεεις τὴν
ψυχὴν καὶ τὸ φρόνημα, ξηροὶ καὶ ταπεινοὶ ἐπαγγεληματαί, καὶ νὰ διδάσκουν τὸν λαόν, μὲ τὸν
ἀρμόζοντα τρόπον, τὰ τῆς ἱστορικῆς ἀξίας καὶ τῆς ἰδιαιτέρας σημασίας, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ διά-
σωσις, ἡ προστασία καὶ ἡ διατήρησις τῶν ἐρειπίων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, διὰ τὴν διατή-
ρησιν τῶν ἐκπολιτιστικῶν ἀξιών καὶ τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τῶν ἀγαθῶν τοῦ συγχρό-
νου πολιτισμοῦ.

Ἀπαιτεῖται μεθοδικὴ καὶ συστηματικὴ διδασκαλία καὶ ἀνάπτυξις ἀρχαιολογικῆς ἀγω-
γῆς, εἰς πάντας τοὺς κύκλους τῆς ἐγκυκλίου παιδείας, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τοῦ δημοτικοῦ
σχολείου, ἧτις νὰ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰς ἐργατικὰς τάξεις καὶ τοὺς ἀπομακρυνομένους τῶν
μαθητικῶν θρανίων ἢ μὴ γνωρίσαντας οὐδόλως ταῦτα.

Ὅστω μόνον, διὰ τῆς συστηματικῆς δηλονότι ἀρχαιολογικῆς ἀγωγῆς, θὰ καταστῇ δυνα-
τὴ ἡ προστασία καὶ ἡ καλυτέρα ἐμφάνισις τῶν γνησίων στοιχείων, ἅτινα ἀποτελοῦν τὰς ρίζας
καὶ τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῶν πολιτιστικῶν ἐνοιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξεπήγασαν καὶ ἐξεπορεύθη-
σαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἐδοκιμάσθησαν διὰ τῆς παρόδου τῶν αἰώνων, ἐξητάσθησαν διὰ τῆς προο-
πτικῆς τοῦ χρόνου, ἐπέζησαν, κατεστάλαξαν εἰς κανόνας καὶ νόμους, γραπτοὺς καὶ ἀγράφους,
καὶ ἐμφανίζονται ἐκάστοτε διὰ νὰ κρίνουν τὰς διαφόρους ἐποχὰς, ὡς σταθεραὶ καὶ ἀναλλοίω-
τοι μονάδες μετρήσεως τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἐθνῶν.

Α. Α. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ—ΠΑΛΑΙΟΣ

Αἰετικά

Καθὼς ἀκολουθῶ σὲ μιὰ πρωϊνὴ περιπλάνησιν τὴν ὄχτη τοῦ Κηφισσοῦ, ἀπὸ τὸν Βοτανικὸ
πρὸς τὴν Κολοκυθοῦ, κάτω ἀπὸ τὸ ἀνοιξιάντικο γελούμενο φῶς, μεθυσμένος ἀπὸ τὸ μῦρον τῶν
πρώτων ἀνθῶν ποὺ γεμίζουν τὴ γύρω χλόη με στίγματα πορφύρας καὶ κρόκου, νοιώθω συχνὰ
πὼς ξεφεύω ἀπὸ τὴν ἀίσθησιν τῆς σημερινῆς πραγματικότητος καὶ κυρίζω αἰῶνες πίσω.

Εἰκόνας Ἀττικῶν τοπιῶν, ποὺ σβῆσανε πιά, εἰκόνας ζωῆς ποὺ σκέπασε ἡ σιγὴ τῶν αἰώνων,
ξαναζωντανεύουν στὴ φαντασία μου. Καὶ νὰ ξαφνικὰ ἡ λιθόχτιστη σήμερα κοίτη τοῦ Κηφισσοῦ,
γεμίζει πελώριες, γέρικες ἐλῆες, μὲ τὸ θυσοσανωτό, ἀσημένιο σὰν τῆς Ἰτιάς φύλλωμά τους, ποὺ
αἰῶνες ἔδωσαν τὸν καρπὸ τους στὸν ἐκπληκτικὸ λαὸ ποὺ κατοίκησε κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολι.

Ἀφήνοντας τὴν ὄχτη τοῦ ποταμοῦ, προχωρῶ στὴ θέσιν τῆς παλιᾶς Ἀκαδημίας, ὄνειρο-
πολῶ λίγη ὥρα στὴ θέσιν ποὺ δίδασκε ὁ Πλάτων καὶ ἐξακολουθῶ τὴν πορεία μου, ἀνάμεσα σὲ
παληούς, φτωχικοὺς δρόμους.

Καθὼς ὁ ἥλιος ἀναφλέγει τὸ ἀστραφτερὸ τουρκουάζι τοῦ Ἀττικοῦ οὐρανοῦ καὶ μεταβάλλει
τὶς γραμμὲς τῶν γύρω βουνῶν σὲ κατατομὲς Φειδιακῶν προτομῶν, ἡ Πλατωνικὴ γοητεία μὲ
κυριεῖται ὁλόκληρο. Οἱ σκηνοθεσίαι τῶν διαλόγων του περνοῦν στὴ φαντασία μου, σὰν ἀτέ-
λειωτη σειρὰ ἀναγλύφων, γεμάτων πλαστικῆ ὁμορφιά καὶ πνοῆ ζωῆς.

Ἡ τοποθεσία ποὺ βρίσκουμαι μὲ κάνει νὰ σταματήσω σὲ κάποιες μορφές τοῦ ἀναγλύφου
ποὺ μοῦ τὴν ξαναθυμίζουν. Εἶναι ὅλες πρόσωπα τοῦ διαλόγου «Λύσις». Ὁ Σωκράτης, ὁ Ἴππο-
θάλης, ὁ Κτήσιππος, ὁ Μενέξενος, ὁ Λύσις.

Ὁ Σωκράτης βαδίζει ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία στὸ Λύκειο, ἀκολουθώντας τὸν ἕξω τοῦ τείχους
δρόμο. Τὸν συναντᾷ ὁ Ἴπποθάλης καὶ ὁ Κτήσιππος καὶ τὸν πείθουν νὰ τοὺς ἀκολουθήσει σὲ μιὰ
νεόχτιστη, κοντινὴ παλαίστρα, ὅπου μαζί μὲ ἄλλους νέους, γυμνάζονται καὶ συνδιαλέγονται.
Ὁ Ἴπποθάλης εἶναι φίλος καὶ θαυμαστής τοῦ Λύσιδος, τοῦ μεγαλύτερου γιοῦ τοῦ Δημοκρά-
τους τοῦ Αἰξωνέως, ποὺ ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν διάλογο, γράφει ἐγκωμιαστικά ποιήματα γιὰ
τοὺς ἔνδοξους καὶ πλούσιους προγόνους τοῦ Λύσιδος.

Ὁ Σωκράτης μπαίνει μὲ τοὺς δύο νέους στὴν παλαίστρα, γνωρίζει τὸν Λύσιδα καὶ συζη-
τεῖ μαζί του καὶ μὲ τὸν Μενέξενο περὶ φιλίας χωρὶς νὰ φτάσουν σ' ἕνα συγκεκριμένο καθο-
ρισμὸ τῆς ἐννοίας φιλία.

Ὁ διάλογος αὐτός, ποὺ γοητεύει κυρίως γιὰ τὴ σκηνογραφικὴ του ὁμορφιά, μὰς δίνει
κάποιες πληροφορίες γιὰ μιὰ πλούσια Αἰξωνικὴ οἰκογένεια, γιὰ τὸν πατέρα τοῦ νέου, Δημοκρά-
τη, τὸν παπποῦ τοῦ Λύσιδα καὶ τοὺς πλούσιους καὶ ἔνδοξους προγόνους του καὶ τὶς νίκες
τοὺς στὰ Πύθια, στὰ Ἴσθια καὶ στὴ Νεμέα, εἰς τεθρίππους καὶ κέλητας. Ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ
Κτήσιππου μαθαίνουμε ὅτι ἕνα πρόγονος τοῦ Λύσιδος, ἐφιλοξένησε τὸν Ἡρακλέα, ἐπειδὴ κι'
αὐτὸς κατήγετο ἀπὸ τὸν Δία καὶ τὴν κόρη τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ δήμου Αἰξωνῆς.

Πολλὰ σημεῖα τοῦ διαλόγου μὰς διευκολύνουν νὰ μποῦμε στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Αἰξωνικοῦ
ἀρχοντικοῦ τοῦ πατέρα τοῦ Λύσιδος, Δημοκράτους. Μαθαίνουμε ὅτι εἶχε ἠνιόχους γιὰ τ' ἄρμα-
τά του καὶ ἡμιονηλάτες γιὰ νὰ ὀδηγοῦν τὰ μουλάρια, ποὺ ζευγάρωναν τὰ χωράφια του στὴν
Αἰξωνή, ὅτι εἶχε παιδαγωγούς γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν του. Ἀκόμη μαθαίνουμε, ὅτι ἡ
μητέρα του, πλούσια νοικοκυρὰ τῆς Αἰξωνῆς, δὲν ζοῦσε μιὰ ζωὴ χλιδῆς καὶ ἀνατολίτικης μαλ-
θακότητος. Εἶχε στὸ σπιτί της ἀργαλειὸ καὶ ὕφαινε τὰ ρούχα τοῦ σπιτικοῦ της, σὰν τὴν παλιὰ
ἐκείνη βασίλισσα, τὴ γυναῖκα τοῦ Ὀδυσσεῆ.

Οἱ σύντομες αὐτὲς πληροφορίες, ποὺ προβάλλουν μέσα ἀπὸ τὸν διάλογο τοῦ Πλατωνικοῦ
ἔργου, δὲν ὀφείλονται σὲ πρόθεση τοῦ συγγραφέα νὰ μὰς περιγράψῃ ἕνα ἀρχοντικὸ τῆς Αἰξω-
νῆς, ἀλλὰ σὲ ὀρισμένες ἐρωτήσεις τοῦ Σωκράτη, ποὺ συνδέονται μὲ τὴν οἰκογενειακὴ ἀτιμό-
σφαιρα τοῦ Λύσιδος καὶ στὴν ἀθυροστομία τοῦ Κτήσιππου, ποὺ ἀποκαλύπτει τὰ ποιητικὰ ἐγκώ-
μια τοῦ Ἴπποθάλη γιὰ τοὺς ἔνδοξους προγόνους τοῦ νέου, ποὺ τ' ὀνομά του φέρνει ὁ Πλατω-
νικὸς διάλογος.

Μὰ πόσο ἱσχνές εἶναι γιὰ νὰ χορτάσουν τὴν ἀπλησθη περιέργειά μας, γιὰ τὸν ἀρχαῖο
αὐτὸ, πλούσιο δῆμο καὶ γιὰ τὴν προσφορὰ του στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ ἄστεως!

Γ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Τ Ο Υ Ρ Ι Σ Μ Ο Σ

(ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ)

α'. Ήθικη διερεύνησις

Ο άνθρωπος είναι μία αδιάκοπος κίνησης πρὸς τὴν γνῶσιν. Ἡ ζήτησις τῆς γνώσεως χαρακτηρίζει καὶ δικαίῳ ἔλας τὰς στιγμὰς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ὁ ἄνθρωπος ζεῖ τὴν ζωὴν, ποῦ τοῦ ἐδόθη, κινεῖται καὶ ἀγωνίζεται μέσα στὸν ἀγιον κύκλον τῆς ἠθικῆς ἀποστολῆς του ζητῶν καὶ κατακτῶν ἀνά πάσαν στιγμὴν νεώτερα στοιχεῖα ἀπὸ τὸ θαῦμα τοῦ κόσμου ποῦ τὸν περιβάλλει. Καὶ ἀπὸ τὴν ὥραν τῆς γεννήσεώς του ὁ ἄνθρωπος διατηρεῖ ἀνοιχτὰ πάντα καὶ ἀγρυπνᾷ τὰ μάτια του ἔμπρὸς εἰς τὸ θαῦμα τῆς φύσεως—καὶ μένουν ἐκπληκτὰ τὰ ἀνθρώπινα μάτια ἕως τὴν ὥρα ποῦ ξεκινώντας γιὰ τὸ μακάριο ταξίδι θὰ χάσουν ὀριστικὰ τὸ ἐξαισιον δῖον τοῦ κόσμου.

Ζεῖ ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ γνωρίζῃ τὸν ἑαυτὸν του.

Ζεῖ ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ γνωρίζῃ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ νὰ ἰδρῦῃ μαζί των τὰ σχήματα τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς συνεργασίας.

Ζεῖ ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ χωρίζῃ μετὰ τὴν ἠθικὴν του κρίσιν τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν.

Ζεῖ ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ γνωρίζῃ τὸν τόπον του, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν μοῖραν τοῦ τόπου του, τὰ ἁγιασμένα χώματα, τὴν γλαυκὴν θάλασσαν, τὸ ὀρθόστητον καὶ ἀκατάβλητον μεγαλεῖον τῶν βουνῶν τῆς πατρίδος του. Ζεῖ ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ γνωρίζῃ τὰς μυστικὰς λειτουργίας τῆς φύσεως καὶ τῆς τεχνικῆς ἐπιστήμης τὰ ὑψηλὰ κατορθώματα.

Μία συνεχὴς γνωριμία μετὰ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ μετὰ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν καὶ τῆς θείας δημιουργίας εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ ἀνθρωπιστικαὶ σπουδαὶ ἔχουν ἤδη καταθέσει τὴν κατάληξιν τῆς ἐρεύνης των: *Ὁ ἄνθρωπος ζεῖ διὰ νὰ γνωρίζῃ.*

Ζητῶν τὴν γνῶσιν ὁ ἄνθρωπος καταφάσκει, ἀναγνωρίζει καὶ ἀποδέχεται τὴν ἀνθρωπίνην ιδιότητά του. Καὶ κατὰ μιαν εὐστοχὸν διατύπωσιν ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ εὐρίσκειται εἰς μόνιμον καὶ ἀδιάσπαστον σχέσιν πρὸς τὸ αἴτημα τῆς γνώσεως.

Ἡ γνῶσις εἶναι τὸ ὑψιστὸν δῶρημα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ δι' ὄλων τῶν ἐνεργειῶν τοῦ βίου του νὰ ἀξιώσῃ τῆς θείας δωρεᾶς.

Ζεῖ ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ γνωρίζῃ, σπουδάζει διὰ νὰ γνωρίσῃ, ταξιδεύει διὰ νὰ γνωρίσῃ.

Καὶ τὸ ταξίδι, ἡ περιήγησις, εἶναι μία ἐνέργεια, ἡ ὁποία κινεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν μόνιμον ἐπιδίωξιν του πρὸς κατάκτησιν τῆς γνώσεως.

Ταξιδεύων ὁ ἄνθρωπος, μετακινούμενος ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἱκανοποιεῖ τὴν δυνάμει καὶ θέσει ἐνυπάρχουσαν ἐν ἑαυτῷ ἐπιδίωξιν τῆς γνώσεως—γνωρίζει καὶ γνωρίζεται μετὰ ἄλλας μορφὰς ζωῆς, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται τοποθετημέναι ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῆς μονίμου διαβιώσεώς του.

Ἡ διάθεσις αὐτῆ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ταξιδεύσῃ, ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸν τόπον τῆς κατοικίας του καὶ νὰ γνωρίσῃ ἄλλους τόπους, ἀποτελεῖ πρωταρχικὴν ἐκδήλωσιν τῆς τάσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἐρευναν καὶ τὴν γνῶσιν νέων στοιχείων καὶ νέων καταστάσεων. Ἡ κίνηση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ ταξίδι, ἀνεξαρτήτως καὶ πέραν πάσης βιολογικῆς, αἰσθητικῆς, οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς σκοπιμότητος, εἶναι διάθεσις ἐμφυτος καὶ ἀδιάσπαστος διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχοφυσικὴν ἐνότητα.

Τὸ ταξίδι, ἡ διάθεσις πρὸς τὸ ταξίδι καὶ τὴν γνωριμίαν νέων τόπων εἶναι πολυσημάντων χαρακτηριστικὸν τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως. Τὸ ταξίδι, ἡ διάθεσις πρὸς ἀλλαγὴν τόπων καὶ εἰκόνων ἀνήκει εἰς τὸν χαρακτηριστικὸν ἐκείνου κύκλον ἐνδείξεων, μέσῳ τῶν ὁποίων καὶ ἐν ὀνόματι τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος βεβαιοῦται διὰ τὴν ἠθικὴν ποιότητα τῆς υπάρξεώς του.

Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν πρώτην ἐκείνην ὥραν τῆς ἱστορικῆς παρουσίας του εἰς τὴν γῆν εὐρίσκειται εἰς ἓν ἀδιάκοπον καὶ διαρκὲς ταξιδεῦμα. Φύσις ἀνειργήνευτος εἶναι ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ βάθος του. Καὶ ζητεῖ νὰ σκορπίσῃ εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος τὸν πληθωρικὸν δυναμισμόν τῆς φύσεώς του. Καὶ νὰ ἀφήσῃ τὴν μαρτυρίαν καὶ τὴν ἐνθύμησιν τῆς διαβάσεώς του. Δὲν ὑπάρχει σελεῖς ἢ ἐκδήλωσις τῆς οἰκουμηνικῆς ἱστορίας, ἡ ὁποία νὰ παρουσιάσῃ ἀμετακίνητον τὸν ἄνθρωπον, διότι ἀκριβῶς δὲν εἶναι δυνατόν οὔτε ἱστορικῶς ἐπιτρεπτόν ὁ ἄνθρωπος νὰ διαψεύσῃ ἢ νὰ ἀρνήσῃ τὴν φύσιν του.

Οὕτω διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ τῶν ἐναλλασσομένων ἐποχῶν τὸ αἰώνιον ταξίδι τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ ἤρχισεν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐπὶ γῆς ἐμφανίσεώς του, συνεχίζεται. Καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι οὔτε τὸ μέλλον πρόκειται νὰ διαψεύσῃ, ὅτι ὑπῆρξεν, ὅτι μᾶς ἐδόθη ὡς γεγονός ἐκ τοῦ ἱστορικῶν παρελθόντος. Δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἄλλως. Ὁ ἄνθρωπος ὑπακούει εἰς τὴν

ἰδίαν τὴν φύσιν του καὶ κινούμενος ἀνά πάσαν ὥραν τοῦ βίου του πρὸς κατάκτησιν τῆς γνώσεως καὶ πρὸς σύλληψιν νέων εἰκόνων θὰ ταξιδεύῃ. Καὶ δὲν εἶναι ὑπερβολικὴ κάποια ἀγγλικὴ διατύπωσις κατὰ τὴν ὁποίαν «ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα συνεχὲς ταξίδι». Τὸ ταξίδι—εἴτε ὡς γεγονός ὅταν τὸ πραγματοποιήσῃ ὁ ἄνθρωπος, εἴτε ὡς διάθεσις ὅταν μὲν εἰς τὸν χῶρον τοῦ ἀπραγματοποιήτου.

β'. Κρατικὴ ἐπιμέλεια καὶ ἐποπτεία

Αἱ νεώτερα πολιτεία τῶν ἀνθρώπων, δηλαδὴ ὁ νομοθέτης καὶ τὰ ἐκτελεστικὰ ὄργανα τῆς πολιτικῆς βουλήσεως—εἰς ἓναν λόγον ἢ κρατικὴ ἐπιμέλεια, ἢ νομοθεσία καὶ ἢ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία τοῦ κράτους—ἀντιμετωπίζουσαι τὰ ταξίδια καὶ τὰς περιηγήσεις τῶν ἀνθρώπων ἀνεγνώρισαν—καὶ ὀρθῶς ἀνεγνώρισαν—ὅτι τὰ ταξίδια καὶ αἱ περιηγήσεις τῶν ἀνθρώπων ἰδρύουν ἓν ἠθικὸν καὶ κοινωνικὸν γεγονός, τὸ ὁποῖον ἐδέχθη—καὶ ἔπρεπε νὰ δεχθῇ τὴν ἰδιαιτέραν ρυθμιστικὴν παρέμβασιν τῆς πολιτείας.

Ἡ πολιτεία, τὸ κράτος, ἀνεγνώρισεν ὅτι τὰ ταξίδια καὶ αἱ περιηγήσεις τῶν ἀνθρώπων ἀποτελοῦν ἠθικὸν φαινόμενον, διότι ἐπιτυγχάνουν τὴν πολιτιστικὴν ἐπαφὴν μεταξὺ ἀνθρώπων διαφόρων χωρῶν καὶ πόλεων, διότι συντελοῦν εἰς τὴν ἠθικὴν ἐξύψωσιν τῶν εὐγενῶν συναισθημάτων τῶν ἀνθρώπων καὶ διότι προάγουν σταθερῶς καὶ οὐσιαστικῶς τὸ ποιοτικὸν ἐπίπεδον τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως. Ὑπὸ μιαν τοιαύτην διαπίστωσιν καθ' ἣν τὰ ταξίδια καὶ αἱ περιηγήσεις ἐδέχθησαν τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν φροντίδα τῶν πολιτικῶν ὀργάνων καὶ ἐκηρύχθησαν ὡς ἠθικὸν γεγονός, ὡς ἐκπολιτιστικὸν στοιχεῖον τῆς καθολικῆς πολιτικῆς ζωῆς ἔπρεπε νὰ δοθῇ καὶ ἐδόθη, ἢ ἰδιαιτέρα φροντίς καὶ ἢ πρέπουσα μέριμνα τῆς πολιτείας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς προόδου ἑνὸς τοιοῦτου ἠθικοῦ φαινομένου, ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ἡ εὐρυτέρα θεμελίωσις καὶ ἀκτινοβολήσις του θὰ ὑπάρξουν καὶ θὰ καταστῶν θετικὸν καὶ εὐεργετικὸν παράγοντες ἐπὶ τὴν ζωὴν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ ἐπὶ τὴν στάθμην τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ πολιτισμοῦ.

Τὰ ταξίδια καὶ αἱ περιηγήσεις τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κράτους ἀναγνώρισιν ὅτι ἴστανται ὡς σημαντικοὶ παράγοντες διὰ τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀνοδοὺν τῆς ζωῆς, ἀπετέλεσαν ἰδιαιτέρον κεφάλαιον κρατικῆς μερίμνης καὶ φροντίδος. Οὕτω ἐσηματίσθη ὀλόκληρον κεφάλαιον κρατικῆς πολιτικῆς ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν ὄρων καὶ τῶν συνθηκῶν τῶν διοργανουμένων ταξιδίων καὶ περιηγήσεων. Ἡ ἐπὶ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ ἀφιερωμένη φροντίς τῆς κρατικῆς πολιτικῆς ὀνομάζεται *τουριστικὴ πολιτικὴ ἢ τουρισμός*, τῆς λέξεως τουρισμός προελθούσης ἐξ ἀναλόγου ἀγγλικῆς ρίζης καὶ ἣτις δηλοῖ τὸ περιέρχεσθαι, τὸ περιηγεῖσθαι, τὸ ταξιδεύειν.

Ἡ πολιτεία ἀποδεχομένη ὡς ἄξιον ἰδιαιτέρας κρατικῆς μερίμνης καὶ ὑπευθύνου παρακολουθήσεως τὸν Τουρισμὸν ἀναγνωρίζει ὅτι αἱ μετακινήσεις καὶ τὰ ταξίδια τῶν πολιτῶν τῆς ἐντὸς τῆς χώρας καὶ τῶν ξένων εἰς τὴν χώραν τῆς, αἱ ὁποῖαι (μετακινήσεις) δὲν ἔχουν σκοπὸν κέρδους, ἀποτελοῦν φαινόμενα κοινωνικῆς ἀναπτύξεως καὶ παράγοντας ἐκπολιτιστικῆς καὶ ἠθικῆς ἀνελιξεως.

Τὰ σύγχρονα πολιτικὰ σχήματα τῶν ἀνθρώπων ἀπεδέχθησαν τὴν πρότασιν καὶ ἐσηματίσθη ἐπὶ τοῦτου κοινὴ πεποίθησις ὅτι ἡ ὑποχρέωσις των πρὸς τὸν τουρισμὸν εἶναι ὑποχρέωσις πολιτισμοῦ.

Δὲν εἶναι κατορθωτὸν νὰ ὑπάρξῃ οὐσιαστικὴ πολιτιστικὴ ἀνοδος ἂν δὲν προὔπαρξῃ συστηματικὴ καὶ μεθοδικὴ τουριστικὴ ἀξιοποίησις τῶν τουριστικῶν δυνατοτήτων. Ὁ πολιτισμὸς ὡς κατορθωμένη κατάκτησις εἶναι βεβαίως καρπὸς ἐσωτερικῆς καλλιέργειας καὶ πνευματικῆς ἀσκήσεως, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης τέκνον τῆς ἐπαφῆς καὶ τῆς γνωριμίας τῶν ἀνθρώπων. Ἀπὸ τὸ σημεῖον ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον συναντῶνται καὶ γνωρίζονται οἱ ἄνθρωποι ἀρχίζει τὸ ἔργον τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ὁ τουρισμὸς εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον σημεῖον ἐπὶ τοῦ ὁποῖου σταθερῶς πραγματοποιεῖται ἡ ἐπαφή, ἡ γνωριμία καὶ ἡ συνεργασία τῶν ἀνθρώπων. Οὕτω δικαίως καὶ εὐστόχως ἐλέγχθη ὅτι ὁ τουρισμὸς θὰ εἶναι διὰ τὴν ἐποχὴν μας εἰς ἐκ τῶν προϋποθετικῶν ὄρων πάσης ἐκπολιτιστικῆς προσπάθειας. Μόνον μετὰ τὴν ἐπαφὴν, μετὰ τὴν γνωριμίαν καὶ μετὰ τὴν συνεργασίαν τῶν ἀνθρώπων θὰ προαχθῇ κατὰ τρόπον ἁρμονικὸν καὶ σύμμετρον ὁ πολιτισμὸς ἐκείνου ἠθικῆς κοινότητος. Ἀνήκουν εἰς τὸ ἔργον τοῦ τουρισμοῦ ἢ διάνοιξις νέων πνευματικῶν ὀριζόντων, ἢ ἀναγνώρισιν ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ ὁ ἐξευγενισμὸς καὶ ἡ ἐξημέρωσις τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν.

Ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία ἀνεγνώρισεν καὶ ἀπεδέχθη τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν σκοπιμότητα τοῦ Τουρισμοῦ ὡς παράγοντος ἐκπολιτιστικῆς ἀκτινοβολίας καὶ οικονομικῆς ὠφελιμότητος. Ἡ ἐπιμέλεια τῆς ἐπὶ τοῦ Τουρισμοῦ κρατικῆς πολιτικῆς ἀνετέθη τῷ 1914 εἰς τὴν παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας συσταθεῖσαν αὐτοτελῆ ὑπηρεσίαν Ἑξῶν καὶ Ἐκθέσεων, ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ δημιουργηθὲν ἰδιαιτέρον Ὑπουργεῖον Τύπου καὶ Τουρισμοῦ, μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως συσταθεῖσαν Γενικὴν Γραμματεῖαν Τουρισμοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1950 εἰς τὸν ἰδρυθέντα διὰ τοῦ Α. Ν. 1565)29-10-1950 «Ἑλληνικὸν Ὄργανισμὸν Τουρισμοῦ».

Ὁ Ἑλληνικὸς Ὄργανισμὸς Τουρισμοῦ, ὁ Ε.Ο.Τ., κατὰ τὸν ἐπικρατήσαντα συρμόν τῆς βραχυγραφίας, ὡς αὐτοτελὲς νομικὸν πρόσωπον τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους σκοπὸν ἔχει «τὴν ὀργάνωσιν καὶ προαγωγὴν τοῦ Τουρισμοῦ ἐν Ἑλλάδι διὰ τῆς ἀξιοποιήσεως ὄλων τῶν πρὸς τοῦτο δυνατοτήτων τῆς Χώρας. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν καταρτίζει καὶ ἐφαρμόζει πρόγραμμα Τουρισμοῦ, ἀποβλέπων ἰδίᾳ εἰς τὴν προσέλκυσιν ξένων ἐπισκεπτῶν πρὸς ἐνίσχυσιν

των εις συνάλλαγμα εθνικών πόρων, διά της ανάπτυξεως τουριστικών κέντρων και τόπων, της βελτιώσεως των με τόν τουρισμόν συνδεομένων μέσων συγκοινωνίας, της έπιστημονικής και καλαισθητικής διαρρυθμίσεως των λουτροπόλεων, της τελειοποιήσεως των ξενοδοχείων, της ένισχύσεως των τουριστικών οργανώσεων, ως και της διαφημίσεως του Έλληνικού Τουρισμού έν τῷ Έσωτερικῷ καί Έξωτερικῷ».

Ο νομοθέτης διά τοῦ Α. Ν. 1565 καί διά τοῦ 1624)1951 απέβλεπεν εις τήν δημιουργίαν ένδος ύπευθύνου ὄργανου, ὅπερ θά έκφράζη τήν τουριστικήν πολιτικήν τοῦ κράτους, θά ἐπιμελεῖται τήν χάραξιν καί τήν ἐφαρμογήν τῆς τουριστικῆς πρακτικῆς καί θά σταθῆ, ως τὸ ἀρμόδιον πλαίσιον διά τήν συγκέντρωσιν καί τὸν συντονισμόν τοῦ προγραμματισμοῦ καί τῆς δραστηριότητος τῶν τουριστικῶν οργανώσεων.

Ἡ εισηγητικὴ ἔκθεσις τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας συνοδεύουσα τὸν Α. Ν. 1565)50 διηρμήνευσε εις ἀδρόν διατύπων τήν φροντίδα τῆς κρατικῆς ἐποπτείας: «Ἐν ὄψει τῆς ὅλως ἐξαιρετικῆς σημασίας τοῦ Τουρισμοῦ διά τήν χώραν μας, ὡς ένδος ἀπὸ τούς πλέον σημαντικούς πλουτοπαραγωγικούς συντελεστές τῆς Ἐθνικῆς μας οἰκονομίας, παρίσταται ἐπείγουσα ἀνάγκη, ὅπως αἱ ἐνυπάρχουσαι ἐν αὐτῷ δυνατότητες ἀξιοποιηθῶσιν εις τὸν μέγιστον δυνατόν βαθμόν, ὡστε ἡ συμβολὴ αὐτοῦ εις τήν προαγωγήν τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας νά εἶναι ἀνάλογος με τήν εὐρείαν προοπτικὴν ἀναπτύξεως καί ἐξελίξεως του καί τὰς προσδοκίας, αἱ ὁποῖαι στηρίζονται ἐπ' αὐτῆς. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀξιοποιήσεως τῶν μεγάλων δυνατοτήτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Τουρισμοῦ προσλαμβάνει ἰδιαιτέρας ἔντονον μορφήν κατά τήν περίοδον τῆς Ἀνασυγκροτήσεως τῆς Χώρας, τήν ὁποῖαν διερχόμεθα, διά τήν ἐπίτευξιν τῆς ἐπωφελεστέρως χρησιμοποίησεως τῆς παρεχομένης Ἀμερικανικῆς βοήθειας, δημιουργουμένων οὕτω τῶν βάσεων τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως αὐτοῦ ὡς πηγῆς πλοῦτος βαρυνούσης σημασίας διά τήν οἰκονομίαν μας. Πρὸς τοῦτο ἡ μέχρι τοῦδε κτηθεῖσα πείρα ἐκ τῆς λειτουργίας τῶν διαχειριζομένων τὰ θέματα τοῦ Τουρισμοῦ ὑπηρεσιῶν, μὰς ὡδήγησεν εις τήν ἀναμόρφωσιν καί ἀναδιοργάνωσιν αὐτῶν, ἐπὶ βάσεων παρεχουσῶν ἐγγυήσεις ὅτι θά ἐπιτευχθῆ σταθερὰ καί δημιουργικῶς ἀπόδοσις αὐτῶν... Διά τοῦ προτεινομένου ἀναγκαστικοῦ νόμου, καταρτισθέντος μετὰ μακρὰν μελέτην καί συζήτησιν τῶν σχετικῶν θεμάτων, ἐλπίζεται ὅτι προσφέρεται σημαντικὴ συμβολὴ εις τήν προσπάθειαν ἀξιοποιήσεως τῶν τουριστικῶν δυνατοτήτων τῆς Ἑλλάδος καί τήν ἐπιτυχῆ χρησιμοποίησιν τῆς παρεχομένης πρὸς τοῦτο βοήθειας ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ προγράμματος Ἀνασυγκροτήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Τουρισμοῦ».

Ἐπίστευσεν ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ὅτι ὁ Τουρισμός, δηλαδή αἱ μὴ ἀποβλέπουσαι εις ὕλικὰ κέρδη, ταξιδιωτικὰ μετακινήσεις τῶν Ἑλλήνων ἐντὸς τῆς Χώρας καί τῶν Ξένων εις τήν Ἑλλάδα, συγκροτοῦν ἓν ἀξιόλογον φαινόμενον, τοῦ ὁποῖου τὰ μὲν κοινωνικὰ ἀποτελέσματα ἐκδηλοῦνται ἰδίως διά τῆς μεταφορᾶς τοῦ πολιτισμοῦ ἐκ τῶν κέντρων πρὸς τὰς μᾶλλον ἀπομακρυσμένας περιοχὰς τῆς χώρας, τὰ οἰκονομικὰ δὲ ἀποτελέσματα συνίστανται, προκειμένου μὲν περὶ τῶν ξένων εις τήν πληρωμὴν διὰ ξένου συναλλάγματος ὑπηρεσιῶν καί ἀγαθῶν ἑλληνικῶν, προκειμένου δὲ περὶ τῶν Ἑλλήνων εις τήν αὐξήσιν τοῦ πλοῦτος περιοχῶν κατὰ κανόνα πτωχῶν καί καθυστερημένων.

Ἀνεγνωρίσθη ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ὅτι ὁ Τουρισμός, ὁ Ἐξωτερικός καί ὁ Ἐσωτερικός Τουρισμός (Ἐξωτερικός Τουρισμός ἐνεργεῖται ὅταν περιηγητῆ μεταβαίνουν ἀπὸ χώρας εις ἄλλην χώραν καί Ἐσωτερικός Τουρισμός ἐνεργεῖται ὅταν οἱ κάτοικοι μιᾶς χώρας ἢ οἱ παρεπίδημοι ἐπιδίδονται εις τήν περιήγησιν τῆς χώρας τῶν) δύναται νά προσφέρῃ ἐνεργητικὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς καθ' ὅλου ἑθνικῆς ζωῆς, διά τῆς προαγωγῆς τοῦ ἑθνικοῦ πολιτισμοῦ, διά τῆς δημιουργίας εὐγενῶν αἰσθημάτων φιλαλληλίας, διά τῆς εἰσαγωγῆς ξένου συναλλάγματος καί διά τῆς ἐπιτεύξεως καταμερισμένης κυκλοφορίας τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ κεφαλαίου.

Ἀπεδέχθη τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ὅτι τὰ ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῆς τουριστικῆς κινήσεως ἀποτελέσματα εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέροντα καί ἐκ τῆς λεπτομερεστέρως ἐξετάσεως τῶν προσδίδου κατὰ τρόπον ἀνάγλυφον τὸ μέγεθος καί τήν σημασίαν τῶν ἐξ αὐτῶν προποριζομένων ἠθικῶν καί ὕλικῶν κερδῶν.

γ) Ἡ Ἑλληνικὴ Τουριστικὴ Ὁργάνωσις ὡς πλουτοπαραγωγικὸς παράγων

Διά τὸν ἑλληνικὸν χῶρον ὁ Τουρισμός καί ἡ ἀνάπτυξις τῆς τουριστικῆς κινήσεως ἀποτελοῦν ἑθνικὴν ὑπόθεσιν κρίσιμου καί ἀποφασιστικῆς σοβαρότητος.

Ἀνάπτυξις τῶν τουριστικῶν δυνατοτήτων τῆς χώρας θά ἐξασφαλίσῃ ἀνύψωσιν ἀφ' ἑνὸς τοῦ ἑθνικοῦ πολιτιστικοῦ βίου καί σοβαρὰν ἐνίσχυσιν ἀφ' ἑτέρου τῆς ἑθνικῆς οἰκονομίας.

Διά τὰ ὄρια καί τὸν δυναμισμόν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ τόπου ἡ κίνησις τοῦ Ἐξωτερικοῦ Τουρισμοῦ ἀποτελεῖ καί δύναται νά ἀποτελέσῃ ἔτι περαιτέρω σημαντικὸν συναλλαγματικὸν πόρον, διὰ τοῦ ὁποῖου νά καλύψωμεν σοβαρὸν τμήμα τῶν εις συνάλλαγμα ἀναγκῶν μας. Εἰς χώρας στερουμένας κεφαλαίων καί αἱ ὁποῖαι διαθέτουν περίσσειαν ἐργατικῶν χειρῶν ἡ τουριστικὴ κίνησις ἀναγνωρίζεται ὡς εὐνοϊκὸν δημιουργικὸν οἰκονομικὸν φαινόμενον. Ἡ εἰσαγωγὴ ὑπὸ τῶν ξένων περιηγητῶν συναλλάγματος, ἡ ἐπερχομένη αὐξήσις τοῦ ἐνεργητικοῦ τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν, ἡ ἀπασχόλησις ἐργατικῶν χειρῶν καί ὑπηρεσιῶν καί ἡ δημιουργία ἐκτάκτων εἰσοδημάτων διὰ τὸν κρατικὸν προϋπολογισμόν συνθέτουν εις τὰς πρώτας γραμμάς τὸν εὐρύτατον κύκλον τῶν ἐκ τῆς τουριστικῆς κινήσεως προκυπτόντων εὐεργετικῶν ἀποτελεσμάτων οἰκονομικοῦ χαρακτῆρος.

Ἡ σημασία τοῦ Τουρισμοῦ ὡς οἰκονομικοῦ παράγοντος πρωτεύουσῆς σοβαρότητος παραμένει διά τὰ πλαίσια τῆς ὑποαναπτύκτου οἰκονομίας μας ἀξία καί χρέος κρίσιμου εὐθύνης καί ἀντιλήψεως. Κατὰ τούς ὑπολογισμοὺς τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τὸ εἰσαχθέν εις τήν χώραν μὰς συνάλλαγμα ὑπὸ ξένων περιηγητῶν ἀνήλθε κατὰ τὸ 1938 εἰς 6.700.000 δολλάρια ἐνῶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰσεπράχθησαν ἐξ ἐξαγωγῶν τῶν ἑθνικῶν προϊόντων 90.000.000 δολλάρια.

Ἐκ τῆς ὡς ἀνω στατιστικῆς ἐκθέσεως σαφῶς ἐξάγεται ἡ σοβαρότης καί ἡ ἔκτασις τῶν εὐεργετικῶν ἐπιδράσεων τοῦ Τουρισμοῦ ὡς πλουτοπαραγωγικοῦ παράγοντος διὰ τήν ἑθνικὴν οἰκονομίαν μας. Ὁ καθηγητῆς κ. Κυρ. Βαρβαρέσος εις τήν ἐν ἔτει 1952 διατυπωθεῖσαν ἔκθεσιν του ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων ἀναγνωρίζει τὸν Τουρισμόν ὡς συναλλαγματικὸν πόρον δυνάμενον νά ὑπάρξῃ διὰ καταλλήλου οργανώσεως, ὡς δύναμις καί ὄρος πρὸς βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς χώρας. Οὕτω ἐν τῇ ἐκθέσει Βαρβαρέσου καί ἐν σελίδι 74 (ἐκδόσις «Ναυτεμπορικῆς») ἐγράφεται: «Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Τουρισμόν θεωρητικῶς ἡ Ἑλλάς ἔχει ὀλα τὰ πλεονεκτήματα διὰ νά καταστῆ ἀξιόλογον τουριστικὸν κέντρον. Ἐχει τήν φύσιν, τὸ κλίμα, τὰς ἀρχαιότητας, τὸν φιλόξενον λαόν της καί ἄφθονον ἐργασίαν διὰ τήν παροχὴν τουριστικῶν ὑπηρεσιῶν. Δὲν προσφέρει ὅμως τὰς ἀνέσεις τῶν μεγάλων τουριστικῶν κέντρων τῆς Δύσεως, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τήν προσέλκυσιν ξένων ἐπισκεπτῶν. Ἀσφαλῶς πολλὰ δυνάμεθα νά κάμωμεν διὰ νά βελτιώσωμεν τὸς τουριστικὰς συνθήκας τῆς χώρας καί νά αὐξήσωμεν σοβαρῶς τήν τουριστικὴν της κίνησιν.»

Ὁ κ. Σ. Γ. Στυλιανίδης εις πρόσφατον δημοσίευσίν του (Ἐκβιομηχανίσις, Γεωργικὴ Ἀνάπτυξις καί Τουρισμός) κρίνων τὸν γενικώτερον προσανατολισμόν τῶν ἑλληνικῶν ἔργων ἀνασυγκροτήσεως ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ ἀποβλέποντος εἰς ἀποκατάστασιν τῆς παραγωγικῆς ἱκανότητος καί τῆς οἰκονομικῆς εὐρυθμίας τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης προγράμματος Εὐρωπαϊκῆς Βοήθειας καί ὑπογραμμίζων δι' ἀπολύτων καί ἐξαρτικῶν διατυπώσεων τήν σημασίαν τοῦ Τουρισμοῦ ὡς κεφαλαίου εὐεργετικῶν ἀποτελεσμάτων γράφει: «Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ κάμνει ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν εἶναι ὅτι δὲν ἐλήφθη οὐδόλως ὑπ' ὄψιν εἰς σημαντικώτατος διὰ τήν χώραν μας οἰκονομικὸς παράγων ὁ Τουρισμός. Ὅταν ἀναλοισθῆ κανεῖς τὸν ἀδρανοῦντα τεράστιον τουριστικὸν φυσικὸν πλοῦτον τὸν ὁποῖον διαθέτει ἡ Ἑλλάς: ἀρχαιότητας, φυσικὰς καλλονὰς, κλίμα, θερμοπηγὰς κλπ., ὅταν λάβῃ κανεῖς ὑπ' ὄψιν τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἑλλήνου καί τήν ἐμφυτον καί ἐκ παραδόσεως φιλόξενον διάθεσιν του, ὅταν ἀνασκοπήσῃ κανεῖς τὰ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα δύναται νά ἔχῃ ἐπὶ τοῦ ὄξυτάτου δημογραφικοῦ μας προβλήματος ἡ ἀνάπτυξις τοῦ Τουρισμοῦ εις τήν χώραν μας, ὅταν σκεφθῆ κανεῖς τὸς δυνατότητας ἀμέσου οἰκονομικῆς ἀποδόσεως τήν ὁποῖαν δύναται νά ἔχουν αἱ εἰς τὸν τομέα αὐτὸν καταλλήλως διατιθέμεναι ἐπενδύσεις, ὅταν, τέλος, παρακολουθῆσῃ κανεῖς τὰ καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα εἶχεν ὁ Τουρισμός εις χώρας ἀνάλογους με τήν Ἑλλάδα, ὅπως ἡ Ἰταλία, εἶναι φυσικὸν νά διερωτᾶται πῶς εἶναι δυνατόν νά διετέθησαν ἀλογίστως τόσο μεγάλα ποσὰ εἰς τόσον ἀνοήτους βιομηχανικὰς ἐπενδύσεις καί ἀφέθῃ ὁ τομεὺς αὐτὸς τελείως ἀνεκμετάλλετος. Καί κάτι σημαντικώτερον: Πῶς εἶναι δυνατόν, ὅχι πλέον ὁ τόσον ἀνεπάρκειαν ἐπιδείξας ἑλληνικὸς παράγων, ἀλλ' ὁ τόσον πρακτικὸν πνεῦμα διαθέτων ἀμερικανικὸς παράγων, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ τήν πολυετῆ πείραν του περὶ τὰ οἰκονομικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, νά ἐξακολουθῆ καί σήμερον νά ἀγνοῆ ὡς βασικὸν οἰκονομικὸν παράγοντα εἰς τήν χώραν μας τὸν Τουρισμόν.»

Κατὰ τὸ 1954 ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ Ἐξωτερικοῦ Τουρισμοῦ εἰσῆχθη εις τήν Ἑλλάδα συνάλλαγμα 25.000.000 δολλαρίων καί παρέχεται εὐχέρεια, καθ' ὑπεύθυνον κυβερνητικὴν ἀνακοίνωσιν, ἐφαρμοζομένης ὀρθῆς τουριστικῆς πολιτικῆς νά ἐξασφαλισθῆ τετραπλασιασμός τοῦ κατὰ τὸ 1954 εἰσαχθέντος συναλλάγματος. Ἡ σημασία τῆς τουριστικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς χώρας καί ἡ σοβαρότης τοῦ Τουρισμοῦ ὡς βασικοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντος χρωματίζονται ἐντονώτερον, ὡς ἀνεκοίνωσεν προσφάτως ὁ ἀρμόδιος διὰ τήν ἐποπτείαν τῆς Τουριστικῆς πολιτικῆς Ὑπουργός, ἐάν ἠφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐκ τῆς κατασκευῆς καί λειτουργίας μεγάλων ἔργων ἀνασυγκροτήσεως, ὅπως τοῦ ἀζώτου, τῆς Πτολεμαΐδος κλπ., ἡ συναλλαγματικὴ ὠφέλεια τοῦ τόπου δὲν θά ὑπερβῆ τὰ 25.000.000 δολλάρια ἑτησίως.

Ὁσαύτως τὰ ἐπερχόμενα ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ Ἐσωτερικοῦ Τουρισμοῦ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα σημειοῦνται κυρίως εις τήν ὀλοκλήρωσιν καί τήν ἐπίτευξιν καταμερισμένης κυκλοφορίας τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ὑπάρχοντος χρηματικοῦ κεφαλαίου.

Οὕτω διὰ τήν ἑλληνικὴν περιοχὴν ὁ Τουρισμός διατηρῶν πάντοτε τὸ ἠθικὸν βάθος τῆς ἀρχαιοελληνικῆς *Sevias* καί μὴ καθιστάμενος «βιομηχανία τῶν ξένων» δύναται νά καταστῆ πρωταρχικὴ δύναμις εις τήν ἐπιδίωξιν τῆς καθολικώτερας οἰκονομικῆς προαγωγῆς τῆς χώρας καί νά ἀποτελέσῃ πολυδύναμον θεμελιώμα διὰ τήν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας καί τήν αὐξήσιν τῶν συναλλαγματικῶν πόρων κατὰ ποσὸν μάλιστα, τὸ ὁποῖον θά ἐπέτρεπε τήν ἰσοσκελίσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἡμῶν ἰσοζυγίου.

δ. Τουριστικὴ παιδεία

Εἰς τὸν τόπον μας ὁ Τουρισμός, αἱ ἐπιδράσεις καί τὰ ἐπιφαινόμενά του δὲν ἀπετέλεσαν ὡς ἔπρεπε στοιχεῖον καί κεφάλαιον αὐτονόμου ἐπιστημονικῆς σπουδῆς καί κέντρον ἐπιστημονικῶν διερευνήσεων.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα δὲν ἀφίερωσε τήν ἀρμόζουσαν προσοχὴν καί τήν ἐμπέπουσαν σημασίαν εις τήν ἀληθῶς πολυσήμαντον αὐτὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἀνθρώπινου βίου, ἥτις θά ἠδύνατο, ἐκ τῆς δεδομένης συγκροτήσεως καί διαρθρώσεως τῆς ἑθνικῆς ζωῆς, νά καταστῆ

διὰ τὸν τόπον εἰς τὴν τροπὴν τῶν νέων καιρῶν καὶ τῶν συγχρόνων ἀπαιτήσεων πολυδύναμος πηγὴ καὶ εὐεργετικὸς παράγων ἐκπολιτιστικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Οὕτω ἡ ἔθνικὴ ἐπιστημονικὴ βιβλιογραφία κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα τοῦ ἐλευθέρου πνευματικοῦ βίου τῆς ἔθνικῆς κοινότητος δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἀξιόλογα ἔργα ὀρθολογιστικῆς ἐρεῦνης καὶ γενικωτέρας τοποθετήσεως τοῦ τουρισμοῦ ὡς κοινωνικοῦ φαινομένου εὐρείας λειτουργίας καὶ σοβαροῦ ἀντικτύπου, καὶ τοῦ ὁποῦ ἡ ἀκτινοβολία, ὡς ἤδη κατὰ τὰ ἄνω ἐξετέθη, δύναται νὰ ἐπιφέρῃ σοβαρὰ ἀποτελέσματα καὶ ἐπὶ τὴν καθολικωτέραν ἔκτασιν τοῦ ἔθνικοῦ συνόλου καὶ ἐπὶ τὸ μερικώτερον μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης μονάδος.

Ἄν ἐξαιρεθοῦν τὰ δημοσιογραφικὰ κηρύγματα ἐνίων ἐξόχων πρωτοπόρων τοῦ νεοελληνικοῦ πνευματικοῦ βίου, αἱ ἐλάχισται καὶ ὀλιγόφωνοι φιλολογικαὶ ἐργασίαι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὰς συναισθηματικὰς ὑποκινήσεις καὶ τὰς ἱστορικὰς διαμορφώσεις τοῦ τουριστικοῦ φαινομένου καὶ αἱ μικρομερεῖς καὶ βραχύλογοι ἀναφοραὶ τῶν οἰκονομολόγων εἰς συστήματα καὶ διατριβὰς εὐρυτέρων ἀναπτύξεων, ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ ἡ ὑπεύθυνος κρατικὴ ἐποπτεία ἐπέδειξαν ὀλιγομίαν ἀσύγγνωστον καὶ κατακρίσιμον παραμέλησιν καὶ δὲν ἠξιώθησαν νὰ προσφέρουν ἐργασίας καὶ συμβολὰς, αἱ ὁποῖαι νὰ φωτίζουν βαθύτερον, νὰ διερευνοῦν κατ' ἐπιστημονικὴν μεθοδολογίαν καὶ σύνταξιν καὶ νὰ τοποθετοῦν ἱστορικῶς καὶ συγκριτικῶς τὸν τουρισμὸν καὶ τὰ φαινόμενά του καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν προκύπτοντα καὶ σημειούμενα ἀποτελέσματα. Ἡ τουριστικὴ δραστηριότης ὡς γεγονός καὶ ὡς ἐκδήλωσις τοῦ συγχρόνου οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου παρέμεινεν ἐκτός τοῦ κύκλου τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης καὶ διακριβώσεως.

Εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ Τουρισμὸς κατέστη διὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ σπουδαστήρια ἐκ τῆς ἀνάγκης τῶν ἀντικειμενικῶν δεδομένων καὶ τῆς ζωῆς ἰδιαίτερον κεφάλαιον ἐπιστημονικῶν διακριβώσεων, ἀναλύσεων καὶ συμπερασμάτων, εἰς τὸν τόπον μας δὲν εἶχομεν πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν οὐδ' ἔν στοιχειῶδες καὶ εὐμέθοδον ἐγχειρίδιον τὸ ὁποῖον ὑπευθύνως νὰ εἰσαγῆ καὶ διαφωτιστικῶς νὰ κατατοπίσῃ εἰς τοὺς πρῶτους ὅρους καὶ τὰ πρῶτα στοιχεῖα μιᾶς εὐπροσώπου τουριστικῆς ὀργανώσεως καὶ ἀγωγῆς. Καὶ ἀπουσιάζουσιν εἰσέτι αἱ ἐργασίαι, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀπεδεικνύσαν διὰ συλλογισμῶν καὶ κατατάξεων ἐπιστημονικῆς συγκροτήσεως ποῖος εἶναι ὁ ρόλος, τὰ ἀποτελέσματα καὶ αἱ γόνιμοι διαφοροποιήσεις αἱ προκαλοῦμεναι ἐπὶ τῆς καθ' ὅλου οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ δημοσίας λειτουργίας τοῦ τόπου ἐκ τῆς τουριστικῆς κινήσεως καὶ εἰδικώτερον ποῖα εἶναι ἡ σημασία καὶ ἡ ἀποφασιστικότης τοῦ τουριστικοῦ φαινομένου διὰ τὴν χώραν μας καὶ διὰ τὴν ὑποανάπτυκτον οἰκονομίαν μας. Ἀλλὰ κατόπιν μιᾶς τοιαύτης διαπιστώσεως ἃς φθάσωμεν εἰς τὸν καταλογισμὸν τῶν εὐθύνων. Αἱ εὐθύναι αἱ βαρύνουσαι ἀφ' ἑνὸς τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἐνώπιον κρίσιμου ἔργου ὀλιγομίαν καὶ παραμέλησιν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ὑπεύθυνον κρατικὴν ἔκφρσιν, ἣτις δὲν ἐπέδειξε τὴν ἀρμόζουσαν ἐνθάρρυνσιν ἢ καὶ δὲν προεικάλεσε τὸν ἐπιστημονικὸν διαφωτισμὸν τοῦ τουριστικοῦ φαινομένου καὶ τῶν τουριστικῶν δυνατοτήτων τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου εἶναι πολλαί.

Παρά τὴν ἱστορικὴν ἐγγραφὴν ἑνὸς ὀλοκλήρου αἰῶνος ἐλευθέρου ἑθνικοῦ βίου δὲν εἶχομεν εἰς τὸν τόπον μας μέχρι τοῦ 1940 μεθοδικὴν καὶ συντονισμένην τουριστικὴν ὀργανώσιν. Οἱ ἀγαθοὶ Θεοὶ τῆς Ἐθνικῆς μας μοίρας μᾶς εἶχον προικίσει, εἰς μίαν ὥραν θείας ἀρχοντίας, μὲ τὸ πλουσιώτερον ἐπὶ γῆς τουριστικὸν κεφάλαιον. Καὶ ὁμως ἔλλειψεν ἀπὸ τὸν τόπον μας—καὶ ἀπουσιάζει ἀκόμη—ἡ συστηματικὴ, ἡ εὐμέθοδος, ἡ πλήρης τουριστικὴ παιδεία.

Ζητεῖται—καὶ οἱ καιροὶ μας καθιστοῦν ἀπόλυτον τὴν προβολὴν τοῦ αἰτήματος—φωτισμένη τουριστικὴ Παιδεία διὰ νὰ στηρίξωμεν καὶ νὰ προγραμματίσωμεν ὑπευθύνως καὶ ὀρθολογιστικῶς τὴν τουριστικὴν μας ὀργανώσιν. Οἱ αὐτοσχεδίασμοί, οἱ ἐμπειρισμοὶ καὶ αἱ πρόχειροι τακτοποιήσεις ἀνήκουν ὀριστικῶς εἰς τὸ παρελθόν. Ἀλλ' εἶναι παρήγορος ἐκδήλωσις ὅτι ἡ ἀνάγκη πρὸς ἐξασφάλισιν φωτισμένης τουριστικῆς παιδείας ἤρχισε νὰ γίνεταί ἀποδεκτὴ ἐκ μέρους ὑπευθύνων παραγόντων τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ δημοσίας ζωῆς τῆς χώρας. Οὕτω ἡ Διεύθυνσις τῆς Τουριστικῆς Ἀστυνομίας, ἣτις ἀπετέλεσεν ἀπὸ τῆς συστάσεώς της πρότυπον καὶ ἀποδοτικώτατον ὄργανον τῆς τουριστικῆς ὑπηρεσίας, ἔχει ἀρχίσει ἀπὸ μακροῦ καὶ ὑπὸ προγραμματισμὸν θαυμαστῆς καὶ πλήρους ὀργανώσεως τὴν ὑποχρεωτικὴν μετεκπαίδευσιν τῶν στελεχῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν της, καὶ ἡ Ἀνωτάτη Σχολὴ Βιομηχανικῶν Σπουδῶν ἀνέλαβεν ἀπὸ ἔτους τὴν ὀργανώσιν καὶ παρουσίαν δημοσίων ἐπιστημονικῶν συζητήσεων καὶ διαλέξεων περὶ τῶν θεμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Τουρισμοῦ. Καὶ πρὸ ἐτῶν ἤρχισε νὰ λειτουργῇ ὡς κλάδος τῆς Σχολῆς Τουριστικῶν Ἐπαγγελμάτων ἡ Σχολὴ Ξεναγῶν.

Αἱ παρήγοροι ἐνδείξεις πείθουν ὅτι τὰ προβλήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Τουρισμοῦ κατέστησαν στοιχεῖα εἰδικῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιδόσεως καὶ μελέτης.

Ἡ σημασία τοῦ Τουρισμοῦ, Ἐξωτερικοῦ καὶ Ἐσωτερικοῦ, διὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι ἰδιόζουσα.

Ἡ Ἑλλάς εἶναι ὁ τόπος, ὁ κατ' ἐξοχὴν πλασμένος διὰ τὸν Τουρισμὸν. Εἶναι ζήτημα ἂν ἄλλη χώρα δύναται νὰ παρουσιάσῃ τόσον ἄφθονον ὕλικόν διὰ τουριστικὴν ἀξιοποίησιν ὅσον ἡ Ἑλλάς. Αἱ φυσικαὶ καὶ συνεχῶς ἐναλλασσόμεναι καλλοναὶ της παραμένουν τὸ ἀντικείμενον τοῦ παγκοσμίου θαυμασμοῦ.

Δικαίως διεπιστώθη ὅτι «τὸ ἀπαράμιλλον Ἑλληνικὸν κλίμα μὲ τὴν τελειότεραν διαφάνειαν τῆς ἀτμοσφαιράς, τὸ ἔντονον φῶς, τὰ ζωηρὰ χρώματα, τὰ ὁποῖα προδιαθέτουν εὐχαρίστως οἰονδήποτε εὐρεθῆ μέσῳ αὐτῶν, συγκινεῖ τὸν ἀνθρώπινον ψυχισμόν.

Αἱ φυσικαὶ καλλοναὶ τῆς χώρας ἐξιδανικεῦνται ἀπὸ τὴν ἀπέραντον ποικιλίαν τοῦ τοπίου της. Τὰ ἀκρογιάλια, οἱ ἀναριθμητοὶ ὄρμοι καὶ κολλίσκοι, ἡ θάλασσα καὶ τὸ βουνὸν ἐναλλάσσονται διαρκῶς εἰς ὄνειρώδη φαντασμαγορίαν. Αἱ αἰχμηραὶ νῆσοι γειτονεύουν μὲ τὰς γε-

λαστάς κοιλάδας καὶ τὰ πυκνὰ δάση περιβάλλουν τὰ γραφικὰ χωριά μὲ ἀλησμόνητους ἐντυπώσεις».

Τὸ ἀπέραντον ἐνδιαφέρον τοῦ τοπικοῦ χρώματος τὸ ὁποῖον συναντᾷ κανεὶς ἐγκατεσπαρμένον ὁπουδήποτε ζοῦν αἱ μικραὶ ἑλληνικαὶ κοινότητες «διατηροῦσαι τὸν πλοῦτον τῶν παραδόσεων τῶν καὶ τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἀξιών τὰς ὁποῖας ἐδημιούργησαν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων, αἱ τοπικαὶ ἐνδυμασίαι, αἱ λαϊκὰι συνήθειαι, τὰ ἔθιμα τοῦ ἀπλοῦ ἀγροτικοῦ λαοῦ, αἱ θρησκευτικαὶ καὶ τοπικαὶ ἑορταὶ καὶ αἱ πανηγύρεις εἶναι στοιχεῖα τὰ ὁποῖα μαγεύουν κάθε περιηγητὴν».

Εἶναι προσέτι καὶ τὸ ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ τόπου μας. Εἰς αὐτοὺς τοὺς εὐλογημένους βράχους τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος 50 αἰῶνες ἱστορικῆς ζωῆς μαρτυροῦν ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν ἀδοῦλωτον γῆν ἐδόθησαν οἱ συγκλονιστικώτεροι ἀγῶνες τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς Ἑλευθερίας. Καὶ τὰ ἱστορικὰ μας μνημεῖα καὶ τὰ ἔθνικὰ μας κειμήλια, ποῦ προβάλλουν εἰς κάθε στροφὴν τῶν ἑλληνικῶν δρόμων παραμένου ἀδιάψευστοι πιστοποιήσεις ὅτι τὸ Βασιλικὸν γένος τῶν Ἑλλήνων ὑπηρετήσῃ πάντοτε τὴν Ἀρετὴν καὶ τὴν θεότητα τῆς Ἑλευθερίας.

Χρέος ἔθνικόν βαρύνει ὅλους μας νὰ ἐργασθῶμεν μὲ σύστημα καὶ μὲ συνέπειαν διὰ τὴν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν τοῦ τόπου μας. Τὸ ἔργον βεβαίως δὲν εἶναι εὐκόλον, καλούμεθα ὁμως νὰ προσφέρωμεν ὅλας μας τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ἐπιτυχίας ἐνός ἔργου κρίσιμου ἔθνικῆς σοβαρότητος καὶ ἐνώπιον τοῦ ὁποῦ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ σταθῶμεν μὲ ἀπόλυτον συνειδήσιν εὐθύνης μας ἔναντι τῆς πατρίδος καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Διὰ τὴν ἑλληνικὴν περιοχὴν ὁ Τουρισμὸς ὡς παράγων πολιτισμοῦ καὶ ὡς πηγὴ ἑθνικοῦ πλοῦτου παραμένει εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν ἑθνικῶν μας ἐπιδιώξεων.

Χρέος τῆς γενεᾶς μας εἶναι, ἀγνωρίζουσα τὴν σοβαρότητα τοῦ Τουρισμοῦ διὰ τὴν ἑθνικὴν ζωὴν, νὰ ἀναλάβῃ καὶ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς Τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ τόπου.

Διὰ τὴν Ἑλλάδα ὁ Τουρισμὸς, ὡς ἀπαρχὴ ἐκπολιτιστικῆς προκοπῆς, κατέστη ὑπόθεσις ἑθνικοῦ χρέους καὶ εἰς τὸ χρέος αὐτό, χρέος γνησιώτατα ἑλληνικόν, μᾶς καλεῖ ἡ Ἑλλάς νὰ τὴν ὑπηρετήσωμεν ἀξιοποιούντες τὰ πλούσια δῶρα τῆς φύσεως. Εἰς τὰς πόλεις, εἰς τὰ χωριά, εἰς τὰ γραφικὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου συμπλέγματος καὶ τῆς Ἰονίας αὔρας ἃς δημιουργήσωμεν τουριστικὴν συνειδήσιν.

Ἡ Ἱερὰ Ξενία τῶν πατέρων μας ἃς ξαναζήσῃ εἰς τοὺς γνωρίμους χώρους της.

ΜΑΝΟΛΗΣ ΘΡ. ΡΟΥΝΗΣ

ΑΙΞΩΝΙΚΑ

Είς τὸ ὑπ' ἀριθ. 244 (τεύχος πρώτον), τῆς 7ης Σεπτεμβρίου 1955, σελ. 1956 (14) τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἐδημοσιεύθη τὸ «Περὶ καθορισμοῦ περιμετρικῶν κλπ. γραμμῶν τῶν σχεδίων ρυμοτομίας εἰς τὸ λεκανοπέδιον Ἀθηνῶν» διάταγμα, ἔχον οὕτω :

«Ἄρθρον μόνον. — 1. Καθορίζομεν κατὰ τὴν παράγραφον 1 τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ νόμου 3275) 1955 «περὶ ἀπαγορεύσεως ἐπεκτάσεως σχεδίων ρυμοτομίας κλπ.» περιμετρικὰς καὶ ἐσωτερικὰς γραμμὰς ἐν τῷ λεκανοπέδιῳ Ἀθηνῶν, ὡς διὰ κυανοῦ χρώματος σημειοῦται εἰς τὰ σχετικὰ δέκα τρία (13) διαγράμματα ὑπὸ κλίμακα 1 : 40000, τὰ τεθεωρημένα ὡς ἀπόσπασμα τοῦ παρόντος ὑπὸ τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τοῦ Οἰκισμοῦ καὶ Σεισμοπλήκτων Νήσων Ὑφυπουργοῦ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 39456/1955 πράξεως αὐτοῦ».

Μεταξὺ τῶν 13 τούτων διαγραμμάτων ἐπεκτάσεως περιλαμβάνεται καὶ τὸ σχέδιον τῆς «Αἰξωνῆς».

Ἐπίσης, δι' ἑτέρου διατάγματος, δημοσιευθέντος εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 276 (τεύχος πρώτον), τῆς 8ης Ὀκτωβρίου 1955, σελ. 2318-2309 (4) τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἐνεκρίθη ἡ ἐπέκτασις τοῦ ρυμοτομικοῦ σχεδίου Γλυφάδας εἰς ἐπτά τετράγωνα τοῦ ἡμετέρου οἰκισμοῦ, καὶ δὴ τὰ ὑπ' ἀριθ. 2, 4, 10, 12, 14, 15 καὶ 15β, τοῦ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Δ. Πικιώνη καὶ Γ. Πετριτοπούλου ἐκπονηθέντος ρυμοτομικοῦ διαγράμματος τοῦ οἰκισμοῦ «Αἰξωνῆς». Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐγκριτέον διάταγμα ἔχει ὡς ἐξῆς :

Περὶ ἐπεκτάσεως τοῦ ρυμοτομικοῦ σχεδίου Γλυφάδας εἰς θέσιν Πυρναρὶ καὶ καθορισμοῦ τῶν ὄρων καὶ περιορισμῶν δομῆσεως τῶν οἰκοπέδων αὐτοῦ.

ΠΑΥΛΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τοῦ ἀπὸ 17 Ἰουλίου 1923 Ν. Δ)τος «περὶ σχεδίων πόλεων κτλ.», ὡς μεταγενεστέρως ἐτροποποιήθησαν αὐταὶ καὶ δὴ τὰ ἄρθρα 1, 3 καὶ 9 αὐτοῦ, τὰς διατάξεις τοῦ Ν. Δ)τος 690)1948 «περὶ συμπληρώσεως τῶν περὶ σχεδίων πόλεων διατάξεων» καὶ δὴ τῆς παραγράφου 8 τοῦ ἄρθρου 1 αὐτοῦ, καὶ ἰδόντες τὸ ἀπὸ 18.2.1952 πρακτικὸν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Γλυφάδας, τὰς ὑπ' ἀριθ. 244, 405, 469 καὶ 602 τοῦ ἔτους 1953 γνωμοδοτήσεις τοῦ Συμβουλίου Οἰκισμοῦ, τὴν ὑπ' ἀριθ. 30)1954 γνωμοδότησιν τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 1 παράγρ. 8 τοῦ ἀνωτέρω Ν. Δ. 690)48 Ἐπιτροπῆς, ὡς καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 455)1954 γνωμοδότησιν τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τοῦ Οἰκισμοῦ καὶ Σεισμοπλήκτων Νήσων Ὑφυπουργοῦ ἀπεφασίσασμεν καὶ διατάσσομεν :

Ἄρθρον 1.

Ἐγκρίνομεν τὴν ἐπέκτασιν τοῦ ρυμοτομικοῦ σχεδίου Γλυφάδας εἰς θέσιν Πυρναρὶ, ἔνθα ἡ ἰδιοκτησία τοῦ Κτηματικοῦ καὶ Οἰκοδομικοῦ Συνεταιρισμοῦ «Αἰξωνῆς», ὡς ἐμφαίνεται δι' ἐρυθρῶν καὶ πρασίνων γραμμῶν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Προϊσταμένου τῆς Ὑπηρεσίας Οἰκισμοῦ τοῦ Ὑπουργείου Συγκοινωνιῶν καὶ Δημοσίων Ἔργων τεθεωρημένον διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 29190)1954 πράξεως αὐτοῦ σχετικῶν ἐν (1) διάγραμμα ὑπὸ κλίμακα 1 : 1000.

Ἄρθρον 2.

1. Καθορίζομεν τοὺς ὄρους καὶ περιορισμοὺς δομῆσεως τῶν οἰκοπέδων τῶν περιλαμβανομένων ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ παρόντος ἐγκρινομένης ἐπεκτάσεως, ὡς κάτωθι :

Τὰ ἐλάχιστα ὄρια ἐμβαδοῦ καὶ διαστάσεων τῶν οἰκοπέδων ὀρίζονται ὡς ἀκολουθῶς :

Ἐλάχιστον πρόσωπον δέκα τρία (13) μέτρα.

Ἐλάχιστον βάθος δέκα πέντε (15) μέτρα.

Ἐλάχιστον ἐμβαδὸν τετρακόσια (400) τετρ. μέτρα.

2. Αἱ οἰκοδομαὶ δύνανται νὰ ἐφάπτονται τῶν ὄριων τῶν οἰκοπέδων ἄνευ ἑτέρου περιορισμοῦ πλὴν τῆς τηρήσεως τῶν τυχόν ὑπὸ τοῦ σχεδίου ρυμοτομίας ὀριζομένων προκηπίων.

3. α) Ἐπιβάλλεται ὅπως τὸ συνολικὸν ἄθροισμα ἐπιφανείας ἰσογείου καὶ τῶν ὑπερκείμενων ὀρόφων ἢ ἡμιῶρων τῆς κυρίας οἰκοδομῆς ἢ καὶ τῶν τυχόν ἐσωτερικῶν τοιούτων, μὴ ὑπερβαίνει τὰ ἐξήκοντα ἑκατοστὰ (60οο) τῆς ὅλης ἐπιφανείας τοῦ οἰκοπέδου.

β) Ἡ μέγιστη δυναμένη νὰ καλυφθῇ ἐπιφάνεια ἐκάστου οἰκοπέδου, ὑπὸ τῆς κυρίας οἰκοδομῆς ἢ καὶ τῶν ἐσωτερικῶν τοιούτων, ὀρίζεται εἰς τριάκοντα πέντε ἑκατοστὰ (35 οοο), ὑπὸ τὸν ὅρον πάντοτε τῆς τηρήσεως τοῦ κατὰ τὸ προηγούμενον ἐδάφιον α' περιορισμοῦ.

— 112 —

4. α) Αἱ οἰκοδομαὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἔχωσι πλείονας τῶν τριῶν (3) ὀρόφων συνολικοῦ ὕψους δώδεκα (12) μέτρων.

β) Τὸ ἐλάχιστον ἐπιτρεπόμενον ἐλεύθερον ὕψος τῶν ὀρόφων τῶν ἀνεγειρομένων οἰκοδομῶν δύναται νὰ μειοῦται εἰς δύο καὶ ἡμισυ (2,50) μέτρα εἰς ἓνα μόνον κύριον χώρον τῆς οἰκοδομῆς καὶ κατὰ τὸ ἐν τρίτον (1)3) τῆς ὅλης ἐπιφανείας αὐτῆς.

Ἄρθρον 3

1. Ἐπιτρέπεται ἡ τοποθέτησις τῆς οἰκοδομῆς εἰς οἰονδήποτε βάθος ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ οἰκοπέδου. Ἐφ' ὅσον τὸ ἐξώτατον σημεῖον τοῦ κυρίου ὄγκου τῆς οἰκοδομῆς ἀπέχει τοῦ προσώπου τοῦ οἰκοπέδου περισσότερο τῶν τεσσάρων (4) μέτρων, ἐπιτρέπεται ὅπως αἱ ὄψεις τῶν οἰκοδομῶν τοποθετῶνται καὶ ὑπὸ γωνίαν πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ οἰκοπέδου.

Ἄρθρον 4

1. Ὁ ἐπισπεύδων τὴν ἔγκρισιν τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ σχεδίου ρυμοτομίας Κτηματικὸς καὶ Οἰκοδομικὸς Συνεταιρισμὸς «Αἰξωνῆς», ὑποχρεοῦται α) εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ὁδῶν τοῦ σχεδίου διὰ τῆς διανοίξεως τοῦ εὗρους τροχαίας κυκλοφορίας αὐτῶν εἰς τὴν κανονικὴν στάθμην καὶ τῆς κατασκευῆς σκυρωτοῦ τοῦλάχιστον ὁδοστρώματος ἐπ' αὐτῶν, β) εἰς τὴν κατασκευὴν δικτύου ὑδρεύσεως, δι' ἐγκαταστάσεως σωλῆνος παροχῆς ὕδατος ἐφ' ἐκάστης ὁδοῦ καὶ γ) εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ δικτύου Δημοτικοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ τῶν ὁδῶν καὶ πλατειῶν τοῦ σχεδίου.

2. Ὡσαύτως ὁ ἀνωτέρω Οἰκοδομικὸς Συνεταιρισμὸς ὑποχρεοῦται εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ σχεδίου ρυμοτομίας προβλεπομένων κοινοχρήστων χώρων, οἵτινες, μετὰ τὴν διαμόρφωσίν των, περιέρχονται αὐτοδικαίως εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Δήμου Γλυφάδας, ἄνευ πρὸς τοῦτο ἀποζημιώσεως τοῦ Οἰκοδομικοῦ Συνεταιρισμοῦ.

Εἰς τὸν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Οἰκισμοῦ καὶ Σεισμοπλήκτων Νήσων Ὑφυπουργόν, ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος Διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Ὀκτωβρίου 1955.

ΠΑΥΛΟΣ

Β.

Ὁ ἐπὶ τοῦ Οἰκισμοῦ καὶ Σεισμοπλήκτων Νήσων Ὑφυπουργὸς
Β. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ »

Εἰς τὰς ἀόκνους, μακρὰς καὶ ἀγωνιώδεις προσπάθειάς του πρὸς ἔγκρισιν τοῦ σχεδίου τοῦ Δ.Σ. τῆς «Αἰξωνῆς» εὗρε πολυτίμους βοηθοὺς παρὰ τῷ Ὑφυπουργῷ Οἰκισμοῦ κ. Β. Παπαρρηγοπούλῳ τὸν φίλον τῆς Αἰξωνῆς πρώην ὕπουργόν κ. Χαράλαμπον Ψαρρόν, καὶ τοὺς συναεταίρους κ.κ. Ἰωάννην Γριτσόπουλον καὶ Γεώργιον Δημητρίου, τοὺς ὁποίους καὶ εὐχαριστεῖ διὰ τὸ ἐπιδειχθῆν ἐνδιαφέρον των.

ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΣΤ' ΤΑΚΤΙΚΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ

Τὴν 11ην τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου 1955 καλοῦνται ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ Κτηματικοῦ καὶ Οἰκοδομικοῦ Συνεταιρισμοῦ «ΑΙΞΩΝΗ» εἰς Γενικὴν Συνέλευσιν :

Θέματα ἡμερησίας διατάξεως: 1) Λογοδοσία καὶ ὑποβολὴ ἐκθέσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου χρήσεως 1954. 2) Ὑποβολὴ ἐκθέσεως τοῦ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου διὰ τὸ ἔτος 1954. 3) Ἐγκρίσις ἰσολογισμοῦ χρήσεως 1954—55. 4) Ἐγκρίσις προϋπολογισμοῦ. 5) Ἀπαλλαγὴ Διοικ. καὶ Ἐπ. Συμβουλίου ἀπὸ πάσης εὐθύνης. 6) Ὑποβολὴ ἐκθέσεως Ἐπ. Συμβουλίου ἐπὶ προϋπολογισμοῦ χρήσεως 1954 καὶ ἔγκρισις τούτου. 7) Ἀρχαιρεσίαι: Ἐκλογή νέου Διοικ. καὶ Ἐποπ. Συμβουλίου. 8) Συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἀνοικοδομήσεως.

Τὰ μέλη τοῦ συνεταιρισμοῦ «ΑΙΞΩΝΗ» θὰ προσέλθουν εἰς τὴν αἰθουσαν «Τρικοῦπης» (Πλατεία Κάνιγγος 4) ὥραν 9ην π. μ. Ἐν περιπτώσει μὴ πραγματοποιήσεως ἀπαρτίας, ἡ συνέλευσις, λόγῳ τῶν ἑορτῶν, θὰ συγκληθῇ τὴν 8ην Ἰανουαρίου 1956, ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 3 μ. μ. εἰς τὸν αὐτὸν τόπον.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30ῇ Νοεμβρίου 1955

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Ι. ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
Α. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1907

Πρόεδρος του Διοικ. Συμβουλίου και Γ. Διοικήτης: Καθηγ. κ. ΣΤΡΑΤΗΣ Γ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: "COMERZBANK"

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ - ΟΔΟΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΡ. 11

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΑΘΗΝΩΝ - ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΑΘΗΝΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ	Όδος Σοφοκλέους 11	ΚΟΛΩΝΟΥ	όδος Συρράκου 5
ΑΘΗΝΑΣ	» Αθηνών 14α	ΚΥΨΕΛΗΣ	» Κυψέλης 86
ΑΧΑΡΝΩΝ	» Αχαρνών 90	ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ	» Καλλιδρομίου
ΒΑΘΗΣ	» Αριστοτέλους 15α	Ν. ΙΩΝΙΑΣ	» Μικρᾶς Ἀσίας 11
ΠΛΑΤ. ΗΡΩΩΝ	» Καραϊσκάκη 31	ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΥ	» Εὐτυχίδου 23
ΚΑΛΑΜΙΩΤΟΥ	» Κολοκοτρώνη 47	ΠΑΤΗΣΙΩΝ	» Πατησίων 164
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	» Ίφιγενείας-Θησέως	ΠΛΑΚΑΣ	» Ντέκα - Πανδρόσου
ΚΑΝΙΓΓΟΣ	» Κάνιγγος 5	ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ	» Σωκράτους 31
ΚΕΡΑΜΕΙΚΟΥ	» Π.Τσαλδάρη(Πειρ.)83	ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ	» Πανεπιστημίου 2-4

ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ	Όδος Ι. Δροσοπούλου 15	Μ. ΣΤΟΑΣ	Όδος Δ. Γούναρη 3
ΚΑΜΙΝΙΩΝ	» Αθηνών - Ηλείου	ΝΙΚΑΙΑΣ	» Αντιοχείας 2
ΑΓ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ	» Κανελλοπούλου 6		

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΠΑΡΧΙΩΝ

ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΣ(Κρήτ.)	ΕΛΕΥΣΣΑ	ΚΟΖΑΝΗ	ΠΡΕΒΕΖΑ
ΑΓΡΙΝΙΟΝ	ΖΑΚΥΝΘΟΣ	ΚΟΜΟΤΙΝΗ	ΠΥΡΓΟΣ
ΑΙΓΙΟΝ	ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ	ΚΟΡΙΝΘΟΣ	ΡΕΘΥΜΝΟΝ
ΑΛΕΞΑΝ)ΠΟΛΙΣ	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	ΛΑΜΙΑ	ΡΟΔΟΣ
ΑΜΑΛΙΑΣ	» (Έγνατίας)	ΛΑΡΙΣΑ	ΣΕΡΡΑΙ
ΑΜΦΙΣΣΑ	ΘΗΒΑΙ	ΛΕΒΑΔΕΙΑ	ΣΥΡΟΣ
ΑΡΓΟΣ	ΙΩΑΝΝΙΝΑ	ΛΗΘΟΥΡΙΟΝ	ΤΗΝΟΣ
ΑΡΓΟΣΤΟΛΙΟΝ	ΚΑΒΑΛΑ	ΜΥΤΙΛΗΝΗ	ΤΡΙΚΑΛΑ
ΑΡΤΑ	ΚΑΛΑΜΑΙ	ΝΑΞΟΣ	ΤΡΙΠΟΛΙΣ
ΒΑΘΥ - ΣΑΜΟΥ	ΚΑΡΔΙΤΣΑ	ΝΑΥΠΑΛΙΟΝ	ΦΛΩΡΙΝΑ
ΒΕΡΡΟΙΑ	ΚΑΡΛΟΒΑΣΙ	ΞΑΝΘΗ	ΧΑΛΚΙΣ
ΒΟΛΟΣ	ΚΑΣΤΟΡΙΑ	ΠΑΤΡΑΙ	ΧΑΝΙΑ
ΔΡΑΜΑ	ΚΑΣΤΡΟΝ-ΔΗΜΝΟΥ	ΠΛΩΜΑΡΙΟΝ	ΧΙΟΣ

Συμμέτοχος τῆς ἐν Λονδίῳ COMMERCIAL BANK OF THE NEAR EAST LTD.
 με Ὑποκαταστήματα ἐν ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ καὶ ΚΑΪΡΩ
 ΕΚΤΕΛΕΙ ΠΑΣΑΣ ΤΑΣ ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΙΞΩΝΗΣ

45-48

ΕΙΧΑ ρίψει ἀπὸ καιρὸ τὴν ἰδέα ὅπως μὴ πεζοπορικὴ ὁμὰς Αἰξωνέων ξεκινήσει « εἰς ἀναζήτησιν τῆς Σφηττίας ὁδοῦ », πού ἡ ἀφετηρία τῆς εὐρίσκεται πολὺ κοντὰ στὰ ὄρια τοῦ Αἰξωνικοῦ οἰκισμοῦ μας.

Ἡ διαδρομὴ αὐτὴ παρουσίαζε ἱστορικὸ καὶ τοπογραφικὸ ἐνδιαφέρον μεγάλο ἀπὸ ἐρευνητικὴ ἄποψι, ἀλλὰ—δυστυχῶς—οἱ νέοι τῆς ἐποχῆς μας ἀποφεύγουν τὸν κόπο καὶ τὴν ταλαιπωρία, εἶναι φυγόπονοι καὶ ἀποβλέπουν μόνον στὴ διασκέδασί τους, γι' αὐτὸ καὶ ἡ πρότασίς μου ἐγκατελείφθη.

Γιὰ ὅσους δὲν ἔχουν ἰδέα ἀπὸ ἱστορικὴ ἀρχαιολογία: Σφηττὸς ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς δήμους τῆς Ἀττικῆς, πού τὸν ἴδρυσεν—καθὼς μᾶς ἀναφέρει ὁ περιηγητὴς τῆς ἀρχαιότητος Πausanias (Β' 30,8)—κάποιος ἀπὸ τὴν Τροιζήνα, πού τὸν ἔλεγον Σφηττοί.

Τὰ ὄρια τοῦ δήμου ἀρχίζαν ἀπὸ τὴ νοτιώτερη ἄκρη τοῦ Ὑμηττοῦ, ὅπου αἱ « Αἰαὶ Αἰξωνίδες » (οἱ ἀλυκῆς τῆς Βούλας), προχωροῦσαν πρὸς τὸν Ἀναγυροῦντα (Βάργην) καὶ τὸν Μυρροῦντα (Μαρκόπουλον) καὶ ἐφθάναν στὸν Ἀνάφλυστον (Ἀνάβυσσον), ἡ δὲ κυρία θέσι τοῦ ἀρχαίου Σφηττοῦ τοποθετεῖται παρὰ τὸ σημερινὸ Κορωπί.

Ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα ἔγραψαν πολλοὶ ξένοι ἀρχαιολόγοι, ὅπως ὁ Μιχαῖλερ, ὁ Λαίπερ καὶ ἄλλοι πού ὑπεστήριζαν διάφορες γνώμες. Ἀπὸ τοὺς δικούς μας ὁ Γ. Κ. Γαρδίκας (πρβλ.: « Πρακτ. Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας » 1920, σελ. 20 κ. ἑ.) ἔθεσε τὴν πιθανοφανέστερη βᾶσι.

Ἐξω ἀπὸ τὸ χωριὸ Κορωπί ὑπάρχει ἕνα ὄροπέδιο με τοπωνύμιον: Παλάτι (ὕψόμετρο 220,25)· ἐκεῖ εὐρίσκονται ἴχνη τείχους καὶ πιστεύεται ὅτι ἐκεῖ θὰ ἦταν ἄλλοτε ἡ ἀκρόπολις τοῦ Σφηττοῦ ἢ κανένα κάστρο, πού, σὲ μὴ παρωχημένη ἐποχῇ, θὰ ὑπῆρχε γιὰ νὰ προστατεύῃ ἴσως τὸν δῆμον ἀπὸ τοὺς διάφορους ἐπιδρομεῖς· καὶ καθὼς μᾶς εἶναι γνωστὸ, πρὶν ἀπὸ τὸν Θησέα, ὅλοι οἱ ὄμοροι δῆμοι τῆς Ἀττικῆς εὐρίσκοντο σὲ ἐχθρικές σχέσεις καὶ συχνὰ - πικρὰ ἔκαναν ἐπιδρομὰς μεταξύ τους.

Σήμερα ὅλοι γνωρίζουν ὅτι τὸ Κορωπί ἔχει συγκοινωνία με τὸν λεγόμενον δρόμον τῶν μεσογείων, πού περνᾷ ἔξω ἀπὸ τὸ Λιόπεσι—Στανρὸ—Ἀγία Παρασκευὴ—Χολαργὸ καὶ φθάνει στὴν Ἀθήνα· ὑπῆρχε ὁμοίως καὶ ὑπάρχει ἀκόμη καὶ ἕνας ἄλλος στενὸς δρόμος, ἐγκαταλελειμμένος σήμερα καρρόδρομος, ἡ Σφηττία ὁδός, πού ἀρχίζε ἀπὸ τὸ Κορωπί (ὁ Σφηττὸς) καὶ προχωροῦσε νοτιοδυτικὰ πρὸς τὰ Λαμπρικὰ (Λαμπραὶ)—Κίτσι (Κίτυς), ὅπου τὸ περιώνυμο πηγάδι—Βάργη (Ἀναγυροῦς) καὶ ἐφθάνε μέσα ἀπὸ τὴν τελευταία χαράδρα τοῦ « Ραψανᾶ - Κιάφα ντριζα » (Ὑμηττοῦ), στὸ Πυρναρὶ τῆς Γλυφάδας, τὴν ἀρχαία Αἰξωνή καὶ ἀπ' ἐκεῖ, μέσα ἀπὸ τὸν παλαιὸν δρόμον τῆς Βουλιαγμένης στὴν Ἀθήνα (ἀπόστασις: ἕνδεκα χιλιόμετρα).

Ἡ στρατηγική καὶ ἱστορική σημασία τῆς «Σφηττίας ὁδοῦ» καθὼς ἀναφέρει καὶ ὁ Γ. Κ. Γαργιάς, μᾶς ἔγινε γνωστὴ ἀπὸ τὴν διήγησι τοῦ Φιλοχόρου στὸν «Ἰππόλυτο» τοῦ Εὐριπίδη, σιχ. 35. Ἐπίσης κατὰ τὸν ἱστορικὸ τῆς ἀρχαιότητος Πλούταρχο (β' Θησεώς ιγ') «Ὁ Πάλλας δὲ εἶχε πολλοὺς υἱούς, ἤλιπε νὰ διαδεχθῆ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Αἰγέα ἐν τῇ βασιλείᾳ ἄτεκνον ὄντα· ἀλλ' ὅτε ὁ Αἰγεὺς ἀνεγνώρισε τὸν Θησεά υἱὸν καὶ διάδοχον τῆς βασιλείας, οἱ παλλαντίδαι, ἀπελπίσαντες περὶ τῆς διαδοχῆς, εἰς πόλεμον καθίσταντο καὶ διελόντες ἑαυτοὺς οἱ μὲν προφανῶς Σφητιόθεν ἐχώρουν ἐπὶ τὸ ἄστυ μετὰ τοῦ πατρὸς, οἱ δὲ Γαργητιοὶ κρύφοντες ἑαυτοὺς ἐνήδρευον, ἵνα διχόθεν ἐπέλθωσι τοῖς ἐναντίοις· ἀλλὰ γνοὺς τὰ σχέδια τῶν παλλαντιδῶν παρά τινος κήρυκος Ἀγνούσιου ὁ Θησεύς, ἐπιπεσὼν ἐξαίφνης τοῖς ἐνεδρεύουσι πάντας διέφθειρε».

Μὲ ἄλλους λόγους οἱ παλλαντίδαι θέλησαν νὰ κυριεύσουν τὸ ἄστυ (τὴν Ἀθήνα) μετὰ τὸν ἑαυτοὺς ἀπὸ δύο σημεία (διχόθεν) καὶ τὸ σχέδιό τους θὰ ἐπιτύγχανε, ἂν δὲν τοὺς ἐπρόδιδε ἕνας περαστικός τελάλης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ «Ἀγνούσιος κήρυξ, ὄνοματι Λέως».

Αὐτὴ, λοιπόν, τὴν στρατηγικὴν σημασίαν εἶχεν ἡ «Σφηττία ὁδός» ποὺ κατέληγε λαξευμένη ἐπάνω στὸν δολομητικὸ σχιστόλιθο τῆς Πυρναρῆς, στὴν Γλυφάδα, στὸν ἄγνωστο στοὺς πολλοὺς σήμερα ἱστορικὸ δίαυλο τῆς ἀρχαίας Αἰξωνῆς.

ΙΩΣΗΦ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΟΥ ΠΡΩΪΝΟΥ

ΤΟ ΑΣΠΡΟ, χειμωνιάτικο φῶς—ὁ οὐρανὸς ἦταν σκεπασμένος ἀπὸ μιὰ ἄσπρη, θυσανωτὴ συννεφιά διαποτισμένη ἀπὸ ἥλιο—εἶχε μιὰ τραχύτητα στὸ ὑπαιθρο καὶ χτυποῦσε στ' ἀντικείμενα, σὰν δέσμη ἀχτίνων ποὺ διαθλάται πάνω σὲ χοντρά κρύσταλλα. Μὰ καθὼς περνοῦσε ἀπὸ τὰ τζάμια τῆς ἐκκλησίας τοῦ Δαφνιοῦ, γλύκαινε καὶ ἄπλωνε ἤρεμο καὶ φιλικὸ πάνω στὶς παλῆς ψηφιδωτὲς παραστάσεις. Μιὰ βαθύτερη ἐπιθυμία ν' ἀνανεώσῃ τις ἐντυπώσεις τοῦ ἀπὸ τὸ Βυζαντινὸ μνημεῖο καὶ τις ψηφιδωτὲς εἰκόνες τοῦ εἶχε ξαναφέρει τὸν ἐπισκέπτη, ὕστερα ἀπὸ χρόνια στὸν αὐλόγυρο τῆς μονῆς καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ. Ὁ ἐπισκέπτης, ἀφοῦ στάθηκε πολὺ, ὦρα μπροστὰ στὸν Εὐαγγελισμό, στὴν εἴσοδο τοῦ Χριστοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα, στὴ Γέννηση, στὴ Βάπτισι καὶ σὲ τόσες ἄλλες θαυμάσιες ψηφιδωτὲς τοιχογραφίες, ἔφυγε μὲ ἀνανεωμένη τὴ γοητεία αὐτῆς τῆς τέχνης, ποὺ στράφηκε ἀπὸ μιὰ γελοῦμενη πλαστικὴ παράστασι τῆς ζωῆς, σὲ νέες συνθέσεις, ἐπιζητώντας νὰ δώσῃ μορφή στὰ πρόσωπα, στὶς ἰδέες καὶ στὶς συγκινήσεις ποὺ πλημμύριζαν τὴ Χριστιανικὴ ψυχὴ. Χιλιοσειπωμένες παρατηρήσεις, ποὺ παρακολουθοῦσαν τὸν ἐπισκέπτη στὴν ἐπιστροφή του ἀπ' τὴν Ἱερά ὁδό. Στ' ἀλήθεια τί τεράστια ἀπόστασι ἀντιλήψεων μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἐποχῶν! Ὡς τόσο ὑπάρχει ἕνας βαθὺς δεσμὸς μεταξὺ τῆς Ἐθνικῆς καὶ Χριστιανικῆς τέχνης, ἕνας δεσμὸς τεχνικὸς πρῶτα ἀπ' ὅλα, ὅπως ἡ ἐκφραστικὴ λιτότητα, ἡ ἀπλὴ γραμμὴ ποὺ τόσο φοβίζει τὴ μετριότητα, ἡ ἔλλειψη βάρβαρου διακοσμητικοῦ φόρτου, ἡ ἀπόλυτη προσαρμογὴ στὸ Ἑλληνικὸ φῶς. Ἀκόμη κι' οἱ δύο τέχνες—ὅσο κι' ἂν ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ φαίνεται νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ πλαστικὸ θέαμα τῆς ζωῆς—εἶναι γεμάτες ἀπὸ τὴ ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ οὐσία τοῦ καλλιτέχνη. Γιατὶ κι' οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐμιμοῦντο τὴ φύση, ἀλλὰ τὴν προσπερνοῦσαν μὲ τὴν προσθήκη τῆς δικῆς τους πνευματικῆς οὐσίας, μὲ τὴ δημιουργία ἑνὸς ἰδανικοῦ ὠραίου. Ὁδηγὸς τοὺς δὲν ἦταν οἱ γραμμὲς τοῦ ἀντικειμένου ὅπως πρόβαλαν στὴν ἐξωτερικὴ ἀτμόσφαιρα, ἀλλ' ὅπως πρόβαλαν στὸν ἐσωτερικὸ τοὺς χῶρο.

Ὁ Αἰλιανὸς (1) διασώζει κάτι χαρακτηριστικὸ γιὰ τις καλλιτεχνικὲς ἀντιλήψεις τῶν ἀρχαίων:

«Ἀκούω κεῖσθαι νόμον Θήβησι προστάττοντα τοῖς τεχνίταις, καὶ τοῖς γραφικοῖς καὶ τοῖς πλαστικοῖς, εἰς τὸ κρεῖττον τὰς εἰκόνας μιμεῖσθαι. Ἀπειλεῖ δὲ ὁ νόμος τοῖς εἰς τὸ χεῖρόν ποτε ἢ πλάσαιν, ἢ γράψαι, ζημίαν τὸ τίμημα δρεῖν.»

Ἡ Χριστιανικὴ τέχνη στράφηκε βέβαια ἀπόλυτα πρὸς τὸν ἐσωτερικὸ χῶρο, παραβίασε τὴ πλαστικὴ ἀλήθεια τοῦ ἀντικειμένου, ὅχι γιὰ νὰ τῆς δώσῃ μιὰ ἰδανικὴ ὠραιότητα, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴν ὑποτάξῃ στὴν ἔντονη ἐκφραση μιᾶς ἐσωτερικῆς πνευματικότητας. Ὡς τόσο, ὅσο κι' ἂν προσπερνᾷ τὴ φύση, ὅπως ἄλλωστε καὶ ἡ ἀρχαία, δὲν ἀγνόησε τὴν Ἑλληνικὴ ἀτμόσφαιρα.

Μὲ τέτοιες σκέψεις προχωρεῖ ὁ ἐπισκέπτης στὴν Ἱερά ὁδό καὶ κάμπτοντας τὸ δρος Ποικίλον ἀντικρὺζει τὴν Ἀθήνα. Καθὼς ἔχει γυρίσει μὲ τὴ φαντασία αἰῶνες πίσω, τὸ θέαμα τῆς πόλεως καὶ τῶν γύρω τοπίων τὸν ξαφνίζει. Τ' ἀπέραντα περβόλια καὶ ὁ ἐκτεταμένος ἐλαιώνας κοντεῦουν νὰ ἐξαφανισθοῦν. Δρόμοι ἀσφαλτοστρωμένοι, τεράστια ἐργοστάσια, μετέβαλαν τὸ ἀγροτικὸ τοπίο σὲ βιομηχανικὸ. Ἀκαλαίσθητοι οἰκοδομικοὶ ὄγκοι μὲ γραμμὲς ἐχθρικές πρὸς τὸ Ἀττικὸ φῶς ἔχουν θάψῃ τις παλῆς, βουκολικὲς γωνιές.

Τὸ θέαμα τῆς μεγαλοπόλης στὸ βάθος, μὲ τὴ σημερινὴ ἀρχιτεκτονικὴ πανσπερμία, εἶναι γιὰ τὸν ἐπισκέπτη, ποῦχει κάποιους ψυχικοὺς δεσμούς μὲ τὸ παρελθόν, μιὰ δυσάρεστη ἀφύπνισι.

1) Ποικ. ἱστορ. Βιβλ. Δ κεφ. 5.

Προσπαθεί ν' αποφύγει την αίσθηση της πραγματικότητας, να ξανασυνθέσει την εικόνα του 'Αιτικού τοπίου, όπως ήταν, με τη μικρή, παληά 'Αθήνα στο βάθος. Με τέτοια διάθεση ο επισκέπτης κάθεται σ' ένα καφενεδάκι, κάτω από το λόφο του προφήτη 'Ηλία, ανάμεσα στα πεύκα που του κρύβουν τη γύρω θέα. 'Η τοποθεσία, ή ώρα, το έντονο χειμωνιάτικο φως και οι πρόσφατες έντυπώσεις από το Βυζαντινό μνημείο του Δαφνίου δημιουργούν ένα κλίμα ευνοϊκό για μιὰ τέτοια, φανταστική επάνοδο στο παρελθόν. Τό θυμάται στα παιδικά του χρόνια το 'Αιτικό αυτό τοπίο, που κυρίαρχος τόνος του ήταν ο πυκνός έλαιώνας, ή γκριζοπράσινη θάλασσα των γέρικων έλλοθεντρων που άρχιζε από τον Πύργο της Βασίλισσας κι' έφτανε ως τη σημερινή Κοκκινιά. Καί τί σύμπτωση! 'Ο επισκέπτης βρίσκει την ευκαιρία να τό ξαναζήσει αυτό τό τοπίο σε μιὰ άλλη εποχή, την εποχή της Τουρκοκρατίας, μέσx σε κάποιες σελίδες του μονακριβου βιβλίου που σέρνει μαζί του αυτή τη μέρα. Είναι μιὰ μικρή έκδοση του «'Οδοιπορικού» του μεγάλου συγγραφέα και θερμοφιλέλληνα Σατωμπριάν, που στις 23 Αύγουστου 1956 συμπληρώνονται εκατό πενήντα χρόνια από τότε που επισκέφτηκε τη σκλαβωμένη 'Αθήνα. 'Ηταν μιὰ εποχή θλιβερή για την πόλη μας και για όλόκληρη την 'Ελλάδα, ένδιαφέρουσα όμως για τό 'Αιτικό τοπίο. 'Ο επισκέπτης βρίσκει τις σελίδες που τον ένδιαφέρουν. Δέν παρακολουθεί τόν ξένο προσκυνητή στους αρχαιολογικούς χώρους, ούτε στους ένθουσιασμούς του για την αρχαία 'Ελλάδα, αλλά στις σύντομες έντυπώσεις του από τό 'Αιτικό τοπίο και την παληά 'Αθήνα και στις ελάχιστες επαφές του με τούς 'Αθηναίους της εποχής εκείνης.

'Υστερα από την επίσκεψη των Ιστορικών πόλεων του Μωριά, ο δυνατός αυτός συγγραφέας και διπλωμάτης—που στο έργο του «*Αναμνήσεις πέρα από τόν τάφο*» εμφανίζει, ίδιως στις επικρίσεις του για όρισμένες σκληρότητες του Μ. Ναπολέοντα, ένα βαθύ ουμανισμό—φτάνει, μέσω Κορίνθου και Μεγάρων, στην 'Ελευσίνα. 'Εκει συναντάται μ' έναν 'Αθηναίο «που κανε ρετσιό», όπως λένε οι ρετσινάδες, από τά πεύκα των Γερανίων. 'Ηταν φίλος του προξένου της Γαλλίας στην 'Αθήνα Φωβέλ, γνώστη της παληάς και σύγχρονης του 'Ελλάδος, κι ο Σατωμπριάν του ζητάει πληροφορίες για τά γύρω του έρείπια και τά μέρη που βλεπε. 'Ο άπλοϊκός 'Αθηναίος του δίνει μερικές πληροφορίες, που όπως λέει, ίσως από ταπεινοφροσύνη, τις χρωστάει στο Φωβέλ, γιατί ο ίδιος είναι άμαθής.

Τό βράδυ φιλοξενείται σ' ένα καλύβι, όπου γεύεται τό φρέσκο, σταρένιο ψωμί των χωρικών και τό πρωί ξεκινάει ξφιππος για την 'Αθήνα, συνοδευόμενος από τόν ύπρητή του 'Ιωσήφ κι' ένα γενίτσαρο.

'Ακολουθώντας την 'Ιερά όδο περνάει από τη μονή Δαφνίου «χτισμένη πάνω στα έρείπια του ναού του 'Απόλλωνα, της οποίας ή έκκλησία είναι μιὰ από τις αρχαιότερες της 'Αττικής». 'Από τό σημείο αυτό ο επισκέπτης παρακολουθεί κατά λέξη τό κείμενο του Σατωμπριάν:

«Λίγο μακρύτερα παρατηρήσαμε κάποια απομεινάρια του ναού της 'Αφροδίτης. Τέλος ή στενωπός άρχισε να πλαταίνει. Στρίψαμε γύρω από τό Ποικίλον που ύψωνε στη μέση του δρόμου, σαν να θελε να κρύψει τόν πίνακα και ξαφνικά άντικρύσαμε την πεδιάδα των 'Αθηνών.

Οι ταξιδιώτες που επισκέπτονται την πόλη του Κέκροπος έρχονται συνήθως από τόν Πειραιά ή από τό δρόμο του Εύριπου. 'Ετσι χάνουν ένα μέρος από τό θέαμα, γιατί δέν βλέπουν παρά μόνο την 'Ακρόπολη, όταν έρχονται από τη θάλασσα και ο 'Αγχεσμος έμποδίζει τη θέα όταν έρχονται από την Εύβοια.

Τό άστρο μου μ' έφερε από τό σωστό δρόμο για να δω την 'Αθήνα σ' όλη της τη δόξα.

Τό πρώτο πράγμα που χτύπησε στα μάτια μου, ήταν ή 'Ακρόπολη, φωτισμένη από τόν ανατέλλοντα ήλιο. 'Ηταν άκριβώς απέναντί μου, από την άλλη πλευρά της πεδιάδας και φαινόταν στηριγμένη στο δρος 'Υμητός, που άποτελούσε τό βάθος του πίνακα. Μέσα σ' ένα συγκεχυμένο σύνολο ξεχώριζα τά κιονόκρανα των Προπυλαίων, τούς κίονες του Παρθενώνα και του ναού του 'Ερεχθέως, τις πολεμίστρες ένός τείχους φορτωμένου κανόνια, έρείπια Γοτθικά, Χριστιανικά και τις άθλιες κατοικίες των Μουσουλμάνων.

Δύο μικροί λόφοι του 'Αγχεσμου και του Μουσείου, ύψωνόνταν προς τά βορινά και τά μεσημβρινά της 'Ακρόπολης. 'Ανάμεσα σ' αυτούς τούς δύο λόφους και κάτω από την 'Ακρόπολη, ή 'Αθήνα φάνηκε μπροσιά μου, με τις Ισοπεδωμένες στέγες της, ανακατεμένες με μινάρδες, κυπαρίσσια, έρείπια, μεμονωμένους κίονες. Οι θόλοι των τζαμιών της, στεφανωμένοι από βαριές φωλιές πελαργών, δημιουργούσαν μιζ εύχάριστη έντύπωση στις άχτίνες του ήλιου...

Μια ζώνη βουνών που καταλήγει στη θάλασσα, σχηματίζει την πεδιάδα ή τό λεκανοπέδιο των 'Αθηνών. 'Από τό σημείο που βλεπα αυτή την πεδιάδα στο δρος Ποικίλον, φαινόταν διαιρημένη σε τρεις ζώνες ή περιοχές, που πήγαιναν παράλληλα από τό βοριά προς τη μεσημβρία. 'Η πρώτη απ' αυτές τις περιοχές, ή πλησιέστερη σε μένα, ήταν άκαλλιέργητη και γεμάτη θάμνους, ή δεύτερη παρουσίαζε μιὰ καλλιεργημένη επιφάνεια όπου είχαν θερίσει, ή τρίτη ένα έκτεταμένο δάσος έλλων, που άπλωνόταν κάπως κυκλικά από τις όχθες του 'Ιλισσου, περνούσ από τούς πρόποδες του 'Αγχεσμου κι' έφτανε ως τό Φάληρο. 'Ο Κηφισός κυλούσε μέσα σ' αυτό τό δάσος, που τά τόσο γέρικα δέντρα του φαινότουσαν ότι κατάγονται από την έληά που φύτεψε ή 'Αθηνα.

... 'Από τις τρεις ζώνες ή περιοχές, που διαιρούσαν την πεδιάδα των 'Αθηνών, περάσαμε γρήγορα τις δυό πρώτες, την άκαλλιέργητη και την καλλιεργημένη περιοχή... Μπήκαμε μέσα στο δάσος των έλλων... Πριν από τόν Κηφισό βρίσκονται δυό τάφοι κι' ένας βωμός του Δία. 'Αμέσως μετά διακρίναμε την κοίτη του Κηφισού ανάμεσα σε κορμούς έλλων που περιβάλανε τις όχθες του σαν γέρικες λιτές. Πέζεψα για να χαιρετήσω τόν ποταμό και να πιω από τό νερό του... Βγαίνοντας από τόν έλαιώνα συναντήσαμε ένα κήπο περιμαντρωμένο που κατελάμβανε σχεδόν τη θέση του «έκτος Κεραμεικού». Χρειάστηκε μιση ώρα για να φτάσουμε στην 'Αθήνα, περνώντας μέσα από την καλαμιά των θερισμένων σταροχώρων. 'Ενας καινούριος τοίχος πρόσφατα επισκευασμένος κι' όμοιος με μανδρότοιχο κήπου, περικλείνει την πόλη. Διαβήκαμε την πύλη και εισδύσαμε μέσα σε στενούς, άγροτικούς δρόμους δροσερούς και άρκετά καθαρούς. Κάθε σπίτι έχει τόν κήπο του, φυτεμένο με πορτοκαλιές και συκιές. 'Ο λαός μου φάνηκε εύθυμος και περίεργος και δέν είχε διόλου τό σκυθρωπό ύφος των Μωραϊτών. Μας έδειξαν τό σπίτι του Προξένου... Τίποτα δέν πρόδιδε τόν Πρόξενο στο σπίτι εκείνου που με φιλοξενούσε, μα όλα φανέρωναν τόν καλλιτέχνη και τόν αρχαιολόγο. Τί ήδονή για μένα να είμαι έγκαταστημένος στην 'Αθήνα, μέσα σ' ένα δωμάτιο γεμάτο από γύφισα όμοιώματα του Παρθενώνα! 'Ολόγυρα στους τοίχους ήταν κρεμασμένα, εικόνες του Θησείου, σχεδιάσματα των Προπυλαίων, χάρτες της 'Αττικής και της πεδιάδας του Μαραθώνα. Πάνω σ' ένα τραπέζι ήταν τοποθετημένα μάρμαρα, σ' ένα άλλο μεντάγιες με μικρές μορφές και άγγεϊα πήλινα...

Τό σπίτι του Φωβέλ είχε, όπως τά περισσότερα σπίτια των 'Αθηνών, μιὰ μικρή αύλη μπροστά κι' έναν μικρό κήπο στο πίσω μέρος. 'Ετρεξα σ' όλα τά παράθυρα για ν' ανακαλύψω τούλάχιστο κάτι στους δρόμους, μα άνώφελα. Διέκρινα ως τόσο, ανάμεσα στις στέγες των γειτονικών σπιτιών μιὰ μικρή γωνιά της 'Ακρόπολης. Προσκολληθήκα στο παράθυρο που βλεπε σ' αυτή τη γωνιά σαν μαθητής που προσμένει την ώρα του διαλείμματος.

'Υστερα από τη νοερή άνάπλαση του 'Αιτικού τοπίου, έδω και 150 χρόνια, όπως προβάλλει από την περιγραφή του Σατωμπριάν, ο επισκέπτης, νοιώθει τόν έαυτό του αλχμάλωτο μιας παράξενης γοητείας, ύφασμένης από τό χρόνο, και τό φανταστικό πίνακα που ζωντανεύει μπροστά του. Νομίζει ότι βλέπει μπροστά του τόν τεράστιο έλαιώνα, με τις γέρικες, γκριζοπράσινες έλμές, που άρχίζει πολύ πρό του Κηφισού, κλείνει μέσα του τόν ροδν του ποταμού και τελειώνει μπροστά στον περιμαντρωμένο κήπο, που βρισκόταν στη θέση του «'Εκτος Κεραμεικού». Οι λίγες λεπτομέρειες έξ άλλου, που περιέχει τό κείμενο του «'Οδοιπορικού» για τη μικρή, παληά 'Αθήνα εκείνης της εποχής, τόν κάνουν να συνεχίσει την άνάγνωσή του με θερμό ένδιαφέρον και να παρακολουθήσει τόν ξένο προσκυνητή μέσα στη μικρή πόλη.

Τόν φαντάζεται—διαξάζοντας τό κείμενο—στο δείπνο, μέσα στο σπίτι του Φωβέλ, καθώς δοκιμάζει κρασί κοκκινέλι, δυνατό σαν τά κρασιά του Ροδανού, έκλεχτό, μα τόσο πικρό έξ αίτίας του ρετσινιού (των κουκουναριών όπως νομίζει ο ίδιος) που ρίχνουνε στην κάδη, ώστε δέν μπορεί να τό πιεί. Τόν φαντάζεται όταν δοκιμάζει τό θαυμάσιο 'Αιτικό μέλι, που ωστόσο σ' αυτόν, συνηθισμένο σε άλλα είδη μελιού, δέν άρέσει, γιατί νομίζει ότι μυρίζει φάρμακο. Νοιώθει ζωντανή μπροστά του τη μορφή του συγγραφέα του Πνεύματος του Χριστιανισμού, μα τόσο γνώστη της αρχαίας 'Ελληνικής τέχνης, όταν ο Φωβέλ του λέει να προσέξει την ένδυμασία της γυναίκας που τούς σεβρίζει. 'Ο Σατωμπριάν διακρίνει σ' αυτή άπόλυτη όμοιότητα με την αρχαία ένδυμασία, πρό παντός στις όριζόντιες κυματιστές πτυχές, που σχηματίζόντουσαν πάνω από τό στήθος και πήγαιναν να ένωθούν με τις κάθετες πτυχώσεις στην άκρη του χιτώνα: «Τό χοντρό ύφασμα με τό όποιο ήταν ντυμένη αυτή ή γυναίκα, συντελούσε περισσότερο σ' αυτή την όμοιότητα. Γιατί άν κρίνουμε από τούς άγαλματοποιούς τά ύφάσματα στους αρχαίους ήταν πιό χοντρά απ' τά δικά μας».

*Όταν τὴν ἐπομένη πηγαίνουν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας τέχνης, ὁ συγγραφέας τοῦ «Ὀδοιπορικοῦ» δίνει ἓνα σύντομο σχεδιάσμα μιᾶς γωνίας τῆς παλαιᾶς Ἀθήνας καὶ τῶν κατοίκων τῆς :

«Ὁ ὁδηγός μου μούδειξε, σχεδὸν ἔξω ἀπὸ τὴ θύρα του, τ' ἀπομεινάρια ἐνὸς ἀρχαίου ναοῦ. Ἀπὸ κεῖ στρίψαμε δεξιὰ καὶ βαδίζαμε ἀνάμεσα σὲ στενὰ δρομάκια γεμάτα κόσμος. Περάσαμε ἀπὸ τὴν ἀγορὰ, πρόσφατα καὶ καλὰ ἐφοδιασμένη μὲ κρέας, κυνήγι, λαχανικά καὶ φρούτα. Ὅλοι χαιρετούσαν τὸν Φωβέλ καὶ καθέννας ζητοῦσε νὰ μάθει ποίος ἤμουν, μὰ κανέννας δὲν μποροῦσε νὰ προφέρει τ' ὄνομά μου... Οἱ Ἕλληνες κυττώντας μας καθὼς περνούσαμε, ὕψωναν τὰ χέρια πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι καὶ φώναζαν : «Καλῶς ἦλθατε ἄρχοντες ! Καλὰ νὰ πᾶτε εἰς παλαιὰ Ἀθήνα» Κι' εἶχαν ὕψος τόσο ὑπερήφανο σὰ νὰ μᾶς ἔλεγαν : «Πηγαίνετε στὰ μνημεῖα τοῦ Φειδία καὶ τοῦ Ἴκτινου».

Μὲ τίς σύντομες τοῦτες περιγραφές, ὁ ἐπισκέπτης ποὺ στάθηκε γιὰ λίγο στὸ μικρὸ καφενεῖο, πλάι στὴν Ἱερά ὁδό, ξανάζησε ὅλη τὴ γοητεία τοῦ Ἀττικοῦ τοπίου ποὺ τὴν πιά ἔχει σβύσει. Μὰ ἡ ὥρα ἔχει προχωρήσει καὶ οἱ πεζεὶς ὑποχρεώσεις τῆς ζωῆς, μόλις ἀφήνουν λίγες στιγμὲς στὸν ἐπισκέπτη, γιὰ νὰ παρακολουθήσει τὰ βήματα τοῦ ξένου προσκυνητῆ, ὡς τὴ στιγμή ποὺ ἀφήνει τὸ ἔδαφος τῆς Ἀττικῆς.

Ὁ Σατωμπριάν, ὕστερα ἀπὸ τριήμερη παραμονὴ στὴν Ἀθήνα καὶ ἀφοῦ ἐπισκέφτηκε μερικὰ περὶχωρὰ τῆς, καθὼς καὶ τὸ Φάληρο καὶ τὸν Πειραιᾶ, ξεκίνησε γιὰ τὸ Λαύριο, προκειμένου νὰ περάσει μὲ πλοιάριο στὴν Κέα κι' ἀπὸ κεῖ στὴν Κωνσταντινούπολη, γιὰ νὰ προλάβει τὸ καράβι γιὰ τοὺς ἁγίους τόπους, ποὺ ἦταν ὁ τελικὸς σκοπὸς τοῦ ταξιδιοῦ του. Ἀπὸ τὴν περιγραφή του φαίνεται ὅτι προχώρησε βγαίνοντας ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, πρὸς τὸ βόρειο ἄκρο τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ στρίβοντας πρὸς τὰ μεσόγεια, ἄφησε ἀριστερὰ τοῦ τὴν Πεντέλης.

«Ἐκάμψαμε τὸ ὄρος Ὑμηττό, περνώντας ἀπὸ τὰ μεσημβρινὰ τῆς Πεντέλης. Ὑστερα κατεβαίνοντας πρὸς τὴ θάλασσα, μπήκαμε μέσα στὴν ἀλυσίδα τῶν βουνῶν τοῦ Λαυρίου; ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν κάποτε μεταλλεῖα ἀργύρου... Ὑπήρχαν μεταξύ τοῦ Φαλήρου καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Σουνίου, πολλὲς πόλεις καὶ κῶμες, ὅπως Ἀνάφλυστος, Ἀζηνία, Λαμπτραί, Ἀνάγυρος, Ἀλιμοὺς, Αἰξωνή κλπ. Ὁ Βέλερ καὶ ὁ Σάντλερ ἐπεχείρησαν ἐκδρομὲς, ἐλάχιστα καρποφόρες σ' αὐτοὺς τοὺς ἐγκαταλελειμμένους τόπους. Ὁ Λεσεβαλιέ διέσχισε τὴν ἴδια ἐρμηιά, ὅταν ἀποβιβάστηκε στὸ Σούνιο γιὰ ν' ἀλλοθίει στὴν Ἀθήνα».

Ὁ Ἀλιμοὺς, πατρίδα τοῦ Θουκυδίδου, ἢ Αἰξωνή, ποὺ φέρεται ὡς πατρίδα τοῦ στρατηγοῦ καὶ Πλατωνικοῦ Λάχη,* πλούσιοι δῆμοι ποὺ ἀνθούσαν ἄλλοτε καὶ πρόσφεραν πολλὰ στὴ ζωὴ τοῦ Ἀστεως, ἦταν πιά ἀφιλόξενοι ἐρμηῖες.

Ὁ Σατωμπριάν ὕστερα ἀπὸ σύντομη παραμονὴ στὴ Κερατιὰ, ὅπου προσεβλήθη ἀπὸ σφοδρὸ πυρετό, μικρῆς ὁμῶς διάρκειας, ἐπιβιβάστηκε στὸ πλοιάριον ποὺ τοῦστειλε ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ ὁ Φωβέλ καὶ ξεκίνησε γιὰ τὴν Κέα. Ἡ τελευταία ἐντύπωσή του ἀπὸ τὴ γῆ τῆς Ἀττικῆς ἦταν ἀπ' τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Σουνίου, ὅπου ἀποβιβάστηκε γιὰ λίγο. Κάτω ἀπὸ τοὺς δεκατέσσερις—ὅπως γράφει πάλλευκος κίονες Δωρικοῦ ρυθμοῦ, πέρασε ἀγρυπνος μιὰ ἐναστρη νύχτα, γεμάτη ἀπὸ τὴν εὐωδιὰ τῶν ἀγριόκεδρων καὶ τῶν φασκομηλιῶν, ποὺ ἀφθονούσαν γύρω, μὲ τὴ σκέψη ἀπορροφημένη ἀπὸ τὸ παλῆο μεγαλεῖο αὐτῶν τῶν τόπων ποὺ σκέπαζε τὴν ἠσιωπή.

Γ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

* Ἡ φράση τοῦ Λάχη, στὸν ὁμώνυμο διάλογο τοῦ Πλάτωνα, μὲ τὴν ὁποία ἀπαντᾷ στὴ δεικτικὴ εἰρωνία τοῦ Νικία φαίνεται νὰ τὸ ἐπιβεβαιώνει : «Οὐδὲν ἐρώ πρὸς ταῦτα, ἔχων εἰπεῖν, ἵνα μὴ με φῆς ὡς ἀληθῶς Αἰξωνεὶα εἶναι».

Η ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ

KENTRON THS EΘNIKHΣ KAI THΣ XPICTIANIKHΣ ΛATPEIAC

*Ὁ ἐπιχειρῶν νὰ μελετήσῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου τοῦ φέροντος ἐπὶ αἰῶνας τὸ ὄνομα Καισαριανή, ὀφείλει νὰ βαδίσῃ εἰς τὴν ἔρευνάν του ταύτην μετὰ προσοχῆς καὶ δεξιότητος ἠσκημένου ἰχνηλάτου, ἵνα ἐκ τῆς ἀχλύος, ἣτις ἐπεκάθησεν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων, τῶν μύθων καὶ τῶν παραδόσεων, πασῶν τῶν περιόδων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ προϊστορίας, δυνηθῆ νὰ ἀποκαθάρῃ καὶ ἀνασυνθέσῃ αὐτὸς τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἱστορικὴν συνέχειαν τοῦ τόπου.

Διότι ὁ μελετητῆς εὐρίσκει πρὸ αὐτοῦ ἐνδείξεις δυναμῆς νὰ ἀναγάγῃ αὐτὸν εἰς τοὺς χρόνους τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Ἀττικῆς καὶ ὑποχρεῶνται αὐτὸν νὰ ἀναζητήσῃ ἔκτοτε ἴσως τὴν ἐκεῖ ὑπαρξίν καὶ ἀνάπτυξιν σὺν τῷ χρόνῳ λατρευτικοῦ κέντρου λίαν σημαντικοῦ, ὅπερ ὑπὸ διαφόρους ὕψεις, ἀναλόγους πρὸς τὴν ἐκάστοτε ἱστορικὴν τοῦ ἔθνους μορφήν, ἤκμασε καθ' ὅλον τὸν ἱστορικὸν αὐτοῦ βίον.

Ὡς ἐκ τούτου, καθίσταται τὸ ἔργον τοῦ μελετητοῦ, πολυέδρον καὶ πολυμερὲς καὶ ἐκφεύγει τῶν στενῶν ὁρίων τῆς ξηρᾶς μνημειολογίας, ἣτις ὡς ἀσχολία ἐμπειρικὴ μᾶλλον, δύναται νὰ προσφέρῃ τμήματα αὐτοτελῶς μὲν ἀρτίως ἴσως ἐπεξεργασμένα, ἀλλὰ μὴ ἐπαρκῶς ἀρκούντα διὰ νὰ προσαρμοσθῶσι πρὸς ἄλληλα.

Ὁ μελετητῆς, ἀφοῦ συλλέξῃ ἅπαν τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν Καισαριανὴν ὑλικόν, κατατάξῃ δὲ καὶ ἐπισκοπήσῃ τοῦτο, διαπιστώνει, ὅτι εὐρίσκεται πρὸ κυκεῶνος ἀποτελουμένου ἐξ ἐρειπίων, μύθων, παραδόσεων, μαρτυριῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἐγγράφων καὶ ἀφθονίας μνημειολογικῶν νεωτέρων λογίων, ἀξίων πάντων, ἐὰν καθ' ἑαυτὰ ληφθῶσιν, ἀλλὰ μὴ δυναμένων νὰ ἀποτελέσωσιν ἐνιαῖον ὅλον, ἐὰν ἐπιχειρηθῆ ἢ αὐστηρὰ κατὰτάξις τῶν στοιχείων ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῶν ἀλληλουχίᾳ καὶ συναφείᾳ.

Ἐνεκα τούτου, ὡς πᾶς τις ἀντιλαμβάνεται, τὸ ἔργον τοῦ ἀναλαμβάνοντος νὰ συγκροτήσῃ τὸν μῖτον τῆς Ἀριάδνης, ἵνα καθοδηγήσῃ καὶ ἄλλους εἰς τὸν ἱστορικὸν λαβύρινθον τῆς Καισαριανῆς, οὐ μόνον δύσκολον εἶναι, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπισφαλές.

Ἐπειδὴ ὁμῶς ἐκ τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας εἶχεν ἰδιαιτέρως ἐφελκύσει τὴν προσοχήν μου ὁ τόπος οὗτος, καὶ ἐκ τῶν συχνῶν ἐπισκέψεών μου ἀπορίας μόνον καὶ προβλήματα πρὸς λύσιν ἀπεκόμιζον, ἐν ἔτει μὲν 1940ῳ ἐδημοσίευσά μικρὸν φυλλάδιον περὶ Καισαριανῆς χάριν τῶν ἐκδρομῶν¹, ἥδη δὲ προβαίνω εἰς ἐκτενεστέραν τοῦ θέματος ἀνάπτυξιν ἀφοῦ ἔλαβον ὑπ' ὄψιν, πλὴν τῶν μακροχρονίων ἐπὶ τῶν ὑφισταμένων προβλημάτων ἡμετέρων μελετῶν καὶ ἐρμηνευῶν καὶ τὰς ἐν τῷ μεταξύ γενομένας νεωτέρας ἐργασίας.

Ἡ ἰδιαιτέρα φύσις τοῦ πρὸς ἐξέτασιν ὑλικοῦ μοι ἐπέβαλε τὴν διαίρεσιν τῆς μελέτης εἰς δύο μεγάλα τμήματα, ἢ μᾶλλον εἰς δύο μεγάλας χρονικὰς περιόδους : τὴν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς πτώσεως τῆς ἐθνικῆς λατρείας καὶ τὴν ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τῆς χριστιανικῆς μέχρι σήμερον.

Τὸ μᾶλλον δυσεπίλυτον πρόβλημα ἀνάγεται εἰς τὸ πρῶτον μέρος· διότι καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ μνημεῖα εἶναι ἐλάχιστα καὶ διάσπαρτα τῆδε ἀκαίεσε, καὶ οἱ ἀποδιδόμενοι εἰς τὸν τόπον μῦθοι, μαρτυρίαι συγγραφέων καὶ αἱ παραδόσεις, ἀσθενεῖς καὶ ἐν πολλοῖς ἀναφεῖς· διὸ καὶ οἱ μέχρι τοῦδε ἀσχοληθέντες νεώτεροι ἐρευνῆται ἢ ἀπεσιώπησαν τὴν παλαιότεραν ταύτην, τὴν

1. Ἀνδρέου Ἀν. Παπαγιαννοπούλου—Παλαιῶν, Καισαριανῆ. Ἀθήναι 1940, σελ. 24, μετὰ ἑπτὰ εἰκότων.

καὶ σημαντικώτερον, περίοδον τοῦ τόπου, ἢ ἀνέπτυξαν δξυνοῦστατα μὲν καὶ ἀξιοθαύμαστα διὰ τὴν πλοκὴν των ἐρμηνευτικά κατασκευάσματα, ἀλλὰ δυσνόητα, πολὺπλοκα καὶ αὐθαίρετα, ἐπισκοπίσαντα ἔτι μᾶλλον τὰ πράγματα καὶ δυσχεράναντα, οὐκ ὀλίγον, τὸ ἔργον τοῦ συγχρόνου μελετητοῦ τῆς Καισαριανῆς.

ΘΕΣΙΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ

Ὅπως κάθε γωνία τῆς ἑλληνικῆς γῆς εἶναι δαψιλῶς προικισμένη μὲ τὴν ὄραιότητα τῆς φύσεως ὡς δώρου τοῦ δημιουργοῦ τοῦ σύμπαντος, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς ἐκπηγάζοντας μύθους καὶ θρύλους, οὓς ἡ ἑλληνικὴ δημιουργικὴ φαντασία ἔπλασε, καὶ διὰ τῶν ἀπαρμιλλῶν ἔργων τοῦ πνεύματος καὶ τῶν χειρῶν τοῦ ἀνθρώπου διεκόσμησεν, εἰς ἐρμηνεύειαν καὶ συμπλήρωσιν αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως, τὰ δὲ ἐξ ἐκάστης ἐποχῆς ἀπομείναντα ἐλάχιστα σχετικῶς ἐρείπια, ὡς γνήσια στοιχεῖα μορφῶν ζωῆς, μὲ τὴν ἀπόδοτον τῶν αἰῶνων ἔχουν καταστῆ παγκόσμια προσκνήματα, αὐτὸ τοῦτο σύμβολα πρὸς διδασκαλίαν, ἀναβρίπτισιν καὶ διαρκῆ ἀνανέωσιν συντελοῦσαν εἰς τὴν σταθερὰν πρόοδον τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, οὕτω καὶ ἡ εἰς τὰς δυτικὰς κλιτῆς τοῦ Ὑμηττοῦ κειμένη Καισαριανῆ, περὶ ἧς ἤδη ὁ λόγος, μᾶς προσφέρει ἀφθονον ὕλικόν, ἵνα διατρέξωμεν τὴν μακροαῖωνα ἑλληνικὴν παράδοσιν, ἀπὸ τὰ ἀπώτατα βάρθη τῆς ἀρχαιότητος, ἐν ἀδιακόπῳ σχεδὸν συνεχείᾳ, μέχρι σήμερον.

Ἐν πρώτοις, ἡ ἐπιβλητικὴ αὐτῆ κλιτῆς τοῦ Ὑμηττοῦ εἶχεν ἐφελεύσει τὴν θρησκευτικὴν λατρείαν ἀπὸ τῆς πρώτης, πιθανῶς, ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν Ἀττικὴν τὴν ἐποχὴν δηλαδὴ, τὴν ὁποῖαν λέγομεν συνήθως νεολιθικὴν, ὅτε τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ ὄπλα τοῦ ἀνθρώπου κατασκευάζοντο ἐκ λίθων, διότι τὰ μέταλλα καὶ πρὸ πάντων ὁ σίδηρος ἦσαν ἀκόμη ἄγνωστα. Οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι πανάρχαιοι κάτοικοι τῆς χώρας, οἱ προέλληνες, πιστεύεται, κατὰ τὰς νεωτέρας ἐρεῦνας, ὅτι ἦσαν οἱ λεγόμενοι Πελασγοί. Καὶ αὐτοί, φαίνεται, πρῶτοι ἐγνώρισαν τὸν τόπον, ὁ ὁποῖος φέρει τὸ ὄνομα Καισαριανῆ. Ἐνδειξιν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἀποτελεῖ ἡ εὐρεσις ἐνταῦθα λεπίδων καὶ τεμαχίων ὄψιανου λίθου, οὕτινος ἡ ἐμφάνισις ἔν τινι τόπῳ θεωρεῖται τεκμήριον τῆς νεολιθικῆς περιόδου. Οἱ ὄψιανοὶ οὗτοι ἀποκρίνται ἤδη εἰς τὸ Ἀνθρωπολογικὸν Μουσεῖον τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, εἰς τὴν «Αἰθουσαν Παλαιοντολογίας ἀνθρώπου καὶ Προϊστορικῶν», προθήκη 24ην, καὶ προέρχονται ἐκ τῆς συλλογῆς Γρηγορίου Μπουρνιά.

Εἰς τὸ πηγαῖον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον τρέχει ἀπὸ καταβολῆς τῆς γῆς εἶχον δοθῆ, ἤδη εἰς τὸ λυκανῆς τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου κοινωνικοῦ βίου, ὑπερφυσικαὶ καὶ θαυματουργοὶ λαματικά ἰδιότητες. Ἐπιστεύετο, ὅτι τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς αὐτῆς ἦτο γονιμοποιὸν καὶ ἠδύνατο νὰ καθιστᾷ γονίμως τὰς στείρας γυναῖκας.

Οὕτω, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ πηγαίου μὲ θαυματουργοὺς ἰδιότητας ὕδατος, ἐδημιουργήθη ἐνταῦθα ὁ πρῶτος λατρευτικὸς πυρῆν, ὅστις σὺν τῇ παρελεύσει τοῦ χρόνου, ἀναπτύχθει καὶ καταλλήλως διαφημισθεὶς, ἐξελίχθη εἰς λίαν ἀξιόλογον λατρευτικὸν κέντρον, ὅπερ ἤκμασε καθ' ἅπαντας τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

Ἐπίσης, κατὰ τὴν παμπαλαίαν ἐκείνην περίοδον, καθ' ἣν εἰς τὴν καθαρὰν δημιουργικὴν φαντασίαν τῶν πρωτοτόνων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος ἐξυφαίνετο τὸ Ἑλληνικὸν Πάνθεον καὶ παρ' αὐτὸ ἐπλάττετο ἀναρίθμητον πλῆθος ἡμιθέων καὶ ἡρώων, εἰς οὓς ἀπεδίδοντο διάφοροι ἡρωϊκαὶ πράξεις, αἱ ὁποῖαι κωδικοποιηθεῖσαι—τρόπον τινὰ—ἀπετέλεσαν τὸ πρῶτον, ἀνώνυμον δέ, ποιητικὸν μεγαλόεργον τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς δημιουργίας, τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν, ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν, τὰ μυθικὰ πρότυπα, δι' ὧν ὁ πρωτόγονος καὶ ἐν ἡμιαγρία καταστάσει ζῶν ἀνθρώπος, οἰοεὶ διὰ τοῦ παραδείγματος τῶν θεῶν καὶ τῶν ἐκπροσώπων αὐτῶν ἡμιθέων καὶ ἡρώων, ὡς ὑπὸ ἀγράφων θεοδιδάκτων νόμων χειραγωγούμενος, μετεπήδησεν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ἡμέρου βίου, ἐπιστεύθη, ὅτι εἰς τὴν κλιτῆν αὐτῆν τοῦ Ὑμηττοῦ, ὁ Κέφαλος ἐξελεθὼν εἰς κυνήγιον μετὰ τῆς συζύγου τοῦ Πρόκριδος, θυγατρὸς τοῦ Ἐρεχθέως, ἔρριψε τὸ ἀκόντιόν του κατ' αὐτῆς καὶ τὴν ἐφόνευσεν κατὰ λάθος, νομίσας ὅτι ἦτο θήραμα. Κριθεὶς δὲ ὁ Κέφαλος ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου διὰ τὸν ἀκούσιον αὐτὸν φόνον τῆς συζύγου του, κατεδικάσθη² καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ εἰς

2. Ἀπολλοδώρου, βιβλιοθ. III, 15, 1. «...Πρόκρις...ἦκεν εἰς Ἀθήνας, καὶ διαλλαγεῖσα Κεφάλῳ μετὰ τούτου παραγίνεται ἐπὶ θήραν ἣν γὰρ θηρευτικῆ διωκούσης δὲ αὐτῆς ἐν τῇ λόχημ ἀγνοήσας Κέφαλος ἀκοντίζει, καὶ τυχῶν ἀποκτείνει Πρόκριν. καὶ κριθεὶς ἐν Ἀρείῳ πάγῳ φυγὴν αἰδίων καταδικάζεται».

ἀειφυγίαν, ἐξορίαν δηλαδὴ ἐκ τῆς Ἀττικῆς. Καὶ μόνον πολὺ βραδύτερον, δύο ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ καταγόμενοι, ὁ Χαλκίνος καὶ ὁ Δαῖτος, ἀφοῦ μετέβησαν προηγουμένως εἰς τοὺς Δελφοὺς καὶ ἔλαβον χρησμὸν ἐκ τοῦ μαντείου, καὶ τῇ ὑποδείξει αὐτοῦ, προσέφερον θυσίαν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα κατὰ τὸ Ποικίλον ὄρος, εἰς τὴν θέσιν περίπου ἔνθα ἐγείρεται καὶ νῦν ἡ βυζαντικὴ μονὴ Δαφνίου, ἐπανήλθον εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Εἰς τὴν ἀφελῆ ταύτην διήγησιν τοῦ φόνου τῆς Πρόκριδος ὑπὸ τοῦ συζύγου τῆς Κεφάλου καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου καταδίκης τοῦ ἀκούσιου συζυγοκτόνου, εἰς ἀειφυγίαν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀπογόνων του, τίς δὲν ἀναγνωρίζει τὸ μυθικὸν πλάσμα ποιητικοῦ θεσμοῦ τῆς νομοθεσίας τῶν Ἀθηνῶν τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἐπιβαλλούσης εἰς τὸν ἀκούσιον φονέα τὴν ποινὴν τῆς ἰσοβίου ἐξορίας οὐ μόνον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπογόνων του, πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐθιμικῶς ἰσχύοντος δικαίου τῆς ἀντεκδικήσεως;

Τὴν τραγικὴν αὐτὴν συζυγοκτονίαν περιγράφων ὁ Λατίνος ποιητῆς Ὀβίδιος εἰς τὸ ἔργον του *Ars amatoria* (III, στ. 687—694), ἐπιλαμβάνεται τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐξυμνήσῃ τὸν τόπον τοῦ κυνηγίου—ὅστις ταυτίζεται πρὸς τὴν Καισαριανὴν—καὶ νὰ ἀφιερῶσιν εἰς τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ μερικὸς στίχους ἀξίους τῆς μεγάλῃς τοῦ Ὀβιδίου ποιητικῆς πνοῆς:

Est prope purpureos colles florentis Hymetti
Fons sacer, et viridi cespite mollis humus.
Silva nemus non alta facit, tegit arbutus herbam,
Ros maris, et lauri, nigraque myrtus olent,
Nec densae foliis buxi fragilesque myricae,
Nec tenues cytisi, cultaque pinus abest.
Lenibus impulsae zephyris auraque salubri,
Tot generum frondes herbaque summa tremunt.

Τῶν στίχων τούτων τοῦ Ὀβιδίου ἔχουν κατὰ καιροὺς ἐπιχειρηθῆ διάφοροι κατὰ λέξιν ἢ καὶ ἐλεύθεραι μεταφράσεις εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐκ τῆς λατινικῆς, ἐξ ὧν, ἡ παρατιθεμένη ἐνταῦθα, εἰς τὸν Ῥαγκαβὴν ἀποδιδομένη, ἔχει ἀρκετὴν ποιητικὴν χάριν:

«Πλησίον τῶν ἀνθοστεφῶν καὶ μειδιῶντων λόφων
τοῦ Ὑμηττοῦ, κρήνη ἱερὰ γλυκὺν προχέει ψόφον,
τὴν χλοερὰν τῆς πλύνουσα πρασίην παρυφῆν.
Ἄλσος πυκνὸν τὴν δρόσον του ἐπὶ τὸ νάμα χύνει
καὶ κύκλῳ του λιβανωτὶς καὶ δάφνη καὶ μυρσίνη,
εἰς τὰς μελίσσας δίδουσι τὸ μῦρόν των τροφήν.
Ἐκεῖ, ὑπὸ τῆς πίτυος τὸ φύλλωμα τὸ λάλον,
ὑπὸ τὴν πύξον τὴν πυκνήν, ἔρπει κρυφίως θάλλον
ὁ ταπεινόφρων κύτισσος εἰς θάμνους τρυφερούς.
Καὶ ὅταν πνέη ζέφυρος τοὺς κλώνας των ταράττων,
φρίσσει σιγὰ ἐξ ἠδονῆς τὸ νέον φύλλωμά των,
καὶ ψάλλει ῥῆμα μυστικὸν ὁ συμμιγῆς των θροῦς».

Καὶ αὐτὰ μὲν γνωρίζομεν ἐκ τῆς μυθολογίας καὶ τῶν παναρχαίων παραδόσεων περὶ τοῦ τόπου αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον οἱ νεώτεροι τοπογράφοι τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς ταυτίζουν πρὸς τι ἐν τῷ Ὑμηττῷ χωρίον καλούμενον «Κύλλου Πήρα», τοῦ ὁποῖου τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν ἰδιότητα τῆς ἐν αὐτῷ κρήνης νὰ καθιστᾷ γονίμως τὰς πινούσας ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτῆς στείρας γυναῖκας, μανθάνομεν ἐκ τῶν λεξικογράφων καὶ γραμματικῶν Ἡσυχίου³, Σουΐδα⁴, Φωτίου⁵, Ἡρωδιανῶ⁶ καὶ ἄλλων⁷.

3. Ἐν λ. «Κύλλου πήρα» ζητοῦσι διὰ τί τὸ πορνεῖον Κύλλου πήραν Ἀριστοφάνης εἴρηκεν ἐν Δράμασιν ἢ Κενταύρω «τὸ δὲ πορνεῖον Κύλλου πήρα». Ἔστι γὰρ χωρίον Ἀθήνησιν ἐπηρεαγὲς καὶ κρήνη ἀντι δὲ τοῦ πέραν πήραν ἔφη. Καὶ ἐν λ. «Κίλεια» εἶδος τι λαχάνου. ἢ ἀκανθαὶ τῶν ἐρίων, ἢ πηγὴ ἢ κρήνη ἢ ὄρος τῆς Ἀττικῆς χωρίον δασύ, ὅπερ διαφόρως προσαγορεύουσιν, οἱ μὲν Κάλλιον, οἱ δὲ Κυλίαν, ἄλλοι Κυλύπραν».

4. Ἐν λ. «Κυλλός» ὁ πεπηρωμένος... λέγεται καὶ Κύλλου Πήρα, τόπος οὗτω καλούμενος ἐν Ἀττικῇ, ἔστι δὲ κρήνη, ἀφ' ἧς τὰς στερίφας φασὶ πίνειν γυναῖκας, ἵνα συλλαμβάνωσι, καὶ ἀλλαχῶ ὁ αὐτός, «Κυλλοῦ Πήραν» ἢ Πήρα χωρίον πρὸς τῷ Ὑμηττῷ ἐν τῷ ἱερῷ Ἀφροδίτης, καὶ κρήνη, ἐξ ἧς αἱ πιούσαι εὐτοκοῦσιν καὶ αἱ ἄγονοι γόνιμοι γίνονται. Κρατῖνος δὲ ἐν Μαλθακοῖς Καλλίαν αὐτὴν φησιν, οἱ δὲ Κυλλουπήραν. Τάττεται δὲ ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν τὴν φύσιν βιαζομένων ἐξ ἐπιτεχνήσεως».

5. Ἐν λ. «Κυλλοῦ πήραν» ἐπαναλαμβάνει, σχεδὸν ἐπὶ λέξει, τὰ αὐτὰ πρὸς τὸν Σουΐδαν, λέγει δὲ

Περὶ δὲ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τοῦ τόπου τούτου καὶ τῆς ἀλληλουχίας τῶν ἐποχῶν, αἱ ὁποῖαι ἀντιπροσωπεύονται ἐν αὐτῷ, μᾶς διδάσκουν τὰ σφραγισμένα ἐρείπια καὶ μνημεῖα.

Οἱ ὑποστηρίζοντες τὸν ταυτισμὸν τῆς ἀρχαίας Κύλλου ἢ Κυλλοῦ Πήρας, ἢ Καλλιείας, πρὸς τὴν Καισαριανήν, ἤχθησαν εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐκ τῶν ἐξῆς λόγων: 1) Τὸ ὄνομα Κύλλου Πήρα—τὸ ὁποῖον σημαίνει σακκίδιον ἢ βαλάντιον, σακκοῦλα τοῦ χωλοῦ—χαρκτηρίζει, ὡς νομίζουν, τὴν φύσιν τοῦ χωρίου, ὅπερ ἐκ στενῆς εἰσόδου εὐρύνεται καὶ σχηματίζει ἡμικύκλιον ὅμοιον πρὸς πῆραν (σάκκον). 2) Διειρηθῆναι μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων παραδόσεις, καθ' ἣν τὸ ὕδωρ τῆς Καισαριανῆς, ὡς ἄλλοτε τὸ τῆς Κύλλου Πήρας, ἔπινον αἱ στείραι γυναῖκες διὰ τὴν καταστάσιν γόνιμοι. 3) Ἀναγνωρίζουν ποιάν τινα ὁμοιότητα τοῦ ἀρχαίου τοπωνυμίου—Κύλλου Πήρα—πρὸς τὸ γῆν ὄνομα τῆς ΒΑ καὶ ἐγγύτατα τῆς Καισαριανῆς (εἰς ἀπόστασιν 1/4 τῆς ὥρας) μικρᾶς πηγῆς Καλλοπούλας ἢ Γαλοπούλας καλουμένης, ἧς τὸ ὕδωρ λέγεται «συντελεστικὸν πάντοτε εἰς εὐτεκνίαν», καὶ αὐτοῦ ἕκαστος συνεχῶς χρῆσιν αἱ Ἀττιδῆδες. Κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν τῆς πανηγύρεως ἀπεσύροντο ἐκεῖ μετὰ μεσημβρίαν, κατὰ πατροπαράδοτον ἔθιμον, εἰς νεωτέρους χρόνους, μόναι αἱ γυναῖκες τιμητικὴν δὲ θέσιν ἔχουσαι αἱ μελλόνυμφοι καὶ αἱ νεόνυμφοι ἤδον ὠρισμένον ἄσμα, μὴ περισωθέν, οὕτινος ἡ ἐπιφθόσος ἦτο:

Τῆς Καλλοπούλας τὸ νερὸ λένε πῶς ἔχει βδέλλαις
μὰ κείνο βδέλλαις δὲν ἔχει μὲν ὁμορφες κοπέλλαις.

Ἐτέρα πηγὴ ἐπίσης ὑπάρχει ἐν τῷ μικρῷ ἐκκλησιδίῳ τῆς Ἀναλήψεως, εἰς ἀπόστασιν 200 περίπου μέτρων ἀνωθεν τῆς Καισαριανῆς, τὸ «Ἁγίασμα», εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς πιστεύεται, ἀπαξ τοῦ ἔτους, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεως, τεσσαρακοστὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, περιστερὰ ἐξ ὕψους κατερχομένη ταράσσει τὸ ὕδωρ διὰ τυναγμοῦ τῶν πετρῶν τῆς καὶ ὅστις, κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρῶτος νερὸ διὰ τὴν πῆρην ἢ διὰ τὴν πλύνη πᾶσιν μέρους τοῦ σώματός του, θεραπεύεται (Προβλ. καὶ τὸ διήγημα «Καισαριανή» τοῦ Παπαδιαμάντη).

Διὰ τοῦτο τινὲς τῶν νεωτέρων ὑπεστήριξαν, ὅτι ἡ Κύλλου Πήρα δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ Καισαριανή, ἀλλὰ ἡ πλησίον αὐτῆς πηγὴ Καλλοπούλα.

Ὁ δὲ μακαρίτης Ἰωάννης Σβορώνος, ὁ διακρινόμενος διὰ τὸ τολμηρὸν τῶν ὑποθέσεων αὐτοῦ, ἐξέφρασε τὴν εἰκασίαν, ὅτι Πήρα πρέπει ἴσως νὰ γραφῆ, οὐχὶ μὲ Η, ἀλλὰ μὲ ΕΙ, ἐκ τοῦ πειράω, πείρα, ὅπερ σημαίνει τὴν κατὰ τῆς τιμῆς γυναικὸς ἀπόπειραν (ὡς τὸ λατινικὸν tentare) ἢ ἐπίθεσιν. Ἐκεῖθεν δὲ ὑπεστήριξεν ὁ Σβορώνος, ὅτι ἡ Καλλοπούλα εἶναι ὁ μόνος τόπος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἠμφαιστος καλούμενος, διότι εἰς αὐτὸν ἀναφέρει τὴν παρὰ Ψευδερατοσθένει (Ἀστροθεσίαι ἠφιδίων 13) μαρτυρίαν τοῦ Ἐδριπίδου, καθ' ἣν, ὁ ἠμφαιστος ἐραστὴς τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς ἐπεθύμησε νὰ συνέλθῃ μετ' αὐτῆς, τῆς δὲ θεᾶς ἀποστρεφόμενης αὐτὸν καὶ προασπιζούσης τὴν παρθενίαν, ἀπῆλθε καὶ ἐκρύβη εἰς τινὰ τόπον τῆς Ἀττικῆς, ὁ ὁποῖος λέγεται, ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐκλήθη ἠμφαιστος. Οὗτος ἔχων τὴν γνώμην ὅτι θὰ καταβάλλῃ ταύτην διὰ τῆς βίας ἐπετέθη κατ' αὐτῆς, ἀλλ' ἡ θεὰ ἐπληξεν αὐτὸν διὰ τοῦ δόρατος, ἐκεῖνος δὲ πληγείς «...ἀφῆκε τὴν ἐπιθυμίαν, φερομένης εἰς τὴν γῆν τῆς σπορᾶς, ἐξ ἧς γεγενῆσθαι λέγουσι παῖδα, ὃς ἐκ τούτου Ἐριχθόνιος ἐκλήθη». Τὴν Καλλοπούλα λοιπὸν θεωρεῖ ὁ Σβορώνος ὡς τὸν μόνον τόπον τῆς Ἀττικῆς, ἐνθα ὁ ἠμφαιστος ἐπεχείρησε τὴν ἄνω ἐρωτικὴν, κατὰ τῆς Ἀθηνᾶς πρᾶξιν καὶ ὅτι ἐκάλουν τὸν τόπον διὰ τοῦτο Κυλλοῦ πείραν ἦτοι, τόπον εἰς τὸν ὁποῖον ὁ χωλὸς ἠμφαιστος ἐπετέθη κατὰ τῆς Ἀθηνᾶς ἐρωτικῶς (ΔΕΝΑ, τ. 18, 1916—17, σ. 45).

Ἐκ δὲ τῶν περισωθέντων ἀρχαίων ἐρειπίων εἰς τὴν Καισαριανήν, στοιχεῖα ἀποτελοῦντα σοβαρὰ καὶ θετικὰς λατρευτικὰς ἐνδείξεις, εἶναι τὰ ἐξῆς τρία.

1) Ἡ ἀρχαῖκὴ μαρμαρίνη κεφαλὴ κριοῦ, ἐκ τοῦ στόματος τῆς ὁποίας ἔρρεε τὸ ὕδωρ τῆς ἔξω τοῦ περιβόλου τῆς μονῆς, ΝΑ τῆς ἐκκλησίας κρήνης. 2) Μαρμαρίνον ἀνάγλυφον

ἀλλαχοῦ τὰ ἐξῆς, ἐν λ. «Κίλλεια» πρὸς τῷ Ὑμητῷ δασὺ οἱ δὲ κρήνην, Καλλίστρατος δέ, ἄγριον λάχανον τραχύ· Εὐφρόνιος δὲ τὰ ἀκανθώδη τῶν ἐρίων».

6. Περὶ μνήρους λέξεως, σ. 1116: «Κάλλος· τὰ εἰς ος λήγοντα δισύλλαβα βαρύτερα ἔχοντα δισσὸν τὸ λ οὐ θέλει εἶναι οὐδέτερα· ὕλλος (διορθοῦται Κύλλος) τὸ κύριον, οὐ μέμνηται καὶ Ἀριστοφάνους καὶ Κρατίνου ἐν Μαλθακοῖς».

7. Pargemio-graphi Graeci, E.L. Leutsch—F. G. Schneidewin, τ. I, 1839, σ. 427: «Κύλλου πῆραν» κυλλοῦς Ἀττικοὶ καὶ ἐπὶ τῶν ποδῶν καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν ὁμοίως λέγουσιν· οἱ δὲ Κύλλου φασι βαρυτόνως ἐπὶ τῶν τῆν φύσιν βιαζομένων ἐξ ἐπιτεχνήσεως. Ἔστι δὲ τόπος ἐν Ἀττικῇ Κύλλου πῆρα, ἐν τῷ καὶ κρήνη. Πίνουσαι δὲ ἐξ αὐτῆς αἱ στείραι συλλαμβάνουσι».

παριστάνον καθήμενην θεάν, τὴν Ῥεάν ἢ Κυβέλην, τὴν Μητέρα τῶν θεῶν, ἐντετοιχισμένην παρὰ τὴν προμνημονευθεῖσαν κρήνην, καὶ 3) Μαρμαρίνη στήλη ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς μονῆς, φέρουσα ἐπιγραφὴν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, κεχαραγμένην ἐπὶ τῆς προσθίας καὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τῆς στήλης, ἀναγράφουσα δὲ γενεαλογικὸν πίνακα διαφόρων ἱερέων, δαδούχων, ἱεροκηρύκων, ἱεροφαντῶν κ.λ. ἀξιωματοῦχων τῆς ἐλευσινιακῆς λατρείας⁸:

(Πλευρὰ Α)

[ταύτης καὶ Θεμιστοκλέ] οὺς τ[οῦ Λεωνίδου] δαδούχου [τοῦ Θεμιστοκλέως]. Θεμιστοκλέους κ[αὶ - - -] 5 τῆς Πραξαγόρου Πραξαγόρας δαδούχου. τούτου καὶ Βάσσης τῆς Νινυρείνου ἱεροκήρυκος θυγ. Φιλίστη. 10 ταύτης καὶ Δημοστράτου Σώσπιδος δαδούχου τοῦ Πραξαγόρου. Πραξαγόρος καὶ Ξεναγόρου Ξεναγόρας τούτου καὶ Ἐρμιπίδου 15 Διονυσία. Διονυσίας καὶ Ἐργίου τοῦ Ἐργίου Ξεναγόρας. Ξεναγόρου καὶ Ἀριστοφανεῖας τῆς Βικτωρεῖ- 20 νου Ἰεροφάντης. (κενόν).

(Πλευρὰ Β)

[- - - - - Σ]ῶσπ[ιν] [τὸν δαδουχίσαντ]τα. [τούτου καὶ Φιλί]ππης τῆς Δ[. .] [περ' 12] ἐξηγητῶν 25 [Δημόστρατος.] τούτου καὶ [Φιλίστης τ]ῆς δαδούχου θυ(γατρὸς) [Πρα]ξαγόρου Προξαγόρη. ταύτης καὶ Ξεναγόρου Ξεναγόρας τοῦ Πυθίου ἱερε- 30 ῦς. Ξεναγόρου καὶ Ἐρμιπίδου Ἀθηνᾶς ἱερείας γε(νομένης) Διονυσία Δήμητρος ὕστερον ἱερεία. ου 35 ταύτης καὶ Ἐργίου τοῦ Ἐργίου Ξεναγόρας πατήρ τοῦ Ἰεροφάντου. (κενόν).

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη συνάγεται ἐκ ἐχαράχθη κατὰ τὸν 4ον μ. Χρ. αἰῶνα, εἰκάζεται δὲ ἐκ ταύτης, ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχεν ἐκεῖ, πιθανῶς, ἱερὸν τῆς Δήμητρος καὶ οὐχὶ τῆς Ἀφροδίτης, ὡς ἠθρῶς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Σουΐδα.

Δυστυχῶς ὅμως καὶ ἡ εἰκασία αὕτη δὲν εἶναι, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, ἀπολύτως ἀσφαλῆς, διότι δὲν γίνεται δεκτὴ μνεία τούτου ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, οὐδὲ εἶναι γνωστὸν ἐὰν αὕτη εὐρέθῃ ἀρχῆθεν κατὰ χώραν, ἢ μετεκομίσθη ἄλλοθεν.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης λαβὼν ἀφορμὴν ὁ Ἰωάννης Σβορώνος ἀφῆκεν ἐλευθέραν τὴν φαντασίαν αὐτοῦ καὶ ἀνήγειρεν ἀξιοθαύμαστον ὄντως καὶ μεγαλοπρεπὲς ἐρμηνευτικὸν οἰκοδόμημα, ἀναπόδεικτον ὅμως, ἀστήρικτον καὶ αὐθαίρετον (ΔΕΝΑ, τ. 18, 1916-17, σ. 43). Λέγει δηλαδὴ οὗτος, ὅτι «..ἡ Καισαριανὴ εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη τῆς Ἀττικῆς Ἐλευσίς, Σαισαρία καλουμένη ἀπὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ τῶν μυστηρίων ἱεροφάντου Κελεοῦ Σαισάρως, καὶ δὴ αὐτὸ τοῦτο τὸ πολυθρύλητον καὶ εἰς μάτην μέχρι τοῦδε ζητούμενον τέταρτον τὸν ἀριθμὸν, πρῶτον ὅμως τὴν ἀρχαιότητα, κέντρον τῆς ἐν Ἀττικῇ μυστικῆς λατρείας, ἦτοι τὸ Φ λ υ ἦ σ ι τ ε λ ε σ τ ἦ ρ ι ο ν τοῦ παναρχαίου Ἰθαγενοῦς Ἀττικοῦ γένους τῶν θεολόγων Λυκομιδῶν, δηλαδὴ τοῦ παρακειμένου τῇ Καισαριανῇ δήμου τῶν Φλυέων, τελεστήριον, ὅπερ καὶ κλίσιον τῶν Λυκομιδῶν καλούμενον, θανατίζεται διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῷ λατρεῖων θεῶν παναρχαίων, ὡς ἡ Μεγάλη θεὸς Γῆ, Δημήτηρ Ἀνησιδώρα. Κόρη Περσεφόνη κ.τ.λ.».

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἀρχαίων μνημείων τῶν ἱστορικῶν χρόνων, καὶ τῶν ἐν ἀρχῇ σημειωθέντων ὁψιανῶν, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀρχαιοτάτης ἐγκατοικήσεως τῆς

8. Τὸ κείμενον τῆς πλευρᾶς Α ἀντεγράφη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Chandler καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Boeckh ἐν CIG 385. Ἐκτοτε ἀνεδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ K. Πιττάκη, ἐν ΑΕφ. 1840, σ. 297-299, W. Dittenberger, ἐν IG III 1283 καὶ ὑπὸ J. Kirchner, ἐν IG II², 2342, παραθεσαντος καὶ τὸ κείμενον τῆς πλευρᾶς Β.

περιφέρειας, εξέχουσαν θέσιν κατέχουν τὰ ἀνευρεθέντα τῷ 1927 εἰς ἐνεργηθείσας ἀνασκαφάς, δλίγον ἄνωθεν ὁ τῆς Καισαριανῆς, καθ' ἧς ἀνευρέθησαν διάφορα ἀρχαῖα ἀντικείμενα μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τεμάχια πηλίνων ἀγγείων ἐνεπίγραφα, περὶ τὰ 22, ἀναγόμενα ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν ἐπ' αὐτῶν γραμμάτων, εἰς τὰ μέσα τοῦ 8ου π. Χρ. αἰῶνος (Carl W. Blegen AJA, 1934 σ. 10-28, εἰκ. 1-10 πίν. 1-3).

Ἐπίσης ὑπάρχουν πολλαχοῦ τῆς μονῆς ἐντειτοιχισμένα ἢ ἀπερριμμένα τῆδε κάκεισε διάφορα τεμάχια μαρμάρων μετ' ἀναγλύφων κοσμημάτων, κιονόκρανα ἰωνικοῦ ὀρθοῦ κ.τ.τ., ἀποτελοῦντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἐνὸς ἢ περισσοτέρων ναῶν καὶ ἄλλων προχριστιανικῶν κτισμάτων. Καὶ ἐπιτύμβια μνημεῖα, ὧν δύο κιονίσκοι μαρμαρίνοι ἐνεπίγραφοι⁹, καὶ ἄλλα προχριστιανικὰ ερεῖπια σφίζονται πολλαχοῦ τῆς ἀρχαίας ταύτης περιοχῆς.

ΙΔΡΥΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΜΟΝΗΣ

Καὶ τῆς παλαιοχριστιανικῆς λεγομένης περιόδου ὑπάρχουν μαρμάρινα λείψανα, ὑποδεικνύοντα, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἐκεῖ ὑπάρχοντος ἀρχαίου ναοῦ —τῆς Ἀφροδίτης, ἢ τῆς Δήμητρος, ἢ τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν, ἢ ἄλλης τινὸς θεότητος—εἰς πρωίμους χριστιανικοὺς χρόνους, ἰδρύθη εὐκτιήριός τις οἶκος ἢ μεγαλυτέρα ἐκκλησία, σχήματος πιθανῶς βασιλικῆς.

Ἐπὶ τῶν θεμελίων δ' ἐκείνης, ἴσως, καὶ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν αὐτῆς τε —τῆς παλαιοχριστιανικῆς ἐκκλησίας—καὶ τοῦ ἀρχαίου ἐθνικοῦ ναοῦ, ἀνηγέρθη, κατὰ τὸν 10ον ἢ τὸν 11ον αἰῶνα τὸ σφζόμενον καὶ νῦν καθολικὸν τῆς μονῆς Καισαριανῆς, τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου. Πλὴν τοῦ καθολικοῦ, τὴν μονὴν ἀπετέλουν τὸ ἐναντι τῆς δυτικῆς αὐτοῦ πλευρᾶς κείμενον ἐστιατόριον, ὁ ΝΑ ὑπάρχων λουτρῶν ἢ ἀγίασμα καὶ τὰ πρὸς νότον κελλῖα, ὧν σφίζονται τὰ ερεῖπια.

Ὁ κυρίως ναὸς, σταυροειδῆς ἐγγεγραμμένος, μετὰ ὀκταγώνου τρούλλου βαίνοντος ἐπὶ τεσσάρων κίωνων, ὧν τὰ ἰωνικὰ κιονόκρανα προέρχονται ἐξ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ναοῦ, ἀνάγεται—ὡς ἐλέχθη—εἰς τὸν 10ον ἢ 11ον αἰῶνα, ὁ δὲ κατὰ τὴν δυτικὴν αὐτοῦ πλευρὰν προσκεκολλημένος νάρθηξ, στεγαζόμενος καὶ οὗτος ἐν τῷ μέσῳ διὰ μικροτέρου τρούλλου εἶναι μεταγενέστερος τοῦ ἀρχικοῦ κτίσματος, ἔτι δὲ μεταγενέστερον εἶναι τὸ κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ κυρίως ναοῦ εὐρισκόμενον παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου.

Ἐξωτερικῶς ὁ κυρίως ναὸς ἔχει κατασκευασθῆ ἔκ πύρων λίθων λίαν ἐπιμελῶς εἰργασμένων, ἐφ' ὧν ἐπιτίθενται καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας ἐκάστου πλευρᾶς κομψῶς ἡμοσμέναι πλίνθοι, ἐνῶ ὁ νάρθηξ, τὸ παρεκκλήσιον καὶ τὸ κωδωνοστάσιον ἔχουν οἰκοδομηθῆ ἔκ παντοίων λίθων ἄνευ κομψότητός τινος καὶ προσοχῆς περὶ τὴν ἐκτέλεσιν, ἀμελέστερον.

Τούναντιον, οἱ ἐσωτερικοὶ τοῖχοι τοῦ τε κυρίως ναοῦ καὶ τοῦ νάρθηκος καλύπτονται πανταχοῦ ἔκ θαυμασίων τοιχογραφιῶν, ἐξ ὧν αἱ μὲν τοῦ πρώτου ὑποτίθεται ὅτι ἐξωγραφῆθησαν κατὰ τὰ μέσα τῆς 16ης ἐκ., αἱ δὲ τοῦ νάρθηκος ἐπερατώθησαν τῷ 1682 καὶ εἶναι ἔργα τοῦ ἐκ Πελοποννήσου ἀγιογράφου Ἰωάννου Ὑπάτου, ὡς ἀναφέρει τετραστίχος ἐπιγραφή γεγραμμένη διὰ μελανῶν γραμμάτων ἐπὶ λευκοῦ πεδίου ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς ἐσωτερικῆς δυτικῆς ὀψείας τοῦ νάρθηκος, ὑπερθεῖν τῆς κυρίας τοῦ ναοῦ εισόδου, ἔχουσα ὡς ἐξῆς:

† Ἰσθόρηται ὁ πρόναος οὗτος ἦτοι νάρθηξ διὰ δαπάνης τῶν προσδραμόντων τῇ μονῇ φόβῳ λοιμοῦ τῇ | κραταιᾷ χειρὶ τῆς παννυήτου Τριάδος καὶ σκέπη τῆς μακαρίας Παρθένου, οἷτινες εἰσὶν, ὁ εὐγενῆς καὶ λογιώτατος | Μπενιζέλος, υἱὸς Ἰωάννου, ἅμα ταῖς εὐγενεῖσιν ἀδελφαῖς καὶ τῇ τεκούσῃ καὶ τῇ λοιπῇ αὐτοῦ συνοδίᾳ, ἐπὶ ἡγουμένου | Ἰεροθέου τοῦ σοφωτάτου ἱερομονάχου, διὰ χειρὸς δὲ Ἰωάννου Ὑπάτου τοῦ ἐκ Πελοποννήσου, ἔτει ,αχπβ' (=1682) μηνὶ ἀγούστῳ Κῆ (=20).

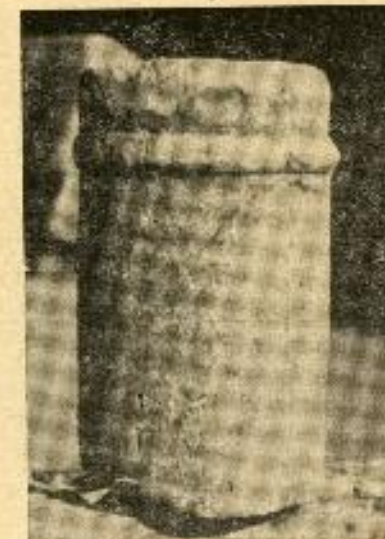
Ἡ διάταξις τῶν ἀγιογραφιῶν ἐν τῷ κυρίως ναῷ ἔχει ὡς ἐξῆς: Ἐπὶ τοῦ τρούλλου, ἄνω μὲν ὁ Παντοκράτωρ καὶ κάτωθεν αὐτοῦ ὁ Χορὸς τῶν Ἀγγέλων, ἢ Θεοτόκος καὶ ὁ Ἰωάννης, τὸ Τριμορφον καὶ ἡ Ἐτοιμασία. Εἰς τρίτην ζώνην οἱ Προφῆται Σολομών, Ἰερειάς, Ἀββα-

9. Τὰ ἐνεπίγραφα ταῦτα θραύσματα πηλίνων ἀναθηματικῶν ἀγγείων τῶν γεωμετρικῶν χρόνων, εὐρέθησαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ὑμητιοῦ καί, πιθανῶς, ὑποδεικνύουσιν τὴν θέσιν ἐνὸς τῶν ὑπὸ Πανσανίου (Α', 32,2) μνημονευομένων ἐν Ὑμητιῷ βωμῶν τοῦ Ὀμβρίου Διὸς καὶ Ἀπόλλωνος Προοψίου, ἢ μᾶλλον τοῦ ἀγάλματος τοῦ δεσπόζοντος τοῦ ὄρους, Διὸς Ὑμητιοῦ: «ἐν Ὑμητιῷ δὲ ἀγαλμὰ ἐστὶν Ὑμητιοῦ Διὸς, βωμοὶ δὲ καὶ Ὀμβρίου Διὸς καὶ Ἀπόλλωνός εἰσι Προοψίου».

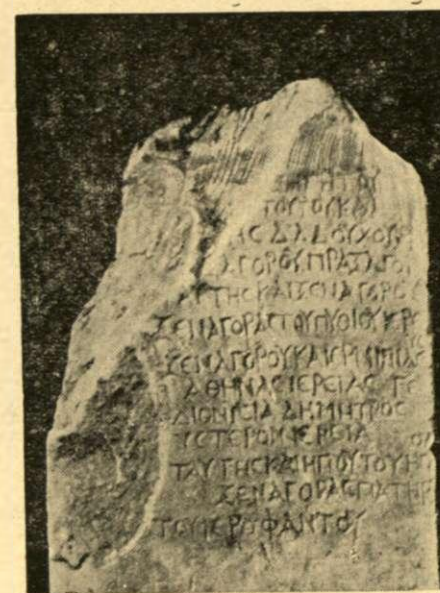
10. Ὁ ἐν εἰκόνι 2 παρατιθέμενος φέρει τὴν ἐπιγραφὴν: «Σωσικρατεία | Σώτωνος | Πλαταϊκῆ, | Φιλίνου | τοῦ Μενεκράτου Παιωνίας | Γυνῆ», καὶ ἕτερος: «Λαιλία Ῥωμαία | γυνῆ | Πύρρου Νεαπολίτου» («Πολέμων», τ. Δ', 1949-51, Σύμμεικτα σ. 8).

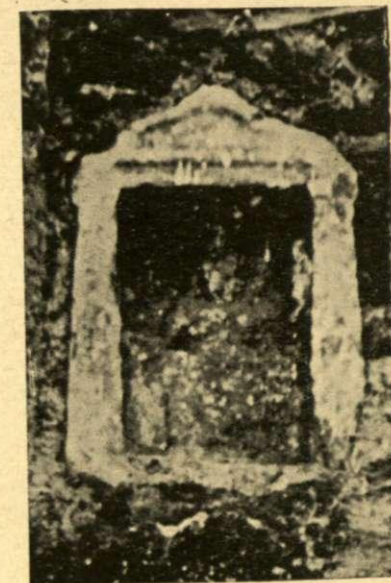
Εἰκ. 1. Ἡ κρήνη μετὰ τῆς κριοῦ κεφαλῆς.

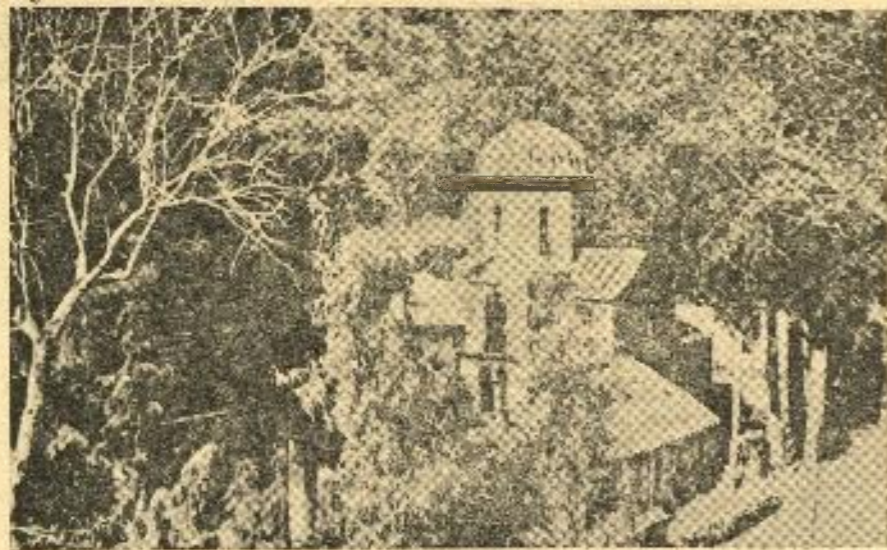
Εἰκ. 2. Ὁ ἐπιτύμβιος κιονίσκος τῆς Σωσικρατείας.

Εἰκ. 3. Ἡ πλευρὰ Β τῆς ὤμοι-κῶν χρόνων ἐπιγραφῆς.

Εἰκ. 4. Μαρμαρίνον ἀνάγλυφον τῆς Ῥέας ἢ Κυβέλης.

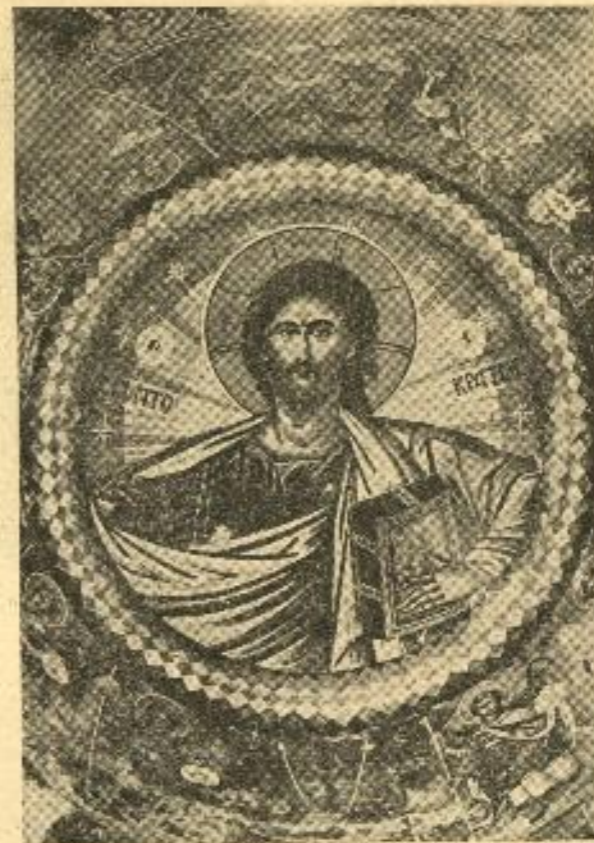
Εικ. 5. Γενική άποψις τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς.

Εικ. 6. Ἡ εἰσοδος τοῦ καθολικοῦ μετὰ τοῦ κωδωνοστασίου καὶ τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου.

Εικ. 7. Ἡ ἀνατολική ὄψις τοῦ καθολικοῦ ὁ τροῦλλος μετὰ τῆς κόγχης τοῦ ἱεροῦ.

Εικ. 8. Ὁ Παντοκράτωρ.

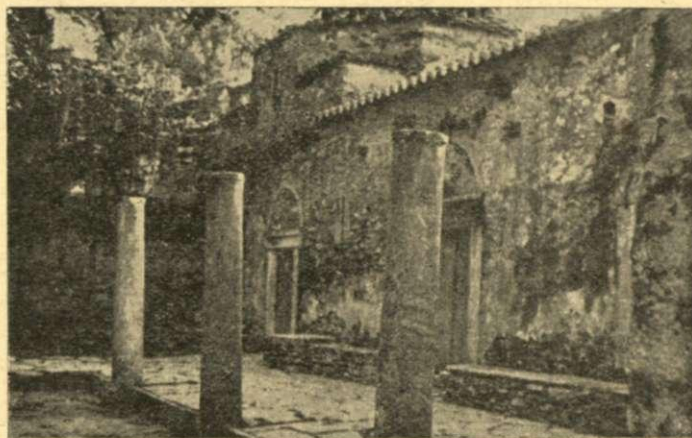
Εικ. 9. Οἱ Ἅγιοι Μάρκος ὁ Ἀθηναῖος, Ἀθανάσιος ἐν τῷ Ἄθῳ, Λεόντιος ὁ ἐν Ἀχαΐᾳ καὶ Ἀκάκιος.

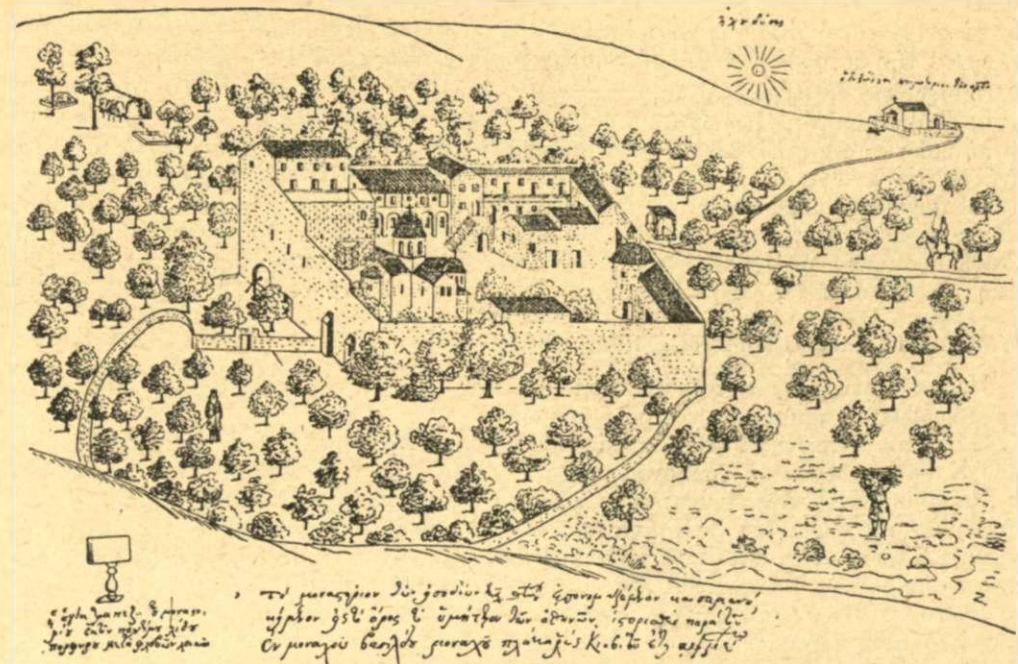
Εἰκ. 10. Τοιχογραφία ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ νάρθηκος.

Εἰκ. 11. Ἡ ἐπιγραφή τῆς εἰκονογραφήσεως τοῦ νάρθηκος.

Εἰκ. 12. Ἡ τράπεζα καὶ ἡ ἐσotία τῆς μονῆς.

Εἰκὼν 13.—Γενικὴ ἀποψὶς τῆς μονῆς Καισαριανῆς μετὰ τοῦ πέριξ αὐτῆς χώρου, ὡς εἶχε κατὰ τὸ 1745, κατὰ σχεδιάσμα τοῦ Ῥώσου μοναχοῦ Βασιλείου Πλάκα Κιοβίτου, Βάρσκυ.

κούμ, Ἡλίας, Ἡσαίας, Δανιὴλ, Μωϋσῆς, Δαυὶδ. Εἰς τὰ σφαιρικά τρίγωνα παρίστανται οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταί. Ἐν τῷ ἄνω διαζώματι ὁ ναὸς φέρει τὸν κύκλον τῶν μεγάλων ἑορτῶν ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς κόγχης τοῦ ἱεροῦ καὶ περατούμενον πάλιν εἰς τὴν βορειάν πλευράν, κατὰ τὴν ἐξῆς ἀλληλουχίαν: Γέννησις, Ὑπαπαντή, Βάπτισις, Μεταμόρφωσις, Ἐγερσις τοῦ Λαζάρου, Βαΐοφόρος, Μυστικὸς Δεῖπνος, ἡ εἰς Ἄδου Κάθοδος, Ἄγγελος φανείς ταῖς Μυροφόροις, Ψηλάφῃσις τοῦ Θωμᾶ, Ἀνάληψις, Πεντηκοστή. Ἐντὸς μικρῶν κύκλων προτομαὶ Προφητῶν. Ἐν τῇ κόγχῃ τοῦ ἱεροῦ ἄνω ἡ Πλατυτέρα ἐν μέσῳ τῶν Ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ. Ὑπὸ ταύτην, εἰς ἑτέραν ζώνην, ἡ Θεία Λειτουργία, εἰς ἄλλην ζώνην «Λάβετε φάγετε τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες...», καὶ κάτωθεν αὐτοῦ, οἱ Ἱεράρχαι, Ἀθανάσιος καὶ Χρυσόστομος, Βασίλειος καὶ Γρηγόριος καὶ ἐν μέσῳ τὰ σύμβολα τοῦ Πάθους μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς Ἰ(ησοῦ)ς Χ(ριστοῦ)ς Ν(ι)κᾶ.

Εἰς δὲ τὸν νάρθηκα παρίστανται, ἐπὶ μὲν τοῦ τρουλλοῦ, ἐν μέσῳ ἡ Ἁγία Τριάς, εἰς δευτέραν ζώνην ἡ Θεοτόκος, ἡ Ἐτοιμασία, ὁ Ἰωάννης καὶ Τετραμόρφον καὶ κάτωθεν αὐτῆς δώδεκα Προφῆται. Εἰς δὲ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ νάρθηκος παρίστανται αἱ συνθέσεις: πρὸς τὸ βόρειον μὲν τμήμα, ἡ Ῥίζα Ἰεσοῦ καὶ αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν Θεοτόκον καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου παραστάσεις, πρὸς δὲ τὸ νότιον, παραβολαί, ὡς ἡ τοῦ Κόκκου Σινάπεως, ἡ τοῦ Περόντος εἰς τοὺς ληστὰς, ἡ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου, ἡ παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου, ἀνθρώπου πλουσίου οὐτινος εὐφρόνησεν ἡ χώρα, ἡ παραβολὴ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου καὶ ἡ τοῦ Σπόρου. Εἰς ἑτέραν δὲ ζώνην κάτωθεν τῶν συνθέσεων, ἅγιοι καὶ ὄσιοι, ὡς ὁ Ἁγ. Σάββας, Ἰωάννης τῆς κλήμακος, Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, Θεοδόσιος ὁ Κοινοβιάρχης, Μάξιμος ὁ ὁμολογητής, Μάρκος ὁ Ἀθηναῖος, Ἀθανάσιος ὁ ἐν τῷ Ἄθῳ, Λεόντιος ὁ ἐν Ἀχαΐα καὶ Ἀκάκιος, ἀριστερὰ δὲ τῷ εἰσερχομένῳ, Εὐφρόσυνος, Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος, Νεῖλος, Ἀρσένιος, Ἱερόθεος, Εὐθύμιος, Ἀντώνιος.

Ἐκατέρωθεν τῆς θύρας τῆς εἰσόδου, ἐσωτερικῶς παρίστανται, δεξιὰ μὲν τῷ εἰσερχομένῳ, ὁ Ἀββᾶς Ζωσιμᾶς, ἀριστερὰ δὲ, ἡ Ὁσία Μαρία ἡ Αἰγυπτία ὑπερθεν τῆς θύρας ἡ ἀνωτέρω, ἐν σ. 130, ἐπιγραφὴ τῆς εἰκονογραφήσεως τοῦ νάρθηκος καὶ σύνθεσις ἐπιγραφομένη «αἱ δώδεκα φυλαὶ προσφέρουσαι δῶρα ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου». Ἐπὶ τῶν τοίχων

ἐφ' ὧν εἰκονίζονται ὁ Ζωσιμᾶς καὶ ἡ Ὁσία Μαρία ἀναγινώσκονται καὶ τινὰ ἀκιδιογραφήματα, παραδίδοντα τὴν ἡμερομηνίαν θανάτου μοναχῶν, τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος.

Ἐπίσης εἰς τὰ σφαιρικά τρίγωνα τοῦ νάρθηκος εἰκονίζονται: Κοσμᾶς ὁ ποιητής, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ἰωσήφ ὁ ποιητής καὶ ἕτερός τις ὑμνογράφος, οὐτινος δὲν σφίζεται ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ ὄνομα. Εἰς δὲ τὰς δύο ἀψίδας, τὴν ὑπὲρ τὴν θύραν τῆς εἰσόδου καὶ τὴν ἑτέραν πρὸς τὸν κυρίως ναόν, παρίστανται ἀνὰ δέκα προφῆται ἐν προτομῇ ἐντὸς κύκλων.

Ἡ ἀρχαιότερα περιωθεῖσα ἀπεικόνισις τοῦ συγκροτήματος τῆς μονῆς Καισαριανῆς εἶναι ἡ ἐν σχεδιάσματι τοῦ μοναχοῦ Βασιλείου Πλάκα Ῥῶς Κιοβίτου (Βάρσκυ) τοῦ ἔτους 1745 (Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων, τ. Β', σ. 199-200, καὶ παρένθετος εἰκὼν, καὶ Μνημ. τ. Β', σ. 231), ὅπερ παρατίθεται ἀνωτέρω ἐν εἰκ. 13.

Η ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ

Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ τοπωνυμίου Καισαριανῆς ἐξηνέχθησαν πολλὰ κατὰ καιροὺς γνῶμαι στεροόμεναι πάσης ἀποδεικτικῆς σημασίας.

Οὕτω τινὲς ὑπεστήριξαν, ὅτι τὸ ὄνομα Καισαριανῆ προῆλθεν ἐξ ἐπαύλεως ἴσως τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἄλλοι ἐκ τοῦ ὀνόματος ἡγουμένου τινὸς ἢ ἀφιερωτοῦ τῆς μονῆς καλουμένου Καισαρίου, ἕτεροι ἐξ εἰκόνας τῆς Θεοτόκου μεταφερθείσης ἐκ Καισαρείας, ἢ φερούσης τὸν τύπον τῆς Παναγίας ἐκ Καισαρείας, τινὲς ἐπίσης ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ἀφιερωτοῦ καλουμένης Καισαριανῆς, καὶ ἄλλοι ἐφαντάσθησαν, ὅτι κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν Καίσαρ τις ἴδρυσεν τὴν μονήν, ἢ ἀνεκαίνισεν προϋπάρχουσαν ἐκεῖ ἐκκλησίαν.

Ἄλλοι πάλιν ἐκ τῶν λογίων, δεχόμενοι ὅτι ὁ ὀρθὸς τύπος τοῦ ὀνόματος εἶναι Συρ-γιανή, ἢ Σεργιανῆ παρὰ τῷ λαῷ, ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ δημῶδες δίστιχον,

Στὴ Σεργιανῆ σεργιάνι καὶ στὴ Μεντέλη μέλι,
καὶ στὸ Δαφνὶ κρῦο νερὸ ποῦ πίνουν οἱ ἀγγέλοι,

καὶ στηριζόμενοι εἰς ἀνευρεθεῖσαν ἐνταῦθα ἐπιγραφὴν ἀναγράφουσαν ὀνόματα ἱερέων κ.λ. τῆς ἑλευσινιακῆς λατρείας, περὶ ἧς εἶπον ἀνωτέρω, ὑπεστήριξαν, ὅτι τὸ Σαιργιανῆ προῆλθεν ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς Σαισάρας θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἐλευσίνος Κελεοῦ, ἕτεροι δὲ ὑπολαμβάνοντες ὅτι ὁ ὀρθὸς τύπος εἶναι Συρ-γιανῆ, λέγουσιν ὅτι ὁ τόπος ἐκλήθη οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος πλουσίας τινὸς ἀφιερωτοῦ τῆς μονῆς, ἢ καὶ οσίας, καλουμένης Συρ-γιανῆς. Τέλος, ὑπεστηρίχθη, ὅτι τὸ τοπωνύμιον προῆλθεν ἐξ ἐπιθέτου κ α ι σ α ρ ι α ν ὀ ς = ὁ ἀνήκων εἰς τὸν καισαρὰ, καὶ ἡ περιοχὴ ὀνομάσθη καισαριανῆ κτήσις καὶ εἶτα ἀπλῶς Καισαριανῆ (Δ. Γεωργακάς, Λεξικογραφικὸν Δελτίον, ἔτ. 1, 1939, σ. 81 - 82).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰκασίῶν, οὐδεμία στηρίζεται ἐπὶ τινος ἀσφαλοῦς μαρτυρίας, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἀλλ' ἡ πιθανώτερα καθ' ἡμᾶς γνώμη εἶναι ἡ ὑπὸ Δ. Γρ. Καμπούρογλου (Ἰσ. Ἀθην. τ. Β', σ. 198) ἀπορριφθεῖσα καὶ ὑπὸ Ἰακ. Χ. Δραγάτση ἐπαρκῶς ὑποστηρικθεῖσα (ἐφημ. Ἀθῆναι, 21 Ὀκτωβρ. 1918), ὅτι τὸ τοπωνύμιον Καισαριανῆ προῆλθεν ἐξ ἐπιθέτου τῆς Παναγίας, ὅπερ δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ καὶ ἐκ πολλῶν ὁμοίων (Τουρλιανῆ, Καταπολιανῆ ἢ Ἐκατονταφυλιανῆ, Κουντουπιανῆ, Καστριανῆ, κ.τ.λ.).

Ἐπὶ τῶν Τούρκων ἡ Καισαριανῆ ἐκαλεῖτο *Ἰόσμπασι* (=κεφαλὴ κριοῦ), ἐκ τῆς ὑπαρχούσης μαρμαρινῆς γλυπτῆς κεφαλῆς κριοῦ, ἐκ τοῦ στόματος τῆς ὁποίας ῥέει τὸ ὕδωρ τῆς ΝΑ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἔξω τοῦ περιβόλου ὑπαρχούσης κρήνης (εἰκ. 1).

ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ

Ἡ ἀρχαιότερα μνεῖα τῆς μονῆς Καισαριανῆς ἀπαντᾷ εἰς τινὰ ἐπιστολὴν τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου, γραφεῖσαν κατὰ τὸ ἔτος 1209 ἐν Κέε καὶ ἀπευθυνομένην «τῷ καθηγούμενῳ τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς Καισαριανῆς».

Ἐπίσης ἡ μονὴ ἀναφέρεται καὶ ἐν ἐπιστολῇ τοῦ 1208 γραφεῖσῃ ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ', ὡς *abbatia*, ἥτοι ἡγουμενικὴ μονή, *Sancta Siriani*, διδομένη ὡς ἐπίδομα πρὸς τὸν Λατίνον ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν Βεράρδον καὶ εἰς τοὺς κανονικῶς διαδεξομένους αὐτὸν (Τάσσου Δ. Νερούτσου, Χριστιανικαὶ Ἀθῆναι, ἐν Δελτίῳ Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας, τ. 3, 1889, σ. 105).

Ἡ Καισαριανῆ ἦτο σταυροπηγιακὴ μονὴ καὶ ἔχαιρεν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς καὶ πρὸ

τῆς ἐν Ἀθῆναις φραγκοκρατίας ἀπολύτου ἀνεξαρτησίας, ἣν διετήρησε καὶ κατὰ τὸ μακροχρόνιον διάστημα τῆς τουρκοκρατίας, καθ' ὃ ἀπηλλάγη τοῦ χαρταίου, ἐπειδὴ ὡς λέγεται κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1458 θριαμβευτικὴν εἴσοδον τοῦ σουλτάνου εἰς τὰς Ἀθῆνας, ὁ τότε ἡγούμενος τῆς μονῆς παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὰς κλεῖδας τῆς πόλεως.

Τὰ περὶ τῆς ἀπολύτου ἀνεξαρτησίας καὶ αὐτοδιοικήσεως τῆς μονῆς πιστοῦνται καὶ ἐκ διαφόρων πατριαρχικῶν ἐγγράφων (σιγιλλίων), ὡς π.χ. ἐκ τοῦ ἐν ἔτει 1678 ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κηθόλεως Διονυσίου τοῦ Δ', ἐν τῷ ὁποίῳ πλὴν ἄλλων ἀναφέρονται καὶ τὰ ἑξῆς: «... περὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ σεβασμίου μοναστηρίου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Καισαριανῆς ἐπικεκλημένου, τοῦ κατὰ τὸ Ὑμῆτιον ὄρος τῶν Ἀθηνῶν κειμένου... ὡς ἀνεκαθεν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ κατάρξεως ἐφάνη ἐλεύθερον γεγονὸς καὶ ἀσύνδοτον, παρὰ τὴν τότε λατινικὴν ἀθενίαν, ὡσαύτως καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐγκατανεύσεως, πάσης τε δουλοσύνης ἀνώτερον καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ κατὰ τόπον μητροπολίτου Ἀθηνῶν ἀκυρῆτον...» (Κ. Σάθας, ἐν Ἀττικῷ ἡμερολ. 1871, σ. 124.—Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, τ. Β', 1891, σ. 41 - 43).

Τῆς ἀνεξαρτησίας ταύτης τῆς μονῆς ἐγένετο, ὡς φαίνεται, κακὴ χρῆσις ἕνεκα τῆς ὁποίας ὁ Πατριάρχης Γαβριήλ, κατὰ τὰ τέλη τῆς 17ης ἑκατ., ὑτήγαγε τὴν Καισαριανῆν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν, ἀλλ' ἡ ἀπόφασις αὕτη δὲν ἴσχυσεν ἐπὶ πολὺ, διότι ὁ διαδεχθεὶς τὸν Γαβριήλ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Κύριλλος ὁ Δ', ἀκυρώσας τὴν ἀπόφασιν τοῦ προκατόχου αὐτοῦ κατέστησεν ἐκ νέου σταυροπηγιακὴν τὴν μονήν· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα καὶ δὴ καὶ κατὰ μίαιον τοῦ 1716 τὰ σταυροπηγιακὰ δικαιώματα τῆς Καισαριανῆς ἐκ νέου ἀφηρέθησαν δι' ἀποφάσεως τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Γ', δι' ἧς καθίστατο ἡ μονὴ ἐνοριακὴ ὑπὸ τὴν ἄμεσον διοίκησιν τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν. Παρὰ ταῦτα ὅμως καὶ ἡ ἀπόφασις αὕτη ἠκυρώθη ἐκ νέου καὶ περὶ τὸ ἔτος 1778, ἡ μονὴ ἀπαντᾶται πάλιν ἔχουσα τὰ σταυροπηγιακὰ αὐτῆς δικαιώματα.

Τέλος τῷ 1790 οἱ πρόκριτοι τῶν Ἀθηνῶν ἐπιθυμοῦντες νὰ σώσουν τὴν μονήν ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ τότε τυράννου τῶν Ἀθηνῶν Χατζῆ Ἀλῆ Χασεκῆ, συνελθόντες συνέταξαν «ἀφιερωτικὸν γράμμα», ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξέθετο τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν εἰς ἣν εὗρισκετο τότε ἡ μονή, καὶ ἐζήτησαν τὴν προσάρτησιν αὐτῆς εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἀθηνῶν αἰτιολογοῦντες τὴν αἴτησιν αὐτῶν ταύτην διὰ τῶν ἑξῆς: «...ἐπειδὴ καὶ ἡ ἱερὰ σεβασμία Μονὴ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, κειμένη κατὰ τὸ Ὑμῆτιον ὄρος, ἐπονομαζομένη Καισαριανῆ, διὰ τὴν τὰς κοινὰς περιστάσεις καὶ ἀνωμαλίας, καὶ διὰ τὰς κακὰς διοικήσεις καὶ ἀκαταστασίας τῶν κατὰ καιροὺς ἡγουμένων κατήνησεν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν καὶ ὑπέπεσεν εἰς χρεὸς βαρύτερον καὶ ὑπέρογκον, καὶ σχεδὸν ὑπὲρ τὰς δέκα χιλιάδας γρόσια, ὥστε οὐ μόνον ἐπικινδύνευεν, ἀλλὰ καὶ ἀπεύκτως ἀνάγκη ἦν κατὰ τὸν παρόντα ἐνιαυτὸν νὰ πωληθῶν ἅπαντα τὰ ὑποστατικά καὶ κτήματα αὐτῆς εἰς πρόσωπα ἐξωτερικά, καὶ οὕτως ἐξερημωθῆ παντάπασιν καὶ νὰ γίνῃ ἐρείπιον ἐν τοιοῦτον ἀρχαῖον καὶ ἱερὸν καταγῶγιον...» (Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Μνημ. τῆς ἱστ. τῶν Ἀθην., τ. 1, 1889, σ. 134).

Διὰ τοῦ ἀφιερωτικοῦ τούτου γράμματος, προεκλήθη σιγίλιον ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου τὴν 11ην Ὀκτωβρίου 1792, δι' οὗ οὗτος ἀποφασίζει, ὅπως ἡ μονὴ «... ἀνατεθῆναι καὶ προσηλωθῆναι καὶ ἀφιερωθῆναι ἀναφαιρέτως τε καὶ ἀναποσπάστως εἰς τὸν ἅπαντα αἰῶνα τῇ ἁγιοτάτῃ Μητροπόλει Ἀθηνῶν...» (Γ. Γούδα, Παράλληλοι βίοι, τ. 1, 1872, σ. κ' - λ'. — Γρ. Μπουρνιάς, ἐν Σωτήρι, τ. 10, 1887, σ. 214. — Δ. Γρ. Καμπούρογλου, ἔ. ἀ. τ. 3, 1892, σ. 119 - 122).

Διὰ τῆς ἀνωτέρω πατριαρχικῆς ἀποφάσεως ἐσώθη τότε ἡ μονὴ ἐκ τῶν ὀνύχων τοῦ τυράννου τῶν Ἀθηνῶν Χατζῆ Ἀλῆ Χασεκῆ, ἀλλ' αἱ καταχρήσεις τῆς περιουσίας αὐτῆς ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως, μέχρι τοιοῦτου βαθμοῦ, ὥστε ὡς συνάγεται ἐκ τινὸς ἐγγράφου φέροντος χρονολογίαν 24 Σεπτεμβρίου 1824, τὰ τῆς μονῆς διεσπαθίσθησαν καὶ τὴν περιουσίαν αὐτῆς διεχειρίζοντο ὡς ἴδιαν αὐτῶν οἱ ἐκάστοτε ἀρχιερεῖς. «Τὸ μοναστέριον τῆς Καισαριανῆς, λέγει τὸ ἐγγράφον, τὸ περιφημότερον τῶν ἄλλων διὰ τὴν ἀρχαιότητά του, διὰ τὴν ποτὲ βιβλιοθήκην του, καὶ διὰ τὰς κατὰ καιρὸν σοφούς καὶ πεπαιδευμένους ἡγουμένους του. ἔπεσε ποτὲ εἰς τὴν ἀχόρταγον ἐπιθυμίαν τοῦ τυράννου τῶν Ἀθηνῶν Χατζῆ Ἀλῆ, ὁ ὁποῖος... ἠθέλησε ν' ἀρπάξῃ καὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο μοναστήριον. Οἱ τότε πρόκριτοι τῶν Ἀθηνῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ ἀνοικτὰ μάτια ἐπαγρυπνοῦσαν διὰ παντὸς διὰ νὰ

ἐπιθέτου ἔλαιον εἰς τὰς πληγὰς τῆς τυραννικῆς μάστιγος, ἐπόλαβον καὶ ἐπούλησαν οἰκονομικῶς τὸ ἱερόν μοναστήριον τῆς Καισαριανῆς εἰς τὴν Μητροπόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ἐπὶ Μητροπολίτου Βενεδίκτου καὶ οὕτω τὸ ἐλευθέρωσαν ἀπὸ τοῦ ἀρπακτικοῦ ὄνυχας τοῦ λέοντος Χατζῆ Ἀλῆ. Ὁ σεβάσμιος οὗτος Μητροπολίτης οἰκονόμησε τὸ μοναστήριον μὲ τὴν πρέπουσαν σύνεσιν... διαδεχθεὶς ἄλλος τις τὴν Μητροπόλιν, διεδέχθη καὶ τὸ Μοναστήριον, καὶ οὕτω ἤρχισε νὰ ὑποδουλώσῃ καὶ νὰ οἰκονομεῖται ὡς ἴδιον κτήμα τῶν ἁγίων ἀρχιερέων. Τί δὲν ἐσυνέβησαν εἰς αὐτό; ποίας τύχας δὲν ἐδοκίμασεν; ἐκατήντησεν ἑσπυλὶς βοῶν, ὄνων, καὶ ἀλόγων ζώων τὸ πρόβην δυνατὸν νὰ σώσῃ καὶ νὰ φωτίσῃ πολλὰς ψυχὰς ἀνθρώπων. Τῆς βιβλιοθήκης ἀφοῦ ἐλωλήθησαν παρὰ τῶν ἁγίων Ἀρχιερέων τὰ πολύτιμα χειρόγραφα ἐν μεμβράναις εἰς τοὺς Ἀγγλους, τὰ ἐπίλοιπα ὑπηρετοῦσαν τοὺς μαγείρους τῆς Μητροπόλεως διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τῶρα ἐσχάτως παραπονούμενοι εἰς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν διὰ ἓνα ἀρχιερέα τῶν, ἐλευσιολογοῦντο καὶ διὰ τὴν ἐρήμωσιν τούτου τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου...» (Θ. Ν. Φιλαδέλφους, Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν, τ. 2, 1902 σ. 160 - 162).

Ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἡ μονὴ Καισαριανῆς ἔσχε σειρὰν ὄλην λογίων ἡγουμένων καὶ μοναχῶν, μετὰ τῶν ὁποίων διακρίνεται, ὁ Ἀθηναῖος Ἰεζεκιὴλ Στεφάνης (1675), ὁ Παῖσιος Βουλισμᾶς καὶ ὁ Ἰερόθεος (1682). Μαρτυρεῖται ἐπίσης, ὅτι ἐν αὐτῇ ἐδίδαξεν ὁ Γρηγόριος Γεμιστῆς καὶ ὁ Θεοφάνης Καβαλλάρης. Εἰς τὴν Καισαριανὴν ἐτάφη τῷ 1689 ὁ Παναγιώτης Ἀλεξάνδρου Σωτηριανός (Γέροντας), ὃς μαρτυρεῖται ἐξ ἐπιτυμβίου μαρμαρίνου στήλης¹¹, ἀποκειμένης νῦν εἰς τὸ Βυζαντινὸν Μουσεῖον ὑπ' ἀριθ. 369. Ἡ μονή, παραδίδεται, ὅτι εἶχε καὶ πολύτιμον βιβλιοθήκην, ἣν μετεκόμισεν εἰς τὴν μητροπόλιν τῶν Ἀθηνῶν ὁ μητροπολίτης Γρηγόριος, κατεστράφη δὲ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ὅτε μετ' ἄλλων βιβλιοθηκῶν μετηνέχθη καὶ αὕτη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Ἐν αὐτῇ διέμενεν ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος δ' Ε', ὅτε ἐμαθήτευεν ἐν Ἀθήναις. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος ἔγινε γυναικεία μονή, λέγεται δέ, ὅτι καὶ ἡ βασίλισσα Ἀμαλία κατέφυγεν εἰς τὰς θαυματουργοὺς ἰδιότητες τοῦ ὕδατος τῆς Καισαριανῆς, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ διάδοχον, ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ.

Τέλος, ἀπὸ τινῶν ἐτῶν, ἡ ἄλλοτε ἀκμάζουσα μονὴ Καισαριανῆς, ἀνεκηρύχθη μετὰ τῆς μονῆς Δαφνίου «ἱστορικὸν μνημεῖον» καὶ περιήλθεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἀφοῦ ἐξεδιώχθη ἐξ αὐτῆς ὁ κληρὸς καὶ ἀπηγορεύθη ἡ εἰς αὐτὴν προσέγγις ἱερέως ἢ μοναχοῦ καὶ τὸ δικαίωμα τῆς τελέσεως εἰς τοὺς ὑποβλητικοὺς θόλους αὐτῆς τῆς ἱεραῆς λειτουργίας.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι τοιαῦτα «προστατευτικά» μέτρα λαμβάνονται διὰ τὴν διατήρησιν τῶν λατρευτικῶν κέντρων καὶ τῶν μνημείων τῆς ἀρχαίας, τῆς ἐθνικῆς εἰδωλολατρικῆς θρησκείας, εἰς τὰ ὁποῖα οὐδεὶς πλέον, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, καταφεύγει διὰ νὰ προσευχηθῇ καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν θεῖαν χάριν· ἀλλ' εἰς κέντρα λατρείας πανάρχαια ζωσῆς καὶ ἀκμαζούσης θρησκείας, ὡς ἡ ὀρθόδοξος χριστιανική, ὅπου ἡ εὐλάβεια τῶν πιστῶν ὀδηγεῖ τὰ βήματά των διὰ νὰ ζητήσουν, συντετριμμένοι τὴν καρδίαν, τὴν ἐπίσκεψιν τῆς θείας χάριτος, δὲν εἶναι νοητὸν νὰ τίθεται φραγμὸς ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς προστασίας ἔργων τῆς τέχνης, καὶ νὰ διασπᾶται ἡ παράδοσις—ἣς τὸ κύριον στοιχεῖον εἶναι ἡ ζωσα καὶ ἀκμάζουσα θρησκευτικὴ πίστις καὶ ἡ λατρεία, —καθ' ἣν στιγμὴν μάλιστα ἐπίσημος θρησκεία τοῦ Κράτους εἶναι ἡ ὀρθόδοξος χριστιανική, καὶ εἰς αὐτὴν κυρίως καὶ τὴν ἀρραγῆ πίστιν τοῦ θρησκευομένου λαοῦ, στηρίζει τὸ Ἔθνος τὴν ὑπόστασίν του, τὴν εὐημερίαν του καὶ τὰς χρηστὰς ἐλπίδας του διὰ τὸ μέλλον.

Ὅθεν ἐπιβάλλεται, ὅπως τὸ ταχύτερον, τὰ δύο περιλάμπρα καὶ ἱερώτατα κέντρα τῆς χριστιανικῆς λατρείας ἐν Ἀττικῇ, ἡ Καισαριανὴ καὶ τὸ Δαφνὶ λάβουν τὴν παλαιὰν καὶ πατροπαράδοτον μορφήν των· νὰ γίνουν πάλιν μοναστήρια, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ τοθετηθοῦν εἰς αὐτὰ κληρικοὶ ἀνωτέρας παιδείσεως, ἱκανοὶ νὰ καταστήσουν ταῦτα φυτώρια τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐσεβείας καὶ ἀνθούντα κέντρα τῶν βυζαντινῶν καὶ τῶν χριστιανικῶν καθόλου σπουδῶν, ἰδίᾳ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἀνασύνταξις τῶν βιβλιοθη-

11. Ἡ στήλη αὕτη, ὕψ. 0,48 μ., πλάτ. 0,35, πᾶχ. 0,07 φέρει ἄνω μὲν ἐν ἀναγλύφῳ δικέφαλον ἄετον, ἐν τῷ μέσῳ κυπάρισσον καὶ ἐκατέρωθεν αὐτῆς τὴν ἐπιγραφὴν: «ΑΧΠΒ—Μαίτου ΚΘ | Ἐνθά· (δε) κῦται Πα—ναγῆς ὑόσωτηρια | νοῦ Ἀλε—ξάνδρου».

κῶν ἀμφοτέρων τῶν μονῶν, χρήσιμος δὲ θὰ ἦτο ἴσως καὶ ἡ λειτουργία ἀνωτέρας ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς εἰς ταύτας.

Οὕτω καὶ ἡ παράδοσις θὰ καταστῇ πληρεστέρα καὶ τὰ ἱστορικὰ ταῦτα καὶ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα θὰ ἀναλάμψουν καὶ πάλιν καὶ θὰ ἀναλάβουν τὴν πλήρη αὐτῶν μορφήν, διὰ τῆς ἐνασχίσεως ἐν αὐτοῖς πάντων τῶν κλάδων τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν, διὰ τῆς ἰδρύσεως ἀρχείου, διδασκαλίας καὶ σπουδῆς τῆς βυζαντιανῆς μουσικῆς, τῆς ἀγιογραφίας κ.τ.λ. Εἶναι ἀνάγκη εἰς τὰ ἐγκαταλειμμένα αὐτὰ λατρευτικὰ κέντρα νὰ ἠχῆσουν καὶ πάλιν οἱ κώδωνες οἱ καλοῦντες τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχὴν, διότι ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν μοναχῶν ἐκ τοῦ φυσικοῦ τῶν περιβάλλοντος δίδει εἰς τὸν ἐπισκέπτην τὴν εἰκόνα τῆς ἐρημώσεως, ἡ ὁποία προμηγνύει τὸν μαρασμὸν καὶ τὴν παρακμὴν.

Σημειωτέον, ὅτι ὑπὲρ τῆς ἀναβιώσεως καὶ ἐπαναλειτουργίας τῶν μονῶν Καισαριανῆς καὶ Δαφνίου, διὰ νὰ μὴ παρουσιάζουν τὸ σημερινὸν λυπηρὸν θέαμα τῆς ἐγκαταλείψεως, ἐτάχθησαν κατὰ καιροὺς διάφοροι, ἐν οἷς ὁ καθηγητῆς Γ. Σωτηρίου¹², ὁ Ἁγιορείτης μοναχὸς Γρηγόριος¹³ καὶ ἄλλοι, καὶ ὁλονὲν ἡ ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιβαλλομένη ἀποψὶς αὕτη ἀποκτᾶ καὶ νέους ὑποστηρικτὰς.

ΝΕΩΤΕΡΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ, ΜΕΛΕΤΑΙ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ

Κατὰ τὴν γερμανο ἰταλικὴν κατοχὴν (1941—1944), τὸ κατάφυτον δάσος τῆς Καισαριανῆς ἐδενδροτομήθη καὶ ὁ περὶ αὐτῆς χώρος ἀπεψιλώθη. Ἄλλ' εὐθὺς σχεδὸν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἤρχισε μετὰ ζήλου ἡ ἀναδάσωσις τῆς περιοχῆς ὑπὸ τῆς «Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως τῶν Ἀθηνῶν» καὶ ἐλπίζεται ἤδη, ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἡ Καισαριανὴ θὰ ἀνακτήσῃ τὴν παλαιὰν τῆς σύνδενδρον καὶ σύσκιον ὄψιν. Κατεσκευάσθη ἐπίσης ἐσχάτως καὶ ἡ ἀμαξιτὸς μέχρι τῆς μονῆς καὶ διηνοίχθη ἐν συνεχείᾳ ἡ ὁδὸς μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ Ὑμητιοῦ.

Δυστυχῶς ὅμως, ἡ ἀξίεπαινος ἐργασία τῆς ἀναδάσωσης τοῦ περὶ τὴν Καισαριανὴν χώρου, εἰς ἣν ἐπέδειξεν ὄλος ἰδιαίτερον ζῆλον ἡ ἀντιπρόεδρος τῆς προμηνημονευθείσης φιλοδασικῆς ἐνώσεως κ. Ἀργυροπούλου, ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὸν «ἐξωραϊσμὸν» τῶν ἀρχαίων μνημείων πρὸς συμπλήρωσιν, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ὁμογενικῆς ἀρχαιολογικῆς καὶ μοναστηριακῆς σκηνογραφίας.

Οὕτως ἐπεσκευάσθη ἡ τράπεζα καὶ ἡ ἐστία τῆς μονῆς καὶ ἐντὸς αὐτῆς ἀπετέθησαν διάφορα μαρμάρινα τμήματα ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν ἀρχαίων, παλαιοχριστιανικῶν καὶ βυζαντινῶν, μετὰ γλυπτῶν κοσμημάτων, εἰς δὲ τὴν ἐστίαν ἐτοποθετήθησαν καὶ τινὰ σύγχρονα χαλκᾶ μαγειρικὰ σκεύη πρὸς δημιουργίαν ἀναλόγου διακόσμου.

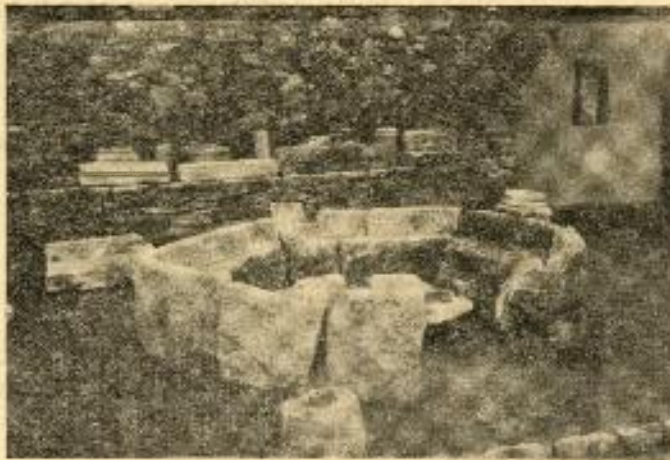
Συνεπληρώθησαν καὶ κατεσκευάσθησαν ἐκ νέου τινὰ τῶν κελλιῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχεδίασματος τῆς μονῆς τοῦ Ῥώσου μοναχοῦ Βάρσκυ. Ἀφῆρέθη τὸ ξύλινον εἰκονοστάσιον τοῦ καθολικοῦ καὶ ἀντικατεστάθη διὰ μαρμαρίνου, συντεθέντος ἐκ τινῶν παλαιοχριστιανικῶν θωρακίων πλαισιωθέντων καὶ συμπληρωθέντων διὰ νεοτεύκτων τμημάτων.

Ἐκαθαρίσθησαν αἱ τοιχογραφίαι τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ συνεπληρώθησαν τὰ ἐκ φθορᾶς τῶν τοίχων κενὰ διὰ κονιάματος ἀσβέστου. Ὁ ὄλος ἀδικαιολόγητος οὗτος καθαρισμὸς τῶν τοιχογραφιῶν καὶ αἱ ἀναπόφευκτοὶ ἐνιαχοῦ ἐπιζωγραφήσεις τούτων, ἐξηφάνισαν πολλὰ στοιχεῖα τῆς γνησιότητος αὐτῶν, ὡς καὶ ἀκιδιογραφήματα μὴ ἀναγνωσθέντα, καὶ ἐζημίωσαν ἀνεπανορθώτως τὸ περικαλλὲς καὶ σεβάσιμον μνημεῖον τῆς χριστιανικῆς τέχνης. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐξετελέσθη ὑπὸ Ἰταλῶν τεχνιτῶν εἰδικῶς κληθέντων πρὸς τοῦτο.

Ἡδὴ ἀνασκάπτεται τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ λεγομένου λουτρῶνος, φροντίδι τῆς «Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως», καὶ ἐκτελοῦνται ἐν αὐτῷ διάφοροι ἐπιδιορθώσεις καὶ συμπληρώσεις, αἵτινες, ἀσφαλῶς, θὰ ἀποτελέσουν μελλοντικῶς οὐ μικρὸν ἐμπόδιον εἰς τοὺς ἐρευνητὰς τῆς Καισαριανῆς καὶ τοὺς μελετητὰς τῶν ἀνεπιλύτων εἰσέτι ποικίλων αὐτῆς προβλημάτων, ἅτινα ἐκ-

12. Γ. Ἀ. Σωτηρίου, Αἱ μοναὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἐθνικὴ αὐτῶν δρασία κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Λόγος εἰς τὸ μνημόσυνον τῶν ἱδρυτῶν, εὐεργετῶν καὶ καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, Ἐν Ἀθήναις 1936, σ. 25.

13. Γρηγόριου μοναχοῦ Ἁγιορείτου, ἡγουμένου καὶ ἐπιστάτου τῆς Ἱεραῆς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Καισαριανῆς. Ἡ Καισαριανὴ καὶ τὸ Δαφνὶ, τὰ σκλαβωμένα μοναστήρια τῶν Ἀθηνῶν. Χριστιανικὸν Κατηχητικὸν Δελτίον «Εἰρήνη», ἀριθ. 16, Ἀθήνησι 1955.

Εικ. 14. Ἡ ἐκ τοῦ λουτρῶνος ἐξαχθεῖσα καὶ ἐν τῇ αὐτῇ τῆς μονῆς ἤδη ἀποκειμένη μεγάλη μαρμαρίνη λεκάνη.

φρεύουν τῶν ὄριων τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ἀναδασώσεως πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ τοπίου. Ἡ εὐγενὴς προσπάθεια τῆς ἀναδασώσεως καὶ τοῦ εὐπρεπισμοῦ τοῦ ἐντὸς τῆς μονῆς καὶ τοῦ πέριξ αὐτῆς χώρου, εἶναι ὄντως, ἐπαναλαμβάνω, λίαν ἀξιέπαινος καὶ διὰ τὸν τουρισμὸν ὠφέλιμος. Ἀλλ' ὁ ἀνευ ἀποχρῶντος λόγου καθαρισμὸς τῶν τοιχογραφιῶν καὶ ἡ ψιμυθίωσις τούτων, μὲ τὴν δικαιολογίαν μόνον τῆς ζωηροτέρας ἐμφανίσεως τῶν χρωμάτων, καὶ ἡ ἀνακαίνισις ἐν γένει τῶν ἀρχαίων ἐρειπίων, παρέχουν τὴν ἐντύπωσιν πλήρους ἀδιαφορίας τῶν ἀρμοδίων ἐναντι τῆς βαρυτάτης εὐθύνης ἣν φέρομεν διὰ τὴν διατήρησιν τῆς γνησιότητος τῶν μνημείων τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ἐλέγχουν μετατόπισιν, παρανόησιν ἢ διάστροφον ἀντίληψιν περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς ἀρχαιολογίας, πέραν τῆς τουριστικῆς ἐκμεταλλεύσεως, τῆς ὁωμαντικῆς διαθέσεως καὶ τῆς ἀπλῆς συλλεκτικῆς μανίας.

Εἶναι καιρὸς, νομίζω, νὰ στραφῇ ἡ προσοχὴ ἡμῶν εἰς τὴν προστασίαν τῆς γνησιότητος τῶν μνημείων, καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ὑγιoῦς εὐλαβείας πρὸς ταῦτα. Πρέπει νὰ παύσουν αἱ παραποιῶσαι τὰ μνημεῖα νεωτερικαὶ κατασκευαὶ καὶ αἱ ἀδικαιολόγητοι ἀναμίξεις ἀρχαίων μετὰ συγχρόνων τμημάτων, καὶ αἱ ἀνοικοδομήσεις ἐκ βάρων, χάριν καλαισθητικῶν δῆθεν, ὁωμαντικῶν καὶ τουριστικῶν λόγων. Ἐχομεν ἱερὰν ὑποχρέωσιν νὰ διατηρῶμεν γνήσια τὰ ἔργα τῆς τέχνης, ἀτινα ἐσεβάσθη ὁ χρόνος καὶ καθιέρωσε καὶ ἐξηγάσεν ἡ πίστις καὶ ἡ εὐλάβεια τῶν πατέρων μας καὶ κατέστησαν οὕτω τιμαλφῇ στοιχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως, κειμήλια τοῦ Ἑθνoυς, ἀναντικατάστατα σύμβολα τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐπίσης ἐνηργήθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ τινες ἀνασκαφαί, εἰς τὸν πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς νότον τοῦ καθολικοῦ χώρου, αἵτινες ὅμως οὐδὲν ἀπολύτως σημεῖον διεφώτισαν ἐπαρκῶς, ἴσως ἐξ ἀνεπαρκoῦς ἢ λίαν προχείρου ἐκτιμῆσεως τῶν ἀποκαλυφθέντων ἐρειπίων. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀνασκαφῶν τούτων ἀνεκοινώθησαν ὑπὸ τοῦ ἐπιστατήσαντος ἐφόρου τῶν βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς Μ. Χατζηδάκη, διὰ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1949, σ. 44-50, καὶ 1950, σ. 138-144 περὶ τούτων διαλαμβάνω ἄλλαχoῦ.

Ὅμοίως ἀφορμὴν πρὸς ἐξέτασιν σπουδαιοτάτου προβλήματος τῆς Kaisarianῆς ἀπετέλεσε μελέτη τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ Φαίδωνος Κουκουλέ, ἐπιγραφομένη «Ἡ ἐν τῇ μονῇ Kaisarianῆς ὑποτιθεμένη φιάλη ἀγιασμοῦ»¹⁴.

Πρόκειται περὶ μαρμαρίνης, ἐκ πλειόνων τεμαχίων ἀνηκόντων πρὸς ἄλληλα, συνθεθείσης λεκάνης ἐκτεθειμένης ἤδη ἐν τῇ αὐτῇ τῆς μονῆς καὶ ἐξαχθείσης ἐκ τοῦ λεγομένου λουτρῶνος. Αὕτη ἐκλαμβάνεται συνήθως ὡς φιάλη ἀγιασμοῦ¹⁵, ὑπὸ δὲ τοῦ Κουκουλέ, ἔ.ἀ., ὡς ἀπλήτις λεκάνη ἐλαιοτριβεῖου.

14. «Γέρας Ἀντωνίου Κεραμοπούλλου», Ἀθῆναι 1953, σ. 29-34.

15. Γ. Σωτηρίου, «Λουτρῶνες καὶ ἀγιάσματα ἐν Ἀττικῇ», Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher, 1937, σ. 298-304.

Καθ' ἡμᾶς, οὔτε περὶ φιάλης ἀγιασμοῦ τῶν χριστιανικῶν χρόνων πρόκειται, οὔτε περὶ λεκάνης κατασκευασθείσης ἐξ ἀρχῆς πρὸς χρῆσιν ἐλαιοτριβεῖου, ἀλλὰ περὶ λεκάνης χρησιμοποιουμένης ἤδη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων διὰ τὴν ὑδροθεραπείαν (εἶδος τι κολυμβήθρας τοῦ Σιλωάμ, Βηθεσδά, κ.τ.δ.), τῆς ὁποίας ἡ θέσις ἦτο παρὰ τὴν αἰεῖρον κρήνην τῆς κριoῦ κεφαλῆς, κατὰ δὲ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους ἔκειτο εἰς τὸ κέντρον τοῦ κατὰ τὴν ΝΑ γωνίαν τοῦ περιβόλου τῆς μονῆς κτηρίου, ὅπερ ἐκλαμβάνεται ὡς λουτρῶν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας μετετράπη καὶ εἰς ἐλαιοτριβεῖον.

Περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου καὶ ἰδιαίτερος χαρακτηριστικοῦ τῆς Kaisarianῆς μνημείου τούτου καὶ τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ σχέσεως πρὸς τε τὸν λεγόμενον λουτρῶνα καὶ τὰ διὰ τῶν ἐν ἔτει 1949 καὶ 1950 προχείρων ἀνασκαφῶν ἀποκαλυφθέντα ἐρείπια θεμελίων, περὶ ὧν ὁ ἐπιστατήσας τῶν ἀνασκαφῶν ὀρθῶς διεπίστωσεν, ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἀνήκουν εἰς ἐκκλησιαστικὸν κτίσμα (ΠΑΕ 1949, σ. 44), ἔτι δὲ «ὅτι πρόκειται περὶ σχετικῶς μεγάλου οἰκοδομήματος ἀκαθορίστου πρὸς τὸ παρὸν προορισμοῦ, πάντως ὄχι ἐκκλησιαστικοῦ» (ΠΑΕ 1950, σ. 142), διαλαμβάνω ἐν ειδικῇ μελέτῃ εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν περιοδικὸν «Πολέμων».

Κaisarianῆ, 27η Αὐγoῦστου

Α. Α. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ — ΠΑΛΑΙΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

(Αναγγέλλονται βιβλία και άλλα έντυπα τα όποια στέλλονται προς την διεύθυνσιν του περιοδικού «Αίξων»).

ΒΙΒΛΙΑ:

Γωάννου Β. Δυκούρη: «Η διοίκησις και δικαιοσύνη των τουρκοκρατουμένων νήσων»: Αίγινα—Πόρος—Σπέτσαι—Υδρα κλπ. επί τη βάσει έγγραφών του Ιστορικού Αρχείου Υδρας κ.ά. (Πλάσμα Επιστημονικής Επιτηρίδος της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών), σχ. 8^ο σελ. 19+358 Αθήναι 1954.

Σημ: «Πρόκειται—κατά το αιτιολογικόν—περί εργασίας ιστορικής φύσεως και μεγάλου εθνικού ενδιαφέροντος».

—: **Απόδημοι Αιγινήται (όμιλία)**, σχ. 8^ο σελ. 22 Πειραιεύς 1955.

Παν. Δ. Ήλιάδη: «Ο δικνικός λόγος», σχ. 8^ο σελ. 100 Πειραιεύς 1955. (Ο συγγραφέας, ύστερα από μία εξαντλητική έρευνα και μελέτη των πηγών, τοποθετεί το θέμα του από τα ιστορικά εις τα σύγχρονα πλαίσια, κάνοντας συνάμα μορφολογικήν ανάλυσιν του δικνικού λόγου. Το έργο έγγραφη με μέγαλον συλλογισμόν, προσοχήν και κρίσιν).

Ν. Κ. Κωνσταντοπούλου: «Η αρχαία Έλληνική μετρική εν τη βυζαντινή λειτουργική Ύμνογραφία, μετ' επιμέτρου (περί των τονικών έκτελουμένων προσωδιακών τετραμέτρων του Αριστοφάνους και του αρχαίου εν γένει τονισμού)», σχ. 8^ο σελ. 192 Αθήναι 1954.

Μιχ. Πετροχείλου: Τα πολυύμνητα Κύθηρα. Οι Κυθηριοί λόγιοι του παρελθόντος αιώνα—Ο διθυραμβοποιός Φιλδέξενος. (Δύο διαλέξεις και μία μελέτη), σχ. 8^ο σελ. 63 Αθήναι 1955.

Χαραλ. Δ. Αναγνωστοπούλου (γεωπόνου): «Η δρυζα. Καλλιέργεια—Επεξεργασία—Ασθένειαι κλπ.», σχ. 8^ο σελ. 152 Αθήναι.

—: Πρακτικές οδηγίες για την καλλιέργεια του ρυζιού, σχ. 16^ο σελ. 47 Αθήναι.

Φάνη Μιχαλοπούλου: Γρηγόριος ο Αργυροκαστρίτης κι' η επανάσταση της Εύβοιας, σχ. 8^ο σελ. 46 Αθήναι 1955.

Αιδρία Λαοκαράτου: Τέχνη του δημηγορείν και συγγράφειν—Η Κολιατσάδα, σχ. 8^ο σελ. 158, Αθήναι 1955.

Δημ. Β. Οικονομίδης: Ο ποιητής και κωμειδολογός Δημ. Κόκκος (1856—1891) σχ. 8^ο σελ. 31 Βουκουρέστιον 1939.

—: Les écoles grecques en Roumanie jusqu'à 1821. (Ανάτυπ. de l' «Hellenisme contemporain» 1949 - 50, τεύχος 2).

—: Ο Κωνστ. Κυριακός—Αριστίας μέχρι της αφιξέως του εις Αθήνας. (Ανάτυπ. «Έλλ. Δημιουργίας Τομ. 1950) σχ. 8^ο σελ. 12.

—: **Ιωάννης Αβράμιος ο Κρής** (Ανάτ. περιδ. «Αθηνά» 1950), σχ. 8^ο σελ. 59 - 93.

—: **Περί του γλωσσικού Ιδιώματος Απεράνθου Νάξου** (Ανάτ. «Αθηνά» 1952), σχ. 8^ο σελ. 215 - 273.

—: **Η «έρμηνεια της ζωγραφικής τέχνης» εν Ρουμανία** (Ανάτ. «Αθηνά» 1953) σχ. 8^ο σελ. 35 - 44.

—: **Λάμπρος Φωτιάδης**, (Ανάτ. «Επετηρ. Μεσαιων. Αρχείου Ακαδημίας Αθηνών»), τομ. Γ' 1951, σχ. 8^ο σελ. 106 - 140.

—: **Έλληνικαί επιδράσεις επί την δημόδη Ρουμανικήν λογοτεχνίαν**, (Ανάτ. Επετ. Μεσαιων. Αρχείου) τομ. 1952 σελ. 49 - 57.

—: **Τά δημοτικά άσματα της «θλιμμένης τρυγόνας»** (Ανάτ. Επετ. Λαογραφ. Αρχ. Ακαδημ. Αθηνών), τομ. Ζ' 1952 σχ. 8^ο σελ. 14.

—: **Από την Ιστορίαν του Νεοελληνικού και Ρουμανικού Θεάτρου. Συμβολή εις τα περι του βίου και της δράσεως του Κωνστ. Κυριακού—Αριστίου, 1800 - 1880**, (Ανάτ. «Αρχείου Θρακ. Λαογρ. Θησαυρού» Τομ. ΙΖ'), σχ. 8^ο σελ. 147 - 196.

—: **Αί λαογραφικά σπουδαί εις την Ρουμανίαν**, (Ανάτ. «Αρχ. Θρακικού Λαογρ. Θησαυρού» Τομ. ΙΗ') σχ. 8^ο σελ. 193 - 205.

—: **Το έν Βουκουρεστίω Έλλην. Θέατρον και οι μαθηταί του Κωνστ. Κυριακού—Αριστίου**, (Ανάτ. «Αρχ. Θρακ. Λαογρ. Θησαυρού» Τομ. Ιθος) σχ. 8^ο σελ. 161 - 192.

—: **Τρία έργα της Κρητικής λογοτεχνίας**, (Ανάτ. «Κρητικά Χρονικά» Τόμ. Ζ'), σχ. 8^ο σελ. 110 - 118.

—: **Ο Διώνυσος και η άμπελος έν Νάξω**, κατά τας αρχαίας και νεωτέρας παραδόσεις, (Extrait des Melanges offerts à Octave et Melpo Merlier), σχ. 8^ο σελ. 19 Αθήναι 1953.

—: **Τά βορειοηπειρωτικά δημοτικά τραγούδια—Τά τραγούδια της ξενητειάς**, (Ανάτ. από τόμον εις μνήμην Χρ. Σούλη) σχ. 8^ο σελ. 37 - 45, Αθήναι 1954.

—: **Προσθήκη εις την Ιστορίαν του έν Ρουμανία θεάτρου**, (Ανάτ. «Αρχ. Θρακ. Λαογρ. Γλωσ. Θησαυρού» Τομ. Κ') σχ. 8^ο σελ. 212 - 224.

—: **Έλληνο—Ρουμανικά**. (Απάντησις εις τον κ. Λίνον Πολίτην), Ανάτ. «Αθηνά» Τομ. ΝΘ' σελ. 59 - 72.

Γεωσ. Σπαταλά: Αρχαία Έλληνική μετρική και Βυζαντινή ύμνογραφία, σχ. 8^ο σελ. 16. Αθήναι 1955.

—: **Τά χειρόγραφα του Σολωμού κι' η έκδοσις του 1859**, σχ. 8^ο σελ. 16. Αθήναι 1955.

Κων. Α. Διαμάντη: «Έν βιβλίον του δικασκάλου του γένους Γεωρ. Γενναδίου άπηγορευθέν υπό της Ήρας Συνόδου, (Ανάτ. από τον τόμον εις μνήμην Χρ. Σούλη), σχ. 8^ο σελ. 119-128. Αθήναι 1955.

Άλκ. Ν. Οικονομίδου: Προσχωσεις των λιμένων του Πειραιώς, (Ανάτ. εκ του περιοδικού «Νέον Αθηναιον» τομ. Α' σελ. 9 14), Αθήναι 1955.

—: «Εις επιγραφήν έξ Αμφιαρείου. Ποίος ο παρ' Υπερείδη Εύξενιππος», (Ανάτ. εκ του περιοδ. «Νέον Αθηναιον» τομ. Α' σελ. 57 - 58) Αθήναι 1955.

Αγγέλου Ν. Παπακώστα: Έκλογη από την προσωπική άλληλογραφία Γιάννη Βλαχογιάννη, (Ανάτ. «Νέας Έστίας» τομ. 58), Αθήναι 1955.

Τάσου Αθ. Γριτσοπούλου: Οι Ναοί της Δημητσάνης, (Ανάτ. «Αρχ. Έκκλ. Κανον. Δικαίου, τομ. Θ' 1954) σχ. 8^ο σελ. 56, με 8 πίνακες έκτός κειμένου.

—: **Κατάλογος των χειρογράφων Κωδικών της Δημητσάνης** (Ανάτ. εκ των τόμων ΚΒ'—ΚΔ' «Επετ. Βυζ. Σπουδών») σχ. 8^ο σελ. 98. Αθήναι 1954.

Κουρτιών—Μπέερ—Γκαγκνέν—Χόφμανσταλ: Βάν Γκόγκ—Μία τραγική ζωή. (Μεταφραστής: Γ. Σταυρόπουλος)—σχ. 8^ο σελ. 79, Αθήναι 1955.

Γαβρ. Βέλτερ: Ιστορία της Ελλάδος κατά περιοχάς. Α' Χαλκίς (Ιστορία από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι του 1470), επιμέλεια: Γεωργίας Π. Κουλικούρδη, σχ. 8^ο σελ. 119 και 10 πίνακες έκτός κειμένου. Αθήναι 1955.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ:

«Φιλελληνικά» τριμηνιαίον Ιστορ. δημοσίευμα. Διευθ: Θαν. Βαγενάς, Έτος Α', τεύχος 1ον Αθήναι 1955.

«**Επιθεώρησις Τέχνης**» μην. καλλ. περιοδικόν. Διευθ.: Νικ. Σιαπκίδης, Έτος Α' τεύχος 1, 2, 3, 4 Αθήναι 1955.

«**Κωπηλατικά Νέα**», δελτίον Κωπηλατ. Όμοσπονδίας, τευχ. 6, 7, 8, 9, 10 Αθήναι 1955.

«**Επτανησιακά Φύλλα**» μην. περιδ. Διευθ.: Ντίνος Κονόμος, τευχ. 8, 9, 10 Αθήναι 1955.

«**Αλιεία**» Οικονομική επιθεώρησις Έλλην. θαλασσίου πλούτου. Διευθ.: Βασ. Καστριώτης. Έτος Η' Αθήναι 1955.

ΜΟΥΣΙΚΗ:

«**Μυστήριο**», ρωμάντζα για τραγούδι, βιολοντσέλλο και πιάνο. Μουσική: Άλεξ. Γκρέκ, στίχοι: Χαΐνε Κέρκυρα, σχ. 4^ο σελ. 8.

«**Το τραγούδι της Μυριέλας**», ρωμάντζα για τραγούδι και πιάνο. Μουσική: Άλεξ Γκρέκ, στίχοι: Μ. Μαλλιάρακη. Κέρκυρα, σχ. 4^ο σελ. 7.

«**Καπρίς**», για πιάνο. Μουσική: Άλεξ, Γκρέκ. (Έκδόσεις πολυγραφημένες από τον Γεωρ' Πετσάλη). Κέρκυρα, σχ. 4^ο σελ. 11.

«**Μεσ' την ταβέρνα**» για τραγούδι και πιάνο. Στίχοι. Γεωργ. Σταμπολή, μουσική: Έλένης Λαμπίρη, Πάτραι, σχ. 4^ο σελ. 4.

«**Σε πήρα**» για τραγούδι και πιάνο. Στίχοι: Τ. Μωραϊτίνη, μουσική: Έλένης Λαμπίρη, Πάτραι σχ. 4^ο σελ. 4.

«**Al Vento**» για τραγούδι και πιάνο. Στίχοι: L. Sicilianì, μουσική: Έλένης Λαμπίρη, Πάτραι, σχ. 4^ο σελ. 4.

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ άρθρῳ 6 § 1 τοῦ Α.Ν. 1092)1938

Έπί της ὕλης: Γωσήφ Παπαδόπουλος, Στράβωνος 5, Γλυφάδα (Αίξων)

Προϊστάμενος τυπογραφείου: Εὐθύμιος Χριστοδούλου, Μαραθῶνος 16 — Α θ ῆ ν α ι

Τ Ε Λ Ο Σ Δ' Τ Ο Μ Ο Υ

«ΑΙΞΩΝΗ» Κτηματικός και Οικόδομικός Συνεταιρισμός Π. Ε.

Γενικός Ίσολογισμός της 31 Δεκεμβρίου 1954

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

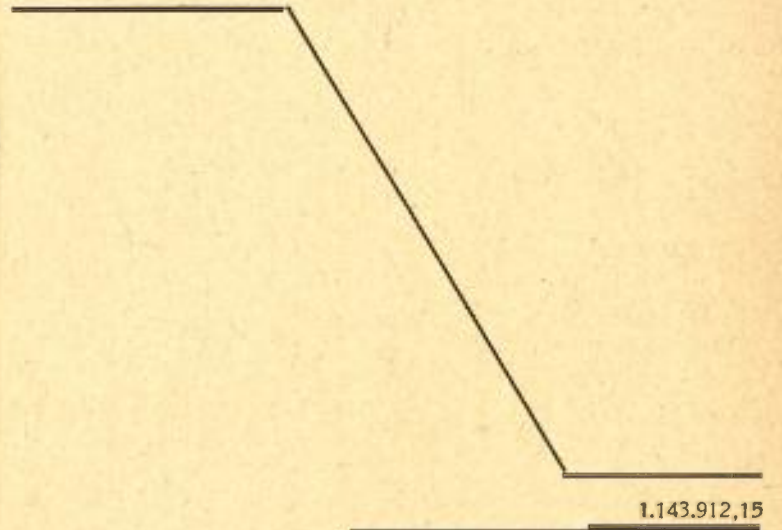
ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

<i>Ακίνητοποιημένον</i>		
ΚΤΙΡΙΑΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ		
'Αξία 31-12-1954	6.464 —	
Μείον: 'Αποσβέσεις	996. —	5.468 —
ΕΠΙΠΛΑ ΚΑΙ ΣΚΕΥΗ		
'Αξία 31-12-1954	25.432,50	
Μείον: 'Αποσβέσεις	7.136,65	18.295,85
ΟΙΚΟΠΕΔΑ ΓΛΥΦΑΔΑΣ		
'Αξία 31-12-52	893.895,10	
Μείον: Μεταβιβάσεις Οικόπεδων εις Συνεταίρους		
112 Οικόπεδα έτους 1953	200.234,50	
122 Οικόπεδα έτους 1954	218.108,50	418.343. —
418.343. —		475.552,10
ΟΙΚΟΠΕΔΑ ΤΕΡΨΙΘΕΑΣ		
'Αξία 31-12-53	30.647,90	
Μείον: 'Αξία 2 πωληθέντων Οικόπεδων	4.906. —	25.741,90
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ		
'Αξία 31-12-52	52.203. —	
Προσθήκαι έτους 1953	11.165. —	
Καταβληθέντα έναντι τροποποιήσεων	11.100. —	
Σύνολον	74.568. —	
Μείον: Εισπραχθέντα παρά Συνεταίρων		
έτους 1953	13.298,40	
» 1954	14.486,30	27.784,70
27.784,70		46.783,30
27.777,50		599.618,65
<i>Απηχολημένον</i>		
ΣΥΝΕΤΑΙΡΟΙ		25.485. —
ΑΠΟΘΗΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ		6.000. —
ΕΚΚΡΕΜΕΙΣ ΛΟΓΥΜΟΙ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΤΕΟΙ		297.106,80
ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΕΙΣΠΡΑΚΤΕΑ		10.079. —
ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΑΙ		6.400. —
		345.070,80
<i>Διαθέσιμον</i>		
ΤΑΜΕΙΟΝ		28.163,70
ΤΡΑΠΕΖΑΙ		
'Εθνική Τράπεζα 'Ελλάδος και 'Αθηνών	26.376. —	
'Εμπορική Τράπεζα της 'Ελλάδος	33.933. —	60.309. —
60.309. —		88.472,70
<i>Δογαριασμοί Τάξεως</i>		
ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩΣ ΧΡΕΩΣΤΙΚΟΙ		110.750. —
		1.143.912,15

Κεφάλαια

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

523 Συνεταιρικοί Μερίδες πρὸς 1.000		523.000. —
Μείον: Πραγ)θείσα ζημία χρήσ. 1950	37.699,10	
» » » 1951	92.939,10	
» » » 1952	85.656,40	
» » » 1953	42.603,05	
	258.897,65	
Σύν: Πραγ)θέντα κέρδη χρήσ. 1954	16.527,30	242.370,35
		280.629,65
<i>Πιστωτικοί Δογαριασμοί</i>		
ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΑΙ ΟΙΚΟΠΕΔΩΝ		489.355. —
ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΠΛΗΡΩΤΕΑ		5.517,50
ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΔΙ ΕΚΤΕΛΕΣΙΝ ΕΡΓΩΝ ΚΟΙΝΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ		92.300. —
ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΕΞΟΔΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΣ ΟΙΚΟΠΕΔΩΝ ΓΛΥΦΑΔΑΣ		134.090. —
ΕΚΚΡΕΜΕΙΣ ΛΟΓΥΣΜΟΙ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΤΕΟΙ		1.270. —
ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΩΣ		30.000. —
		752.532,50
<i>Δογαριασμοί Τάξεως</i>		
ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ		110.750. —

ΧΡΕΩΣΙΣ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΜΕΡΙΔΟΣ ΚΕΡΔΗ & ΖΗΜΙΑΙ

ΠΙΣΤΩΣΙΣ

Δαπάναι Διοικήσεως (Ένοίκια — Μισθοί Προσωπικού — Ταχυδρ. — Τηλεγρ. — Τηλεφ. — Έξοδα κινήσεως — Γραφική ύλη — Έντυπα — Καθαριότης — Φωτισμός — Υδρευσις — Διάφορα)	92.279,15	
ΔΑΠΑΝΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΕΩΣ ΕΡΓΩΝ	2.449,70	
ΔΑΠΑΝΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ	6.590. —	
ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΑ ΕΞΟΔΑ	36.528,30	
ΦΟΡΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΥ	4.153,60	
ΕΙΣΦΟΡΑΙ ΥΠΕΡ Ι.Κ.Α.	8.277,20	
ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ	2.866,45	153.144,40
Πραγματοποιηθέντα κέρδη χρήσεως 1954 μεταφερόμενα εις Συνεταιρικών Κεφάλαιον		16.527,30
		169.671,70

ΚΕΡΔΗ ΕΚ ΔΙΑΘΕΣΕΩΣ ΟΙΚΟΠΕΔΩΝ ΓΛΥΦΑΔΑΣ	90.703,20	
ΚΕΡΔΗ ΕΚ ΔΙΑΘΕΣΕΩΣ ΟΙΚΟΠΕΔΩΝ ΤΕΡΨΙΘΕΑΣ	394. —	
ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ	57.200. —	
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ	8.899. —	
ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΕΚ ΠΩΛΗΣΕΩΣ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ	155. —	
ΕΝΟΙΚΙΑ	9.550. —	
ΤΟΚΟΙ	2.770,50	169.671,70
		169.671,70

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗ 31 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1955

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
Α. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Ι. ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΤΑΜΙΑΣ
Χ. ΜΕΓΑΣ

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ
Ο. ΚΟΥΝΤΟΥΡΩΦ

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1907

Πρόεδρος του Διοικ. Συμβουλίου και Γ. Διευτῆς: Καθηγ. κ. ΣΤΡΑΤΗΣ Γ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: "COMERZBANK"

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ — ΟΔΟΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΡ. 11

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΑΘΗΝΩΝ — ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΑΘΗΝΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ	Ὁδὸς Σοφοκλέους 11	ΚΟΛΩΝΟΥ	Ὁδὸς Συρράκου 5
ΑΘΗΝΑΣ	» Ἀθηνᾶς 14α	ΚΥΨΕΛΗΣ	» Κυψέλης 86
ΑΧΑΡΝΩΝ	» Ἀχαρνῶν 90	ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ	» Καλλιδρομίου
ΒΑΘΗΣ	» Ἀριστοτέλους 15α	Ν. ΙΩΝΙΑΣ	» Μικρᾶς Ἀσίας 11
ΠΛΑΤ. ΗΡΩΩΝ	» Καραϊσκάκη 31	ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΥ	» Εὐτυχίδου 23
ΚΑΛΑΜΙΩΤΟΥ	» Κολοκοτρώνη 47	ΠΑΤΗΣΙΩΝ	» Πατησίων 164
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	» Ἴφιγενείας - Θησέως	ΠΛΑΚΑΣ	» Ντέκα - Πανδρόσου
ΚΑΝΙΓΓΟΣ	» Κάνιγγος 5	ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ	» Σωκράτους 31
ΚΕΡΑΜΕΙΚΟΥ	» Π. Τσαλδάρη (Πειρ. 83)	ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ	» Πανεπιστημίου 2-4

ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ	Ὁδὸς Ι. Δροσπούλου 15	Μ. ΣΤΟΑΣ	Ὁδὸς Δ. Γούναρη 3
ΚΑΜΙΝΙΩΝ	» Ἀθηνῶν - Ἡπείρου	ΝΙΚΑΙΑΣ	» Ἀντιοχείας 2
ΑΓ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ	» Κανελλοπούλου 6		

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΠΑΡΧΕΙΩΝ

ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ (Κρήτ.)	ΕΔΕΣΣΑ	ΚΟΖΑΝΗ	ΠΡΕΒΕΖΑ
ΑΓΡΙΝΙΟΝ	ΖΑΚΥΝΘΟΣ	ΚΟΜΟΤΙΝΗ	ΠΥΡΓΟΣ
ΑΙΓΙΟΝ	ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ	ΚΟΡΙΝΘΟΣ	ΡΕΘΥΜΝΟΝ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΙΣ	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	ΛΑΜΙΑ	ΡΟΔΟΣ
ΑΜΑΛΙΑΣ	» (Ἐγνατίας)	ΛΑΡΙΣΑ	ΣΕΡΡΑΙ
ΑΜΦΙΣΣΑ	ΘΗΒΑΙ	ΛΕΒΑΔΕΙΑ	ΣΥΡΟΣ
ΑΡΓΟΣ	ΙΩΑΝΝΙΝΑ	ΛΗΞΟΥΡΙΟΝ	ΤΗΝΟΣ
ΑΡΓΟΣΤΟΛΙΟΝ	ΚΑΒΑΛΑ	ΜΥΤΙΛΗΝΗ	ΤΡΙΚΑΛΑ
ΑΡΤΑ	ΚΑΛΑΜΑΙ	ΝΑΞΟΣ	ΤΡΙΠΟΛΙΣ
ΒΑΘΥ - ΣΑΜΟΥ	ΚΑΡΔΙΤΣΑ	ΝΑΥΠΛΙΟΝ	ΦΛΩΡΙΝΑ
ΒΕΡΡΟΙΑ	ΚΑΡΛΟΒΑΣΙ	ΞΑΝΘΗ	ΧΑΛΚΙΣ
ΒΟΛΟΣ	ΚΑΣΤΟΡΙΑ	ΠΑΤΡΑΙ	ΧΑΝΙΑ
ΔΡΑΜΑ	ΚΑΣΤΡΟΝ - ΛΗΜΝΟΥ	ΠΛΩΜΑΡΙΟΝ	ΧΙΟΣ

Συμμέτοχος τῆς ἐν Λονδίνῳ KOMMERCIAL BANK OF THE NEAR EAST LTD
μὲ Ὑποκαταστήματα ἐν ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ καὶ ΚΑΪΡΩ

ΕΚΤΕΛΕΙ ΠΑΣΑΣ ΤΑΣ ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ